

BIEŁARUSKI KALENDAR

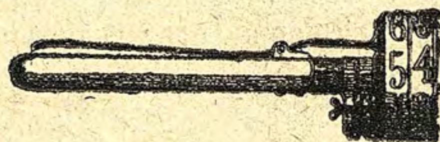
„NAŠAJE NIWY“ NA 1911 HOD.

Kosy

oryginalne styryjskie, fabr. „Franz Paul Schroeckenfux“
całe gustalowe, w najlepszym gatunku.

Numeratory
rewolwerowe

do znaczenia drzewa.

HACELE do podków, z marką fabryczną

PODKOWY MASZYNOWE dla koni fabryki „PUSZKIN“

PODKOWY dla wołów patent M. Hann.

Pułapki, żelazne potrzaski.

Wędki i przybory do rybołòwstwa.

polecają:

Krzysztof Brun i Syn

SKŁAD towarów żelaznych, narzędzi, artykułów rolniczych i naczyń kuchennych

w Warszawie. plac Teatralny.

CENNIKI na żądanie Franko i gratis.

Počnyje wyprawy dla dziećat.

GRAND CONFECTION

„NOUVEAUTÉS“

WILNIA
Błahowieščenskaja № 8
roh Jhnatoŭskaho zawułka.

Damskije wierchnje opratki
Hatowyje i na zakaz.

Majsternia damskich strojeŭ
Pryjmajucca zakazy, jak z swajho, tak i z materjału wielmi šanoŭnych zakazčykoŭ.

Mužskaja wierchniaja adzieža
hatowaja i na zakaz.

FUTRY hatowyje i na zakaz.

Wialiki wybor sukonnyvh materjałoŭ lepšych rasiejskich i zahraničnych firm.

Ceny umierennyje.

Zakazy wypoŭniajucca u 24 hadziny.

Majsternia pad kirunkam wiadomych Łondonskich zakrojščykoŭ M-r ČARY i STENI.

Hod 1911 zwyčajny

maje dzion 365.

ZAĆMIEŃNIA

U 1911 hadu buduć dwa zaćmieńnia sonca, z katorych niwodnaje u nas widać nia budzie.

1) Poŭnaje zaćmeńnie sonca 15 kastryčnika widać budzie u uschodniaj čaści Aŭstralii i ŭ pałudniowaj čaści Ameryki.

2) Kalcawoje zaćmieńnie sonca 8 kastryčnika widać budzie wa ŭsiej Azii.

Zaćmieńnioŭ miesiaca nia budzie.

Kalendarnyje znaki.

pieršaja kwadra.
poŭnia (druhaja kwadra)
wietašok (schod)
maładzik (ćaćwiortaja kwadra)
wialikaje świata
siaredniaje świata
† małoje świata
carski dzień (tabiel)

Pasty, miasajedy, paminki i dr. prawasłaŭnaj cerkwi.

Studnia	1—4	Subota Aŭtor.	Kaladny Tydzień
„	5	Siereda.	Wodachryščenskaja kućcia (post)
„	30—31	Niad. Pan.	Dni spłošnoha tydnia (siedmicy)
Lutaho	1—5	Aŭt. Subota.	„ „ „
„	12	Subota.	Dziady (paminki)
„	13	Niadziela.	Zahawiny na miasa
„	14—19	Paniadz. Subota	Maślenica
„	20	Niadziela	Zahawiny na wialiki post
Sakawika	5,12,19	Subota	Paminalnyje utreni.
Krasawika	9	Subota	Kaniec wialikaho postu.
„	10—16	——	Wialikdzeń
„	12	Aŭtorak	Radoŭnica (paminki).
Traŭnia	28	Subota	Dziady (Torickie paminki).
Červienia	5	Niadziela	Zahawiny na Piatroŭku.
„	29	Siereda	Kaniec Piatroŭki.
„	30	Čećwerh	Pačatak letniaho miasajedu.
Lipnia	31	Niadziela	Zahawiny na Pračyścienski post.
Sierpnia	14	Niadziela	Kaniec Pračyścienskaho postu.
„	29	Paniadziełak	Paminki pa zabitych na wajnie (post)
Wieraśnia	14	Siereda	Post.
Kastryčn.	15	Subota	Zmitroŭskie dziady.
Listapada	14	Paniadziełak	Zahaw. na kalad., (Pilipoŭka).
Śnežnia	24	Subota	Kaniec kaladnaho postu (kućcia).
„	25	Niadziela	Kalady.

Dni, ŭ katoryje nie wienčajuć.

1) Praz uwieś hod pierad sieradoj i piatnicaj.
2) Pierad niadzielami i światočnymi dniami.
3) Ad 14 Listapada da 6 studnia.
4) Ad miasopustnaj niadzieli da Fominaj.
5) U pasty Piatrowicu i pračyścienski.

Swiaty i pasty katalickaj cerkwi.

Adwent pačynajécca ŭ niadzielu 28 Listapada.
Post wialiki pačynajecca ŭ sieradu popielcowuju.
Suchije dni prypadajuć ŭ sieradu popielcowuju.
I. Pa pieršaj niadzieli wialikaho postu.
II. Pa zialonych światkach.
III. Pa padwyšeńni kryža światoha.
IV. Pa 3-ej niadzieli adwentu.

Niadziela suchaja 6 sakawika.
" hłuchaja 13 "
" sieradposnaja
" wierbnaja 3 krasawika.
Wialikdzień 10 krasawika.
Niadziela prawodnaja, 17 krasawika.
" kryžowaja 15 traŭnia.
Zialonye światki (Siomucha) 29 traŭnia.
Božaje Cieła 9 čerwienia.

Miasajed ad Nowaho hodu da popielca budzie 7 tydnioŭ i 4 dni.

Kryžowyje dni. Prypadajuć ŭ paniedziełak, aŭtorak i sieradu pieried samym ŭ Nieba Ustupleńniem.

— **Žanicca i spraŭlać wiasielli kaścioł zabaraniaje:**
I. Ad pieršaj niadzieli adwentu da troch karaloŭ.
II. Ad sierady popielcowaj da prawodnaj niadzieli.

Tabelnyje dni (nieprysutstwiennyje).

Studzień	1 Nowy hod.
"	6 Wodochryščeńnie. Troch Karaloŭ.
Luty	2 Strecieńnie.
"	18—19 Zahawiny.
Sakawik	25 Błahowieščeńnie.

Krasawik	3 Wierbnaja niadziela.
"	7—9 Wialikije: Čećwier, Piatnica i Subota.
"	10—16 Wialikodny tydzień.
"	23 Imianiny *Hasudaryni Impieratrycy.*
Trawień	6 Uradziny *Hasudara Impieratara.*
"	9 Świat. Mikałaja.
"	14 Koronowańnie *Ich Impieratorsk. Wieličestw.*
"	25 Uradziny *Hasudaryni Impieratrycy.*
"	19 Uwozniesieńnie Haspodnie.
Čerwień	29 Dzień Sw. Trojcy.—Sw. Pietry i Paŭła.
"	30 Dzień Sw. Ducha.
Lipień	22 Imianiny *Hasudar. Impieratrycy.*
"	30 Uradziny *Naślednika Cesarewiča.*
Sierpień	6 Spas.
"	15 Uśpieńnie Pračystaj Boharodzicy
"	29 Ściaćcie Jana Ksciciela.
"	30 Kn. Aleksandra Nieŭskaho.
Wieresień	8 Rožstwo Pračystaj Boharodzicy.
"	14 Uzdźwiżeńnie Kryža Hospodniaho.
"	26 Ioana Bohasłowa.
Kastryčnik	1 Pakroŭ Boharodzicy.
"	5 Imianiny *Naślednika Cesarewiča.*
"	21 Usšestwije na pasad *Hasudara Impieratara.*
"	22 Kazanskaj Božaj Maciery.
Listapad	14 Uradziny ŭdowaj *Hasud. Impieratrycy.*
"	21 Uwod u Chram Boharodzicy.
Śniežeń	6 Imianiny *Hasud. Impieratora.*
"	25—26 Rožstwo Chrystowo (Kalady).

CHRONOŁOGIJA.

Ustanoŭleny sławianskije litery	862 h.
Razdzialilisia cerkwi na prawasłaŭnuju i katalickuju	870 "
Hrunwaldzkaja bitwa	1410 "
Drukawałasia pieršaja biełaruskaja Biblija	1517 "
Pieršy kalendar pa biełarusku wyjšoŭ	1587 "
Drukawaŭsia „Statut Litoŭski“ pa biełarusku	1588 "
Bresckì sabor i ustanaŭleńnie Unii na Biełarusi	1596 "
Pryłučeńnie uschodniaj čaści Biełarusi da Rasiei	1772 "
Pryłučeńnie zachodniaj čaści Biełarusi da Rasiei	1793 "
Pryłučeńnie Biełastockaj ziamli da Prussii	1793 "
Pryłučeńnie Biełastockaj ziamli da Rasiei	1807 "
Skasawańnie Unii na Biełarusi	1839 "
Zabaronieno kazać kazańnia pa biełarusku	1839 "
Zabaronieno drukawać knižki pa biełarusku	1865 "
Wyjšła pieršaja hazeta pa biełarusku („Naša Dola“)	1906 "

		Студзень	ЯНВАРЬ (мае дзён 31) STYCZEŃ (maje dzion 31)		Studzień		
		Календар праваслаўны.		Kalendar R.-Katalicki.		Календар Грэко-Уніяцкі	
⊛	1	С.	**Обрѣзаніе Госп. Н. годъ.**	S.	**1911 Ob. P. N. Rok.**	С.	**Н. Год С. Васілія В.**
	2	**В.**	*Нед. Просвѣщенія.* Св. Силвестра, папы Рим.	**N.**	*Niedz. po N. Roku.* Makarego.	В.	*Нед. перэд Богоявл.* Сыльвэстра папы.
	3	П.	Пр. Малахіи, мч. Гордія.	P.	Daniela m. Genowefy.	П	Малахія.
	4	В.	Соб. 70Ап. пр. Өеоктиста.	W.	Tytusa, Rygoberta.	В.	Сьв. 70 апостолов.
	5	С.	Мч. Өеопемпта и Өеоны.	S.	Telesfora, Symeona.	С.	Навеч. Богояв.
⊛	6	Ч.	**Богоявленіе.**	C.	**Trzech Króli.**	Ч.	**Богоявл. Г.(Іордан).**
	7	П.	Соб. пр. и Крест. Іоанна.	P.	† Lucjana i Juljana.	П.	Собор сьв. Івана Хр.
	8	С.	Прп. Георгія, Емиліана.	S.	Seweryna i Juliana.	С.	Георгія преп. Еміл.
✠	9	**В.**	*Нед. по Прос.* Св. Филиппа митроп. Моск.	**N.**	*1 Niedz. po 3 Król.* Marcjanny.	В.	*Нед. по Богоявл.* Суб. по Бот. Полісв.
	10	П.	Св. Григорія Нисскаго.	P.	Agatona, Wilhelma.	П.	Грыгора.
✠	11	Б.	Пр. Өеодосія Великаго.	W.	Honoraty, Hygina.	В.	† Тэодозыя прэп.
	12	С.	Мчц. Татіаны, св. Саввы.	S.	Arkadjusza i Modesta.	С.	Татіяны м.
	13	Ч.	Мч. Ермила.	C.	Weroniki i Glafiry.	Ч.	Ерміла і Стратон.
✠	14	П.	Св. Равноапост. Нины.	P.	† Hilarego.	П	Отдан. Бог. с. Отець.
	15	С.	Прп. Павла и Іоанна.	S.	Pawła I Pustelnika.	С.	Павла Тівэйск. пр.
	16	**В.**	*Нед. 30 по Пятидес.* Поклон. веригам ап. Петра.	**N.**	*2 Niedz. po 3 Kr. Im. J.* Marceli.	В.	*30. Н. по С. с. Духа.* Покл. вер. с. Петра.
⊛	17	П.	Прп. Антонія Великаго.	P.	Antoniego.	П.	Антонія.
	18	В.	Св. Аөанасія и Кирилла.	W.	Katedry św. Piotra.	В.	Атаназія і Кірыла.
	19	С.	Прп. Макарія Египетск.	S.	Henryka i Marty.	С.	Макарыя.
✠	20	Ч.	Прп. Евөимія Великаго	C.	Fabjana.	Ч.	† Евтимія прэп.
	21	П.	Прп. Максима испов.	P.	† Agnieszki.	П.	Максіма ісп.
	22	С.	Ап. Тимоөея.	S.	Wincentego i Anastaz.	С.	Тімофея ап. Анаст.
	23	**В.**	*Нед. 31 по Пятидес.* Прп. Геннадія Костр.	**N.**	*3 Niedz. po 3 Kr. S. R.* Zwiastowanie N. M. P.	В.	*31. Н. по С. с. Духа.* Кліментія анкірск.
	24	П.	Прп. Ксеніи.	P.	Tymoteusza.	П.	Ксеніі.
✠	25	В.	Св. Григорія Богослова.	W.	*Nawr. św. Pawła Ap.*	В.	† Грыгорыя Богосл.
	26	С.	Прп. Ксенофонта.	S.	Polikarpa i Pauli.	С.	Ксенофонта прэп.
✠	27	Ч.	Св. Іоанна Златоуста.	C.	Jana Złotoustego.	Ч.	† Пер. мощ. Іоана З.
	28	П.	Прп. Ефрема Сирина.	P.	† Objaw. św. Agnieszki.	П.	Ефрэма Сир. пр.
	29	С.	Свмч. Игнатія Богоносц.	S.	Franciszka.	С.	Пер. мощ. Ігнатія Б.
⊛	30	**В.**	*Нед. о Мыт. и Фар.* (*Сплошная*). Св. трехъ св.	**N.**	*4 Niedz. po 3 Kr.* Martyny.	В.	*32. Н. по С. с. Духа.* Трох Святітелей.
	31	П.	Мч. Кира и Іоанна.	P.	Piotra Nolasko.	П.	Кіра, Іоана.

Сьвяты і прысьвяткі, 1—Новы Год. 5—Галодная куцьця (перэд Водохрышчэньнем). 6—Водохрышчэньне.

Прыказкі. На Новы рок прыбудзе дня на зайчы скок. Сьвятое Васільле дзяжу месіць, пірагі пячэць і рагатые і багатые. Сьвятое Водохрышчэньне ваду пасьвечае, людзей пакрапляе.

Swiaty i pryświatki. 1—Nowy Hod. 5—Hałodnaja kućcia (pìered Wodochryščeńniem). 6—Wodochryščeńnie.

Prykazki. Na Nowy rok prybudzie dnia na zajčy skok. Swiatoje Wasillie dziažu miesić, pirahi piačeć i rahatyje i bahatyje. Swiatoje Wodochryščeńnie wadu paświečaje, ludziej pakraplaje.

Tatarski kalendar. 20 (čećwier) Safar.

Žydoŭski kalendar. 1 (subota) Maładzik.—17 (paniadziełak) Maładzik.—31 (paniadziełak) Chamišo Ossor.

Uschod i zachod sonca.

Čysło.	Uschod.	Zachod.	Daŭž. dnia.
1	8 h. 12m.	4 h. 5 m.	7 h. 52m.
11	8 „ 02 „	4 „ 22 „	8 „ 20 „
21	7 „ 47 „	4 „ 42 „	8 „ 55 „
31	7 „ 28 „	5 „ 02 „	9 „ 34 „

Pieramieny miesiaca.

⊕	2 čysła	12 hadz.	6 m.	nočy
☾	9 „	8 „	1 „	„
●	17 „	11 „	15 „	dniom
☽	24 „	5 „	8 „	wiečer.
⊕	31 „	12 „	18 „	dnia.

Pahoda pa kalendaru Brusa.

1. Siardzityje marozy, dniom jasna i wietrena. 10 marozy da 20. 21 pieramiennaja pahoda; wietry z marozami, śnieh.

Haspadaski kalendar.

Pačynajecca Studzień, a małady i mała praktykowany haspadar dumaje, što i wiesna blizka; dziadok adno uśmichajecca i kaže: „Hramnica zimy paławica". Zahladajcie čaściej u wočy adrynki, dawajcie korm na wahu i u siečcy, kab i sałominka nie zhłumiłasia, a to ciapier niejak naš klimat papsawaŭsia i da Mikałaja treba žywiołu karmić. Starajciesia, kab u hetym miesiacy wašy karoŭki pabydławali, a kabyły adstawilisia, bo kali karowa acielicca u wosień, to budzie dawać małako usiu zimu, a wiasnoj pojdzie na pašu — iznoŭ małako. Kabyła, ažerabiŭšysia u Studni, padkormić žerebia da wiasny, a kali treba iści u pole, to možna budzie žerebiatko adsadzić. Chto maje dalokije dastawy droŭ i siena, chaj starajecca u hetym miesiacy pawywozić, bo ŭ Lutym daroha ŭžo nia peŭnaja.

ŻARTY.

U sudzie.

Suddzia da padsudzimaho: A ci wiedajecie, što hetyje wašyje štučki turmoj pachnuć?

Padsudzimy. Skul že mnie wiedać, kali taki maju katar, tak załažyło moj nos, što nijakaho pachu nia čuju.

* * *

Adno cieło.

Muž da žonki: Muž i žonka adno cieło?

Žonka. Wiedama, što adno.

Muž. (Trach žonku kułakom u plečy). Nu, dyk wo tabie za tuju piaciorku, što ja ŭčora prapiŭ.

ZAHADKA.

Adzin kaže: świeci, Bože,
Druhi kaže: padaj, Bože,
Trejci: a mnie usio roŭna
Jak dzień, tak noč.

(dźwiery i wokny).

Rabinawyje jahady u miodzie. (Konfitury hety wielmi zdarowy dla ludziej chworych na hemorojdy.). Pramaroženyje rabinawyje jahady spiačy u letniaj piečy na blasie, pośle, ułažyŭšy ich u haračy miod, smažyć jak zwyčajnyje konfitury. Možna i nie padpiekajučy smažyć.

Люты — ФЕВРАЛЬ (мае дзён 28) / Luty (maje dzion 28) — Luty

			Календар праваслаўны.		Kalendar R.-Katalicki.		Календар Грэко-Уніяцкі.
	1	В.	Мч. Трифов. прп. Петра.	W.	*Wigilja* Ignac. b. m.	В.	Трыфона.
⊕	2	С.	**Срѣтеніе Господне.**	S.	**Oczyszczenie N. M. P.**	С.	**Стрэтене Іс. Хрыст.**
	3	Ч.	Св. Симеона Богопр.	C.	Błażeja b. m.	Ч.	Сімеона Б. Анны.
	4	П.	Прп. Исидора и Кирил.	P.	†Ansgarego i Andrz.	П.	Ізидора прэп.
	5	С.	Мчц. Агаѳіи и Ѳеодуліи	S.	Agaty p. m.	С.	Агаты муч.
	6	**В.**	*Нед.. о блудномъ сынѣ.* Св. Вокула, еп. Смирнскаго	N.	*Starozapustna.* Doroty panny.	**В.**	*Нед. о блудн. сыне.* Вокулы.
	7	П.	Прп. Парѳенія и Луки.	P.	Romualda op. Ryszard.	П.	Тэодора ст. свщм.
	8	В.	Влмч. Ѳеодора стратил.	W.	Jana z Matty.	В.	Огд. Стріт. Нікіф.
	9	С.	Мч. Никифора.	S.	Apolonji p. m. Cyryla	С.	Харлампія
	10	Ч.	Свмч. Харламія, Павлы.	C.	Scholastyki p.	Ч.	Власія свщм.
	11	П.	Мч. Власія, еп. Севаст.	P.	†*Obj. NMP. w Lourdes.*	П.	Мелетія еп. Марыны
✠	12	С.	Св. Алексія митропол.	S.	Eulalji p.	С.	Св. Алексія мітр. М.
	13	**В.**	*Мясопустъ.* Прп. Мартиніана, Зон.	N.	*Mięsopustna.* Jana i Dobr.	**В.**	*Нед. мясопустн.* Мартыніяна прэп.
✠	14	П.	Св. Кирилла, уч. Слов.	P.	Walentego k. m. Zen.	П.	Авксентія
	15	В.	Ап. Онисима, Евсевія.	W.	Faustyna i Jowity m.	В.	Онісіма ап. Пафн.
	16	С.	М. амфила, прсв. Павла	S.	Juljanny p. m.	С.	Памфіла
	17	Ч.	Влмч. Ѳеодора Тирона,	C.	Patrycjusza b. m.	Ч.	Тэодора, Тірона
	18	П.	Св. Льва, папы Римск.	P.	†Symeona b. m.	П.	Льва папы
	19	С.	Ап. Архипа и Филим.	S.	Konrada w., Mansw.	С.	Архіппа ап.
	20	**В.**	*Сыропустъ.* Прп. Льва, еп. Катанск., Агафона	N.	*Zapustna.* Leona i Euchar.	**В.**	*Нед. Сыропуст.* Льва еп. Суб. за ус.
	21	П.	*Нач. Вел. поста,* пр. Тим.	P.	Maksymiljana b. Fel.	П.	Евстафія
	22	В.	Муч. Маврикія и Евген.	W.	*Katedry św. Piotra.*	В.	Цетра і Анастазія
	23	С.	Свмч. Поликарпа еп. См.	S.	*Popielec.* Piotra Dam.	С.	Полікарпа свщм.
✠	24	Ч.	1 и 2 обр. главы Іоанна.	C.	*Macieja Ap.* Sergiusz.	Ч.	†Обрэт. гл. с. Іоана
	25	П.	Св. Тарасія, арх. Конст.	P.	†Zygfryda b. w.	П.	Тарасія архіеп.
	26	С.	Св. Порфирія еп. Газск.	S.	†Aleksandra i Nestor.	С.	Портірыя
	27	**В.**	*Нед. 1 (Православія). Вел. п.* Прп. Прокопія, Тита.	N.	*1 p. Wstępna* Leonarda b. w.	**В.**	*1. Нед. посту.* Прокопія Суб. сир.
	28	П.	Прп. Василія исповѣдн.	P.	Romana op., Makar.	П.	Василія.

Сьвяты і прысьвяткі. 2 Стрэценьне. 5 Агаты. 6 Грамніцы. 12 Ляксея. 21 праваслаўные загавіны. 23 каталіцкіе загавіны.

Прыказкі. Сьвятое Стрэценьне вясну сустрэкае. Грамніцы зімы палавіца. Люты пытае, ці добра ногі абуты. На Мацея дарога папее.

Трашчы не трашчы, а ўжо прайшлі **хрэшчы** (6 Студня).

Swiaty i pryświatki. 2 Strecieńnie. 5 Agaty. 6 Hramnicy. 12 Laksieja. 21 prawasłaŭnyje zahawiny. 23 katalickije zahawiny.

Prykazki. Swiatoje Strecieńnie wiasnu sustrekaje. Hramnicy zimy paławica. Luty pytaje, ci dobra nohi abuty. Na Macieja daroha pacieje.

Traščy nie traščy, a ŭžo prajšli **chreščy** (6 studnia).

Tatarski kalendar. 18 (Piatnica) Rabihul-Ewel.

Żydoŭski kalendar. 15 (Aŭtorak) Maładzik 1 dzień. 16 (siereda) Maładzik 2 dzień. 28 Post Estery.

Uschod i zachod sonca.

Cysło.	Uschod.	Zachod.	Daŭž. dnia.
10	7 h. 6 m.	5 h. 22 m.	10 h. 16 m.
20	6 „ 43 „	5 „ 42 „	10 „ 59 „
30	6 „ 19 „	6 „ 01 „	11 „ 42 „

Pieramieny miesiaca.

☾ 8 čysła 5 hadz. 25 m. wieč.
● 16 „ 2 „ 11 „ noč.
☽ 23 „ 12 „ 42 „ „

Pahoda pa kalendaru Brusa.

1. Wialikije wietry, siwierna i sucha da samaj paławiny, pośle ciaplej i jasnaja pahoda. 18 ciopłaja i suchaja pahoda.

Haspadarski kalendar.

„U dzień pluščyć, a ŭ nočy traščyć". Ahladajcie wašy paletki, kab na žycie wady nie zbirałosia, a može hdzie kala płotu abo kala kustoŭ nahnało šmat śniehu, dyk, uziaŭšy paru koni, treba prajechać konna razoŭ sa dwa, kab u śniahu parabić dzirki, dyk i śnieh skora rastanie. U sadku uważajcie, kab kala dziareŭcoŭ wada nie zbirałasia, bo kara patreskajecca. Pilnujcie pčołak: može katorym treba miodu dać, a može u katorym wulli myš zawiałasia, dyk pastaŭcie pastku. Baby chaj mieniajucca s susiednimi wioskami pieŭniami i husakami—kali samiec z inšaho hniezda, dyk prypłod budzie lepšy. Ahladajcie haspadarskije pryłady—płuhi, barony, kalosy, kab padčas nie pryšłosia hetaho rabić, jak para u pole iści.

Pomni, što samy niahodny prastupak — zdrada. Nie plam zdradaj imia Biełarusa.

ŻARTY.

Čamu ludzi żeniacca? Adzin żenicca z lubwi, druhi—kab pryjaciela mieć, treci—kab hrošy dastać, čaćwiorty—kab siratu aščaśliwić, piaty—kab było kamu kašulu załapić, šosty—kab kawaleram nie sastareć, siomy, bo jamu mama zahadała, wośmy dziela sinich woček, dziewiaty i soty żeniacca, nia znajučy sami, na što.

ZAHADKA.

Na palicy dźwie sinicy,
Što dasi, to zjaduć.

(Zory).

Topolewaja pamada. Topolewaja pamada umacowywaje kareni wałoѕ. Robicca jana tak: maładyje pučki balsamičnaj topoli źbirajuć wiasnoj i smažać z niasolenym łojem ci świežym świnnym sałam na wolnym ahni. Jak užo tuk nabiare pachu, adstawić ad ahnia i pierecadzić praz hustoje pałatno. Pośle treba doŭha rascirać pamadu, pakul jana nie staniecca miahkoj i biełaj. Heta pamada nia tolki uzmacniaje wałasy, ale i paciemniaje ich.

Сакавік	МАРТЪ (мае дзён 31) / MARZEC (maje dzion 31)		Sakawik		
Календар праваслаўны.		Kalendar R.-Katalicki.		Календар Грэко-Уніяцкі.	
1 В.	Прпдб. Евдокіи.	W.	Albina b. w.	В.	Евдокіі
2 С.	Свящм. Өеодота еп. Кир.	S.	†*Suchy dz.* Heleny C.	С.	Тэодота еп.
3 Ч.	Мч. Евтропія и Клеоник.	C	Kunegundy C.	Ч.	Евтропія, Клеон ка
4 П.	Прп. Герасима Мч. Пав.	P.	†*Suchy dz.* Kazim. Kr.	П.	Герасима, Пав. і Юл.
5 С.	Мч. Конона. Прп. Марка	S.	†*Suchy dz.* Adrjana.	С.	Конона м.
6 В.	*Нед. 2 вел. поста.* Мч. Өеодора, Константина.	N.	*2. p. Sucha.* Wiktora i Wik.	В.	*2. Нед. посту.* 42 муч. в. Амфоры.
7 П.	Свящм. Евгенія, Ефрема.	P.	Tomasza z Akv.	П.	Васіля.
8 В.	Преп. Өеофилакта исп.	W.	Jana Bożego W.	В.	Тэофілакта прэп.
9 С.	Св. 40 муч. Севастійск.	S.	†Franciszki Rzym.	С.	†40 муч. в. Себаст.
10 Ч.	Мч. Кодрата. Діонисія.	C.	40 tu Męcz., Wiktora.	Ч.	Кондрата муч.
11 П.	Св. Софронія. патр. Іер.	P.	†Konstantego w.	П.	Софронія пат. Ерус.
12 С.	Преп. испов. Өеоөана.	S	†Grzegorza wielk.	С.	Тэофана, Грыгор.
13 В.	*Нед. 3 вел. поста.* Св. Никифора. Муч. Александр.	N.	*3. p. Głucha* Krystyny p. m.	В.	*3. Нед. посту.* Нікіфора прп.
14 П.	Прп. Венедикта.	P.	Matyldy Kr. Wd.	П.	Бэнэдікта.
15 В.	Мч. Агапія. Свщм. Алек.	W.	Klemensa Hofbauera.	В.	Агапія і 6 муч.
16 С.	Мч. Трофима. Св. Серап.	S.	†Abrahama pust.	С.	Савіны і Папы Юл.
17 Ч.	Прп. Алексѣя, чел. Бож.	C.	Józefa z Arymatei w.	Ч.	Алексея чэлов. Бож.
18 П.	Св. Кирилла, арх. Іерус.	P.	††*Gabryela Archanioła*	П.	Кірыла Ерус. Алек.
19 С.	Мч. Хрисанөа и Даріи.	S.	††*Józefa O. N. M.*	С.	Хрызанта
20 В.	*Нед. 4 вел. поста.* Пр. Іоанна, Сергія, мч. Клавд.	N.	*4. p. Srodpooście.* Wolframa.	В.	*4. Нед. посту.* От. зав. в об. Савы
21 П.	Св. Іакова и Өомы.	P.	Benedykta op.	П.	Якова.
22 В.	Свящмч. Василія пресв.	W	Katarz. w., Bogusław.	В.	Васілія свщм.
23 С.	Прп. мч. Никона, е. Мчц.	S.	†Katarzyny król.	С.	Нікона і 200 учэн.
24 Ч.	Св. Артемона, еп. Селев.	C.	Marka i Tymoteusza	Ч.	Захарыя, Якова.
⊕ 25 П.	**Благовѣщ. Пресв. Бог.**	P.	†**Zwiast. N. M. P.** Iren.	П.	**Благовешчэньне П. Д.**
26 С.	Соборъ Архангела Гавр.	S.	†Ludgera b. w. Tekli	С.	Собор Гаврыла.
27 В.	*Нед. 5 вел. поста.* Мц. Матроны Селунскія.	N.	*5. p. M. P.* Jana Damasc.	В.	*5. Нед. посту.* Матроны муч.
28 П.	Прп. Иларіона и Стефан.	P.	Jana Kapistr. w.	П.	Іларія.
29 В.	Свящмч. Марка, еп. Арө.	W	Eustazego op. Cyrylla	В.	Марка еп.
30 С.	Прп. Іоанна, схис. лѣств.	S.	†Anieli w., Kwiryna.	С.	Іоанна ліственніка
31 Ч.	Свящмч. Ипатія еписк.	C.	Balbiny p.	Ч.	Ипатія. *Поклоны.*

Сьвяты і прысьвяткі. 9 Саракі. 17 Ляксея. 25 Боговешчэньне.

Прыказкі. Марэц шчыпе за палец. З Сакавіком дрэвы сок пушчаюць. Сьвяты Ляксей сохі чэшэць. Ляксей сьвята рыбацкае. Саракі пчэльніковае сьвята. Благавешчэньне загорывае. На Прыска прабье лёд пліска.

На Боговешчэньне бусел з выраю ляціць, а гаспадар гарох раскідае.

Swiaty i pryświatki. 9 Saraki. 17 Laksieja. 25 Bohowieščeńnie.

Prykazki. Marec ščypie za palec. Z Sakawikom drewy sok puščajuć. Swiaty Laksiej sochi češeć. Laksiej świata rybackaje. Saraki pčelnikowaje swiata. Błahawieščeńnie zahorywaje. Na Pryska prabje lod pliska.

Na Bohowieščeńnie busieł z wyraju lacić, a haspadar haroch raskidaje.

Tatarski kalendar. 1 (aŭtorak) Naradziny Mahometa. 19 (niadziela) Rabihul Achir.

Żydoŭski kalendar. 1 (aŭtorak) Purym. 2 (siereda) Šušan Purym. 17 (čećwier) Maładzik. 31 (čećwier) 1 dzień Wialikadnia.

Uschod i zachod sonca.

Čyslo.	Uschod.	Zachod.	Dаŭž dnia.
1	6 h. 19m.	6 h. 01 m.	11h. 42m.
11	5 „ 54„	6 „ 19 „	12„ 25 „
21	5 „ 30„	6 „ 38 „	13„ 08 „
31	5 „ 06„	6 „ 57 „	13„ 51 „

Pieramieny miesiaca.

○ 2 čysła 1 hydz. 49 m. nočy
☾ 10 „ 2 „ 7 „ „
● 17 „ 2 „ 28 „ dnia
☽ 24 „ 7 „ 45 „ „
○ 31 „ 4 „ 27 „ wieč.

Pahoda pa kalendaru Brusa.

S 1 da 6 chmarna i ściudziona. 10 niewialički tuman i marozy. 19 wietrena. 20 dobraja pahoda, pośle marozy. Pad kaniec wietrenaja i jasnaja pahoda.

———

Haspadarski kalendar.

Nie biarysia za płuh, pakul baraznа bliščyć.

Pilnujcie kapcoŭ i jam z bulbaj i warywam, mo katoryje pačali psawacca, dyk u ciaplejšuju pahodu pierebirajcie. Starajciesia apaznić ćwiet u wašych sadoch—nakidajcie kala drewa aršyn na dwa kruhom śniehu, utapčycie jaho mocna, pośle pa wierchu prykryjcie sałomistym hnojem i znoŭ zakidajcie śnieham, dyk dzierewo budzie ćwiści paźniej, a prymarozak jamu nie zaškodzić. Na starych drewach wyrezajcie suchije i lišnie hustyje haliny, askrebajcie moch i bialicie drewo (⅓ karoŭjaho hnoju ⅓ hliny i na cebar hetaj mazi dwa garncy wapny i butelku terpentyny). Abirajcie suchi list na drewie, bo z jaho wylezuć letam čerwi. Baranujcie sienažaci, až pakul ziemla nie pačernieje, moch zhrebajcie u kuču i, jak wysochnie, wywoźcie u chleŭ. Raskidajcie kretaŭjo, wyhrebajcie i wybirajcie na sienažaci treski, haljo i kamieni. U kancy Marca, jak tolki ziemla absochnie, možna siejać haroh i našienny łubin. Ranniaja sieŭba kali i nie zusim urodzić, to z wosieni nia zwodzić. Chto usiewaje kaniušynu ŭ žyto, chaj śpiešaje pasiejać piered Błahowieščeńniem i kinie niebaranawanuju. Babam para siejać rasadu.

Ż A R T Y.

— Što-ž ty, kumka, tak zažurylasia?

— E, daj mnie spakoj! Na spowiedzi za pakutu zadali mnie až siem ojčenašoŭ admowić, a ja tolki adzin znaju.

ZAHADKA.

Poŭnaja chata krup,
A na wiersi strup.
(ʞɐɯɐ)

Jak brytwu asryć. Nacierci remień wołowam, kab jon bliščeŭ; kali pa takim remieni paciahnuć brytwu kolki razoŭ—budzie ŭžo wojstraja.

———

Красавік АПРѢЛЬ (мае дзен 30) KWIECIEŃ (maje dzien 30) Krasawik

			Календар праваслаўны.		Kalendar R.-Katalicki.		Календар Грэко-Уніяцкі.
	1	П.	Прп. Маріи Егип.,	P.	†*Siedm. bol. NP.*	П.	Марії.
	2	С.	Прп. Тита, муч. Полик.	S.	†Franciszka à Paulo.	С.	Т-та прэпод.
⊛	3	В.	**Входъ Госп. въ Іерусалимъ.** Прп. Никиты исп.	N.	*6 p. N. palm.* Ryszarda b. w.	В.	*6. Нед. Вербная.* Нікіты С. Акаф.
	4	П.	Прп. Іосифа, Зосимы.	P.	Izydora b. w. Plat.	П.	Іосіпа.
	5	В.	Мч. Өеодула, прп. Плат.	W.	Wincentego F. w.	В.	Тэодула муч.
✠	6	С.	Св. Меөодія, еп. Мор.,	S.	†Wilhelma op.	С.	Евстахія еп.
	7	Ч.	Св. Георгія исп., Дан.	C.	†*Wielki.* Epifanjusza.	Ч.	Георгія еп.
	8	П.	Ап. Иродіона, Флегонта	P.	†*Wielki.* Dyonizego.	П.	*В. Пятн.* Іродіона.
	9	С.	Мч. Евпсихія.	S.	†*Wielka.* Marji Kleof.	С.	Евпсіхія муч.
⊛	10	В.	**Пасха Христова.** Мч. Терентія и Помпія.	N.	**Zmartw. Chr.** P. Ezechjela.	В.	**Вялікдень** Терентія Суб. Лаз.
	11	П.	Свмч. Антипы и Март.	P.	Leona Papieża.	П.	Мартіяны.
	12	В.	Прп. Василія, еп. Пар.	W.	Wiktora.	В.	Василія еп.
	13	С.	Свмч. Артемона пресв.	S.	Hermenegildy kr. m.	С.	Артемона свщм.
	14	Ч.	Мч. Антонія, Іоанна.	C.	Walerjana i Justyn.	Ч.	Мартіна.
	15	П.	Ап. Аристарха, Пуда.	P.	†Anastazego m.	П.	Арістарха В.
	16	С.	Мчц. Агапіи и Ирины.	S.	Marceljana i Lampert.	С.	Агапія муч.
	17	В.	*Нед. о Өомѣ.* Мч. Симеона, прп. Зосимы Акакія.	N.	*Przewodnia.* Aniceta papieża.	В.	*Нед. Өомина* Сімеона.
	18	П.	Прп. Іоанна, Космы еп.	P.	Bogumiła.	П.	Прэп. Іоанна.
	19	В.	Прп. Іоанна Ветхопещ.	W.	Symeona m.	В.	Пафнутія
	20	С.	Прп. Анасвасія.	S.	Surpicjusza i Serwilj.	С.	Януарія свщм.
	21	Ч.	Ссмч. Іаннуарія еп.	C.	Anzelma b., w. d. k.	Ч.	Тэодора сікета.
	22	П.	Прп. Өеодора Сикеота.	P.	†Sotera i Kaja Pp.	П.	Георгія вмуч.
♔	23	С.	**Тез. Гос. Им. Ал. Өеодор.**	S.	Wojciecha b. **m.**	С.	Юрія Прокла.
	24	В.	*Нед. св. женъ Мгроносицъ.* Мч. Саввы Стратил.	N.	*2. po Zm. Chr. P.* Feliksa.	В.	*Нед. Мгроносиц* Савы стратіл.
✠	25	П.	Св. Ап. и Еванг. Марка.	P.	Marka Ewangelisty.	П.	Марка.
	26	В.	Свмч. Василія, еп. Амас.	W.	Kleta i Marcelina p.	В.	Васілія еп. Гл. д.
	27	С.	Ап. и свмч. Симеона.	S.	Teofila i Tertyl. b. w.	С.	Сімеона ап.
	28	Ч.	Ап. Іасона, Сосипатра.	C.	Pawła od krz. w.	Ч.	Ясона, Сос. і Макс.
	29	П.	Св. 9 муч. Кизическихъ.	P.	†Piotra m. Roberta.	П.	9 муч. в Кізіцы.
	30	С.	Св. Ап. Іакова Завед.	S.	Katarzyny Sen. p.	С.	Якова ап.

Сьвяты і прысьвяткі. 3 Вербная нядзеля. 7 Чысты чэцьвер. 10 Вялікдзень. 13 Градавая серада. 23 Юрья. 17 Радоўніца.

Прыказкі. Не я бью, верба бье, за тыдзень Вялікдзень. Юрья пасе кароў, а Мікола каней. Да Юрья корму і ў дурня. На Радоўніцу да абеду пашуць, па абедзе плачуць, а к вечэру скачуць.

Światy i pryświatki. 3 Wierbnaja niadziela. 7 čysty čećwier. 10 Wialikdzień. 13 Hradawaja sieręda. 23 Jurja. 17 Radoŭnica.

Prykazki. Nie ja bju, wierba bje, za tydzień Wialikdzień. Jurja pasie karoŭ, a Mikoła kaniej. Da Jurja kormu i ŭ durnia. Na Radoŭnicu da abiedu pašuć, pa abiedzie płačuć, a k wiečeru skačuć.

Tatarski kalendar. 17 (Paniadziełak) Džemadul Ewel.

Žydoŭski kalendar. 1, 6, 7, wialikdzień. 15 (piatnica) Maładzik 1 dzień. 16 (subota) Maładzik 2 dzień.

Uschod i zachod sonca.

Cysło.	Uschod.	Zachod.	Daŭž. dnia.
10	4 h. 43m.	7 h. 15 m.	14h. 32m.
20	4 „ 21 „	7 „ 34 „	15 „ 13 „
30	4 „ 02 „	7 „ 52 „	15 „ 50 „

Pieramieny miesiaca.

☾ 8 čysła 8 hadz. 16 m. wieč.
● 16 „ 12 „ 05 „ noču
☽ 22 „ 2 „ 54 „ dnia.
○ 30 „ 7 „ 50 „ wieč.

Pahoda pa kalendaru Brusa.

1, 2, 3 i 4 ściudziona i uschodni wiecier. 5 pieramienna. 8—11 siadrewo. 14—17 wietry. 18 chmarna i syra. 23 siaredniaja pahoda, ranicami rasa, dniom syra.

Haspadarski kalendar.

Jakim ziarnom pasieješ, taki kołas wyraście.

Starajciesia ačyścić dobra ziarno i siejcie jak možna raniej. Chudoje ziarno u ziamli prapadzie, a na asypku zhodzicca. Nia siej lišnie husta, bo ziarnom ziamli nie nakormiš. Nie ary lišni raz, a čaściej biarysia za baranu. Bulbu na nasieńnie wybirajcie čystuju, zdarowuju i siaredniuju, sadzicie na miahkoj ziamli i nia lišnie husta. Baranujcie kaniušynu i pasypajcie popiełam. Siejać wyku na zialony korm nie adnaho dnia, a pa kawałku, kab zaŭsiody byŭ u zapasie zialony korm. Kali chto z wosieni pryhatawaŭ jamy, para sadzić ščepy, abłažyć hnojem i paliwać. Ščepić dzički. Abirajcie ćwiet na maładzieńkich jabłyńkach i hrušach, kab lišnie nia zmučyć dreŭco. Nie puščajcie žywioły na sienažaci, bo karyść małaja, a škody nie paprawiš hadami. Rabicie komposty z ziella, listu, kupniku, krychu popiełu i hnoju; hetakuju kuču pierekidajcie za leto razoŭ dwa rydloŭkaj i paliwajcie hnajoŭkaj.

ZARTY.

Wiedaješ, kumie, što mnie bolš padabajecca miesiac, jak sonce, bo miesiac staje čeławieku u pryhodzi. Jak idzieš čeławiek s karčmy damoŭ, to miesiac świecić i ŭ noču widna, a sonce što pamahaje? Jano, bačyš, dniom świecić, a dniom i biez taho widna.

ZAHADKA.

Staić Ryhor pamiž hor,
Kijami apioršysia.

(Aziarod).

Lekarstwo na uzrost wałos.

Chinnaj kary za 30 kap., suchoha rozmarynu za 15 kap. staŭčy dobra, usypać u butelku biełaho wina, dabawić 2 žmieńki božaho dreŭca, ulić poŭkwaterki wodki z kolonskaj wadoj, wycisnuć sok z 2 cytryn, ŭsypać niuch soli, zmiešać usio heta razam i pastawić na kolki dzion u ciopłym miejscy; pośle pierecadzić i dwa razy na tydzień mačyć hetym haławu.

Травень — Trawień

МАЙ (мае дзен 31) / **MAJ** (maje dzien 31)

	Календар праваслаўны.		Kalendar R.-Katalicki.		Календар Грэко-Уніяцкі.	
1	В.	*Нед. о разслабленомъ* Св. прор. Іеремін.	N.	*3-cia Niedz. po W. S. Jana.*	В.	*Нед. о разслабл.* Еремії прор.
2	П.	Св. Аѳанасія патр.	P.	Zygmunta Kr.	П.	Зыгмонта.
3	В.	Мч. Тимоѳея и Мавры.	W.	**Znalez. Krz. Sw.**	В.	†Усп. Тэодозія. п.
4	С.	Мч. Пелагеи Священмч.	S.	Florjana m.	С.	Пелягії прэп. муч.
5	Ч.	Влкмч. Ирины.	C.	Piusa V p. w., Anioła.	Ч.	Ірыны муч.
6	П.	Прав. Іова мностр.	P.	†Jana Ap. Ew.	П.	Іова многострад.
7	С.	Мч. Акакія.	S.	Domiceli i Eufrozyny	С.	Помін. знак. с. Кр.
8	В.	*Нед. о Самарянинѣ* Св. ап. и Ев. Іоанна Богосл.	N.	*4 Niedz po W. Stanisława B. M.*	В.	†*Нед. о самараніне* Іоана Богос. Арс.
9	П.	**Пр. мощ. Св. Ник. Чуд.**	P.	Grzegorza Nazj. B. W.	П.	Ізая.
10	В.	Ап. Симона Зилота.	W.	Izydora oracza.	В.	†Сімона Зілот. ап.
11	С.	Св. рав. Кирил. и Миѳ.	S.	Mamerta b. w.	С.	Мокія свщм.
12	Ч.	Св Епифанія, еп. Кипр.	C.	Pankracego m.	Ч.	Эпіфанія і Герм.
13	П.	Мц. Гликеріи, дѣв.	P.	†Serwacego b. w.	П.	Глікеріі, Алексан.
14	С.	Мч. Исидора.	S.	Bonifacego m.	С.	Ізідора м.
15	В.	*Нед. о слѣпомъ* Прп. Пахомія Великаго.	N.	*5 Niedz. po W.* Zofii wd. m., Jana.	В.	*Нед. о слеп. рож.* Пахомія вел.
16	П.	Прп. Ѳеодора и Ефрема.	P.	*Krzyż. dz.* Jana Nep.	П.	Модеста.
17	В.	Ап. Андроника.	W.	*Krzyż. dz.* Paschalisa.	В.	Андроніка ап.
18	С.	Мч. Ѳеодота.	S.	*Krzyż. dz. Wigilja.* F.	С.	Тэодота Юлії і пр.
19	Ч.	**Вознесеніе Господне.**	C.	**Wniebowst. Panskie**	Ч.	**Вознесеніе Гасподне.**
20	П.	Обр. мощ. св. Алексія.	P.	†Bernardyna Seneńs.	П.	Талалея муч.
21	С.	Св. равн. Конст. и Елен.	S.	Wiktora m.	С.	†Конст. і Элены.
22	В.	*Нед. св. отецъ въ Никѣе* Мч. Василиска.	N.	*6 Niedz. W.* Julii p. m. Heleny.	В.	*Нед. Св. Отец.* Васіліска муч.
23	П.	Прп. Евфросиніи.	P.	Dezydorego b. m.	П.	Міхаіла.
24	В.	Прп. Симеона Столпник.	W.	Joanny i Afry Zuz.	В.	Сімеона пр. Мелет.
25	С.	3-е обр. гл. св. Іоана Пр.	S.	Grzegorza VII.	С.	†3 Об. г. Іоана Х.
26	Ч.	Ап. Карпа и Алфея.	C.	Feliksa i Nercusza w.	Ч.	Карпа ап.
27	П.	Свщмч. Ѳерапонта.	P.	†Bedy W. D. K. Jana.	П.	Самсона.
28	С.	Прп. Никиты Игнатія.	S.	†Augustyna b. w.	С.	Нікіты.
29	В.	*Пятидесятица* дѣвы Тирской. **День Св. Троицы.**	N.	**Zesłanie Ducha Sw.** Teodozyi p.	В.	*Пятідесятіца* **Дзень Св. Духа.**
30	П.	**День Св. Духа.**	P.	**Swiątecz. Feliksa.**	П.	**Пр. Тройцы.**
31	В.	Ап. Ерма.	W.	*Swiątecz.* Anieli p.	В.	Гервіны.

Сьвяты і прысьвяткі: 9 Міколы. 21 Пятніца градобойная. 22 Шосьнік. 29 Сёмуха.

Прыказкі: Май коням сена дай, а сам на печ уцекай. Юры з цяплом, а Мікола з кормам. Прыпасай сена да Міколы нябойся вясны ніколі. Юрьева раса ня трэба коням аўса. Як запяе удод тады сей боб. Асьмак для сабак, а семачок на обрачок.

Swiaty i pryświatki. 9 Mikoły. 21 Piatnica hradobojnaja. 22 Śosnik. 29 Siomucha.

Prykazki. Maj koniam siena daj, a sam na pieč uciekaj. Jury z ciapłom, a Mikoła z kormam. Prypasaj siena da Mikoły, niabojsia wiasny nikoli. Jurjewa rasa nia treba koniam aŭsa. Jak zapiaje udod tady siej bob. Aśmak dla sabak a siemačok, na abračok·

Tatarski kalendar. 17 (sieręda) Džemadul-Achir.

Żydoŭski kalendar. 3 (aŭtorak) Łah Bojmer. 15 (niadziela) Maładzik. 20—21 (piatnica, subota) Siomucha.

Uschod i zachod sonca.

Čysło.	Uschod.	Zachod.	Daŭž. dnia.
10	3 h. 46m.	8 h. 08 m.	16h. 22m.
20	3 „ 34 „	8 „ 22 „	16 „ 48 „
30	3 „ 28 „	8 „ 34 „	17 „ 06 „

Pieramieny miesiaca.

- 8 čysła 11 hadz. 3 m. ranic.
- 15 „ 12 „ 5 „ nočy
- 22 „ 2 „ 54 „ dnia
- 30 „ 7 „ 50 „ wieč.

Pahoda pa kalendaru Brusa.

1—4 wietrena, ranicaj prymarozki. 5 pieramienny wiecier i doždž. 15 pieramienna na pahodu. 18—20 bura. 21—22 niepahodź. 28 daždžy i syra da kanca.

———

Haspadarski kalendar.

Biaryciesie za papar, chto raniej zaare papar, u taho lepšaje budzie žyto i nikoli čerwiak nie papsuje runi. Skasiŭšy wiku na zialony korm, zaary pole, kab ziemla nie pieresychała; kasi kaniušynu i cimafiejku, jak tolki zakrasujeć, bo paźniej ustareje i nia budzie karyści dla žywioły. Chto maje zaliŭnyje sienažaci, chaj kosić u kancy Maja. Absypajcie čaściej bulbu, tolki u suchuju pahodu. Pilnujcie wašy harody, kab warywo nie zarasło trawoj. Sadzicie rasadu kapusty, padsypaŭšy kurynym hnojem. U hetym miesiacy bywaje mnoha majskich žukoŭ, jany robiać wialikije škody pa sadoch i harodach, dyk ranicaj, padasłaŭšy dziaruhu pad dzierewom, atresajcie žukoŭ i zbirajcie ich u wiadro, a pośle, zaliŭšy haračaj wadoj, zakapajcie pad jabłyniu čy hrušu.

ZARTY.

Wučyciel. Słuchaj, Januk, na što ty maješ wušy?!

Wučenik, (hlanuŭšy s padyłba na wučyciela). Kab wy mieli za što dzierci, panie wučycielu.

———

Baćka. Chočeš, Pranuk, ja tabie zahadaju zahadku. Skažy mnie, što heta: Nia jeść, nia pjeć, a chodzić i bjeć? (scienny hadzinnik).

Pranuk. A chto-ž, jak nie naš wučyciel.

ZAHADKA.

Łacieŭ ptach cieraz Božy dach—
„Ach, Bože, moj Bože, tut maja praca haryć“!

(Pčeła, cerkwa i świečki).

———

Kab nie pacieli líšnie **nohi**, treba ich časta myć chałodnaj wadoj i pieresypać paraškom s palonaho hałunu.

* * *

Piakotka. Chwaroba heta pachodzić ad kataru žywata. Dziela hetaho, chto maje časta piakotku pawinien wyścierehacca usiakich pjanych napitkoŭ, nie pawinien jeści nijakaj kiśli i nawat duža kisłaj strawy. A kali duža piače, to treba ŭziać łyžečku ačyščenaj sody, razmiešać z wadoj i wypić. Časam pamahaje zjeści kusoček krejdy.

Чэрвень — ІЮНЬ (мае дзён 30). / Czerwiec (maje dzion 30) — Cerwień

		Календар праваслаўны.		Kalendar R.-Katalicki.		Календар Грэко-Уніяцкі.
1	С.	Мч. Іустина фил.	S.	†*S. dz.* Jakuba b.	С.	Юстына.
2	Ч.	Св. Никифора испов.	C.	Marcelina Blandyny.	Ч.	Нікіфора патр.
3	П.	Мч. Лукилліана, Клавдія.	P.	†*Such. dz.* Erazma b.	П.	Лукіліяна, Клявд.
4	С.	Св. Митрофана.	S.	†*Such. dz.* Franciszka.	С.	Мітрофана муч.
5	В.	*1 нед. по Пятидес., всѣхъ свят.* Свмч. Дороѳея.	N.	*Trójcy świentej* Bonifacego b.	В.	*1 нед. по С. с. Д.* Доротея, *Суб. зад.*
6	П.	Прп. Виссаріона.	P.	Norberta i Klaudijus.	П.	Вісаріона.
7	В.	Мч. Ѳеодота, еп. Анк.	W.	Roberta op.	В.	Феодота.
8	С.	Влмч. Ѳеодора Стратил.	S.	Maksyma b. w.	С.	Тэодора страт. Эфр.
9	Ч.	Св. Кирилла, архіеп.	C.	**Boże Ciało.** Pryma.	Ч.	Кірыла, Тэклі.
10	П.	Свмч. Тимоѳея, еп.	P.	†Małgorzaty kr.	П.	Тімотея св цм.
11	С.	Св. Ап. Варѳоломея.	S.	Barnaby ap.	С.	†Вартоломея і Вар.
12	В.	*2 нед. по Пятидес.* Прп. Онуфрія и Петра.	N.	*2 niedziela po Świent.* Jana w.	В.	*2 нед. по Сош.* Онуфрія вел.
13	П.	Мчц. Акилины.	P.	Antoniego Padewsk.	П.	Акуліны.
14	В.	Прор. Елисея.	W.	Bazylego Wielk.	В.	Элісея.
15	С.	Св. Іоны, митр. моск.	S.	Wita, Modesta i Kr,	С.	Амоса прор.
16	Ч.	Св Тихона Амаѳунтск.	C.	Benona b. w., Julity.	Ч.	Тіхона чудотв.
17	П.	Мч. Мануила и Исмаил.	P.	†*Serca Jez.* Iolanty w.	П.	Мануіла, Ісмаіл.
18	С,	Мч. Леонтія, Игнатія.	S.	Marka i Marceli.	С.	Леонтія.
19	В.	*3 нед. по Пятидес.* Св. Ап. Іуды, мч. Зосимы.	N.	*3 po Św. N. Mar. Pan. Nieust. Pomocy.*	В.	†*3 нед. Пр. Евхарістіи* Юді ап. б.
20	П.	Свмч. Меѳодія, еп.	P.	Sylwerjusza P. M.	П.	Вісаріона.
21	В.	Мч. Іуліана Тарсійск.	W.	Alojzego Gonzagi w.	В.	Юліяна тарс. мч.
22	С.	Свмч. Евсевія, еп.	S.	Paulina b. w.	С.	Евсевія свщм.
✠ 23	Ч.	Срѣт. ик. пр. Богр. Вл.	C.	Agrypina p. m.	Ч.	Агрыпіні муч.
✠ 24	П.	**Рождество Іоан. Предт.**	P.	**†Nar. św. Jana Chrz.**	П.	**Рожд. с. Іоана Кр.**
25	С.	Мч. Февроніи дѣвы.	S.	Prospera b. w.	С.	Февроніі прм..
✠ 26	В.	*4 нед. по Пятидес.* Яв. ик. Пр. Богор. Тихвин.	N.	*4 nied. po Św.* Iana i Pawła m.	В.	*4 нед. по Сош. с. Д.* Давіда преп,
27	П.	Пр. Сампсона.	P.	Władysława kr. w.	П.	Елісея.
28	В.	Пр. Сергія и Германа	W.	†*Wigilja.* Leona II p.	В.	Воз. м. Кіра і Івана.
✠ 29	С.	**Св. Ап. Петра и Павла.**	S.	**Piotra i Pawła Ap.**	С.	**Св. А. Петра і Павла.**
✠ 30	Ч.	Соборъ 12 Апостоловъ.	C.	Wspomn. św. Pawła.	Ч.	Соборъ 12 Ап.

Сьвяты і прысьвяткі. 12 Дзевятнік. 19 Дзесятуха. 24 Івана Купалы. 29 Петра і Паўла.

Прыказкі. Дзевятнік жыта раўняе. Дзесятка жыта красуе Дзесятка у жыце пятка. Сьвяты Іван пчолы садзіць. Калі на св. Петра пойдзе дождж будзе жыта як хвошч. Урадзіў званец, хлебу канец; урадзіла мятліца, хлеба палавіца. Да св. Духа не скідай кажуха, а па св. Дусе утым же кажусе.

Swiaty i pryświatki. 12 Dziewiatnik. 19 Dziesiatucha. 24 Jana Kupały. 29 Pietry i Paŭła.

Prykazki. Dziewiatnik žyta raŭniaje. Dziesiatka źyta krasuje. Dziesiatka u žycie piatka. Sw. Iwan pčoły sadzić. Kali na sw. Pietra pojdzie doždž budzie žyta jak chwošč. Uradziŭ zwaniec chlebu kaniec; uradziła miatlica žyta paławica. Da sw. Ducha nie skidaj kažucha, a pa sw. Dusie ŭ tymže kažusie.

Tatarski kalendar. 15 (čećwier) Radžab.

Žydoŭski kalendar. 13, 14 (paniadziełak, aŭtorak) Maładzik 1 i 2 dzień. 30 (čećwier) Ruiny Jerusalimu (post).

Uschod i zachod sonca.

Čysło.	Uschod.	Zachod.	Daŭž. dnia.
9	3 h. 27m.	8 h. 36 m	17h. 09m.
19	3 „ 32„	8„ 35 „	17„ 03„
29	3 „ 42„	8„ 28 „	16„ 46„

Pieramieny miesiaca.

☾ 6 čysła 10 hadz. 41 m. ran.
● 13 „ 3 „ — „ dnia
☽ 20 „ 11 „ 01 „ „
○ 28 „ 2 „ 44 „ „

Pahoda pa kalendaru Brusa.

1 dobraja pahoda. 6 pachmurna i niaroŭnaja pahoda. 15 cicha. 16 syra, pad kaniec praświatleje.

Haspadarski kalendar.

Kasi trawu, pakul łuh nie atkrasuje, bo paźniej trawa sćwiardzianieje i nia budzie z jaje karyści dla žywioły. Da Pietra wysušyš trawu i pad kustom, a pa Piatre nia sochnie i na kuście. Nie haniajsia za pašaj pa kaniušyniščy, a spiešaj zaarać, pakul ziemla nie pieresochła, bo zawiadzieš mnoha pyrniku, i žyto nie zarodzić. Baranuj čaściej papar, kab trawoj nie zaros. Pačynaj žać žyto, jak tolki zierniatko pierełomiš u palcach.

Padliwajcie u sadzie pryščepy.

ŻARTY.

Kali sielanin jeść kurku?
— Kali sielanin chwory, abo kurka chwora, abo časam na Wialikdzień.

Wasil. Čamu ty, Maksimie, nia ženišsia?
Maksim. Maju na heto dźwie pryčyny; pieršaja, što žyćcio mnie ešče miła, a druhaja, što nie chaču z susiedziami swarycca.

ZAHADKA.

Siadzić na pahurku
U čyrwonym kapturku,
Chto jdzie, toj i skłonicca.

Paziemka.

Dobraja i tannaja maź da botoŭ.

Uziać 2 čaści worwalu, 1 čaść łoju i časć sała świnoha, rastapić usio razam na lohkim ahni i hetym mazać boty. Heta maź nie prapuskaje wady i dzieržyć skuru miahkoj. Tannaja i šmat lepšaja za ŭsie kramnyje mazi.

Hartawańnie šklanaho načyńnia.

Nowaje šklanaje načyńnie, kab nia łopałosia, hartujuć takim sposabam: kładuć u kacioł s ciopłaj salonaj wadoj i warać u jej jakich 2—3 hadziny i zastudžajuć u hetaj že samaj wadzie.

Jak paznać ci hryby majuć u sabie atrutu.

Kali hryby waracca, treba ababrać z šełuchi cybulu i pałažyć razam z hrybami. Kali ŭ hrybach jość atruta, škodnaja dla zdaroŭja, to koler cybuli zmienicca na sini, šery ci žoŭty.

Ліпень — ЮЛЬ (мае дзен 31) / LIPIEC (maje dzien 31) — Lipień

			Календар праваслаўны.		Kalendar R.-Katalicki.		Календар Грэко-Уніяцкі.
	1	П.	Мч. безср. Космы и Дам.	P.	Teodoryka kapł.	П.	Космы і Дам.
	2	С.	Св. Ювеналія, патр. Іер.	S.	*Nawiedzenie* N. *M. P.*	С.	†Пол. Ризи. Пр. Б.
✠	3	В.	**Н. 5-я по Пят.** Св. Филиппа, м. м.	N.	*5 po Św.* N. *Kr. Jezusa Chrystusa.*	В.	**5 Н. по Сош. с. Д.** Анатоля патр.
	4	П.	Св. Андрея, архіеп.	P.	Józefa Kalasantego.	П.	Андрея.
✠	5	В.	*Обр. мітрп. Сергія Радон.*	W.	Antoniego Zakarya.	В.	†Кіріла і Мет. ап.
	6	С.	Прп. Сисоя. Мч. Лукіи.	S.	Izajasza pr. Dominiki	С.	Антаназія.
	7	Ч.	Прп. Θомы, Акакія.	C.	Cyryla i Metodego.	Ч.	Томі і Акакія
✠	8	П.	*Ик. Б. М. Казанскія.*	P.	†Elżbiety kr. wd.	П.	Прокопія вмч.
	9	С.	Св. Θеодора, еп. Едес.	S.	Weroniki p. Zenona.	С.	Панкратія свщм.
✠	10	В.	**Н. 6-я по Пят.** *Прп. Антонія.*	N.	*6 po Św. Bł.* Jana z Dukli.	В.	**6 Н. по Сош. с. Д.** †Антонія печ.
✠	11	П.	*Пресм. св. кн. Ольги*	P.	Pelagji M. Piusa I p.	П.	Тимофея
	12	В.	Мч. Прокла. Прп. Мих.	W.	Jana Gwalberta op.	В.	Прокла і Ілярія м.
	13	С.	Соборъ св. арх. Гавріил.	S.	Małgorzaty p. m.	С.	Собор арх. Гавріїла
	14	Ч.	Св. ап. Акил. Прп. Еллія	C.	Bonawentury b. w.	Ч.	Акіла ап.
✠	15	П.	*Св. равн. кн. Владиміра.*	P.	†Rozesłanie apostoł.	П.	†Володіміра кн.
	16	С.	Смч. Аθиногена.	S.	N. *M. Panny Szka-*	С.	Атіногена сщм.
	17	В.	**Н. 7-я по Пят.** Вмч. Марины.	N.	*7 po Św.* Aleksego w. West.	В.	**7 Н. по Сош. с. Д.** Маріні вмуч.
	18	П.	Мч. Емиліана и Іоакина.	P.	Szymona z Lipnicy.	П.	Якінфа
	19	В.	Прп. Макрины и Дія.	W.	Wincentego à Paulo.	В.	Мокріна.
✠	20	С.	*Прр. Иліи.* Прп. Авраам.	S.	Bzesława w. Emiljan.	С.	†Ілії прор.
	21	Ч.	Прп. Симеона и Іоанна.	C.	Praksedy p. m. Wikt.	Ч.	Сімеона і Івана. п.
♔	22	П.	Св. равноап. Маріи Маг.	P.	Marji Magd. Platon.	П.	Марії Магдалены.
	23	С.	Мч. Трофима и Θеофила.	S.	Apolinarego b. m.	С.	Теофіля і Теоф.
	24	В.	**Н. 8-я по Пят.** Мч. Христины.	N.	*8 po Św.* Kunegundy kr. P.	В.	**8 Н. по Сош. с. Д.** †Борыса і Глеба
	25	П.	Успеніе св. Анны.	P.	Jakóba Apostoła.	П.	Св. Анны.
	26	В.	Смч. Ермолая.	W.	*Anny Matki* N. *M. P.*	В.	Эрмолая свмч.
	27	С.	Вмч. Пантелеимона.	S.	Natalji m.	С.	†Пантелеймона.
✠	28	Ч.	Св. ап. Прохора, Никан.	C.	Inocentego i Wiktora	Ч.	Прохора, Інокент.
	29	П.	Мч. Каллиника, Сераф.	P.	†Marty p. Olawa.	П.	Калініка м.
	30	С.	Прп. Германа Солввецк.	S.	Jullity i Donatvli.	С.	Сілі і Сілуана ап.
♔	31	В.	**Н. 9-я по Пят.** (*Згов. на Усп. пос.*)	N.	*9 po Św.* Ignacego Lojoli.	В.	**9 Н. по Сош. с. Д.** Евдокіма

Сьвяты і прысьвяткі. 20 Ільля. 24 Барыса. 25 Ганны.

Прыказкі. Да Ільлі Духоўны просіць у Бога дожджу, а после Ільлі і баба хфартухомъ нагоніць. Да Ільлі, хоць адным зубом, зямлю парні. Св. Петро жыта сьпеліць. Св. Кузьма сярпы робіць. Св. Дземянъ сена грабіць Св. Ілля слаўна жнея. Св. Барысъ снапы возіць. Св. Анна снапы кладзець.

Światy i pryświatki. 20 Illa. 24 Barys. 25 Hanna.

Prykazki. Da Illi duchoŭny prosić u Boha doždžu, a pośle Illi i baba chwartuchom nahonić. Da Iilli, choć adnym zubom ziamlu parni. Sw. Pietro žyta śpielić. Św. Kuźma siarpy robić. Sw. Dziemian siena hrabić. Sw. Illa słaŭna źnieja. Sw, Barys snapy wozić. Sw. Hanna snapy kładzie.

Tatarski kalendar. 11 (aŭtorak) Ŭwozniesieńnie Mahometa ŭ niebo. 15 (subota) šaabun. 30 (subota) Baraat.

Żydoŭski kalendar. 13 (siereda) Maładzik. 21 (čećwer) Ruiny Ieruzalimskaho Chrama. 27 (siereda) Chamišo Ossoi.

Ushod i zahod sonca.

Cyslo.	Ushod.	Zahad.	Daŭž dnia.
9	3 h. 55 m.	8 h. 16 m.	16 h. 21 m.
19	4 „ 11 „	8 „ 00 „	15 „ 45 „
29	4 „ 20 „	7 „ 40 „	15 „ 11 „

Pieramieny miesiaca.

☾ 6 čysła 7 hadz. 11 m. ranic
● 12 „ 9 „ 52 „ „
☽ 20 „ 1 „ 10 „ dnia
○ 28 „ 4 „ 35 „ nočy.

Pahoda pa kalendaru Brusa.

1 doždž. 8 dobraja pahoda. 16 pieramienna. 20 cichaja pahoda. 21 wietrenna. 23 niewialiki doždž, pad kaniec dobraja pahoda.

Haspadarski kalendar.

„Pryjdzie Illa, narobić hnilla". Daŭniej u koždaho haspadara byŭ azierod (pierapłot), a ciapier mało dzie ich robiać, dyj staryje hnijuć i raskidajucca. Azierod tannaja pryłada, a dla haspadara ŭ daždžliwaje leto ratunak ad wialikaj straty. Budujuć ciapier humny z małymi kapiežami (zastaronkami-pawietkami), a pad kapiežaj možna schawać mnoha snapoŭ. Jak tolki haspadar spoźnicca zwiaści snapy s pola, dyk susiedzi spasuć, a syroha u humnie nia złožyš. Nie puščajcie žywiołu na maładuju kaniušynu, pakul nie zmacujecca, bo na wiasnu nie paraścieć. Nie kasicie sioletniaj kaniušyny, bo na takim poli śnieh nie zatrymajecca i kareńčyki pawymierzajuć. Zaorywajcie łubin pad žyto, kali struki pakazalisia: treba mnoha času, kab ziemla ulehłasia, bo pośle ŭzojdzie žyto, a ziemla, asiedajučy, paadrywaje kareńčyki. Spiešaj zaarać aržaniščе. Pryjdzie Illa, spytaje, čy arana pad žyto ralla?

ŽARTY.

— Kureńnie tabaki škodzić zdaroŭju.

— E, heto niepraŭda; moj baćka kuryć i maje užo 80 hadoŭ.

— A, Bačyš! A kab niekuryŭ to mieŭby užo peŭna hadoŭ z 90.

Matka. Antośka, dzie twajo lekarstwo na wočy?

Antoś. Ja daŭ jaho wypić małomu Januku, bo jamu duža žywatok balić.

— Čamu ŭ nočy sabaki bolš brešuć čym dniom?

— Bo ŭ dzień ludzi im pamahajuć.

ZAHADKA.

Čatyry čatyranački
Lacieli ŭ palanački,
Zławili wutačku
I pasadzili ŭ zakutačku
Kalosy, siena i punia.

Jak wyhnać krotoŭ. U krotowyje nory jak možna najhłybiej kłaści warenych rakoŭ. Pach rakoŭ nadoŭha wyhaniaje krotoŭ. Tak sama kroty nia lubiać pachu kamfory.

Серпень (Жнівень) АВГУСТЪ (мае дзён 31) SIERPIEŃ (maje dzion 31) Sierpień (Żniwień)

			Календар праваслаўны.		Kalendar R.-Katalicki.		Календар Грэко-Уніяцкі.
✠	1	П.	Происх. чест. Кр. Госп.	P.	*Piotra ap w ok.*	П.	Евдокіма.
	2	В.	Первмч. Стеф. Блаж.	W.	*N. M. P. Anielsk.*	В.	Пер. мощ. св. Стеф.
	3	С.	Прп. Исакія и Антон.	S.	Znal. rel. św. Szczep.	С.	Ізаака, Дальмата.
	4	Ч.	7 отроковъ въ Ефесѣ.	C.	Dominika w. Aryst.	Ч.	7 Отрок. в Эфезі
	5	П.	Мч. Евстигнія.	P.	†*N. M. P. Snieżnej.*	П.	Евсигнія преп.
⊕	6	С.	**Преображ. Господне**	S.	†*Przem. Pańskie* Sykst.	С.	**Преображенэ Госп.**
	7	В.	*10 нед по Пятидес.* Прпмч. Дометія.	N.	*10 po Św.* Kajetana wyzn.	В.	*10 Н. по Сош. Д.* Дометія преп.
	8	П.	Емиліана испов.	P.	Cyrjaka, Larga.	П.	Емельяна.
	9	В.	Ап. Матөія. Мч. Антон.	W.	Romana m. Rustuka.	В.	†Матея ап.
	10	С.	Мч. Лаврентія.	S.	Wawrzyńca m.	С.	Лаврентія архд.
	11	Ч.	Мч. Евила, Максима.	C.	Zuzanny i Dygny p.	Ч.	Евпла, Клявдіі.
	12	П.	Мч. Фотія, Аникиты.	P.	†Klary p., Hilarji m.	П.	Фотія і Анікіты м.
✠	13	С.	Св. Тихона, еп. Ворон.	S.	*Wigil.* Hipolita.	С.	Максіма Отд.
	14	В.	*11 нед. по Пятидес.* Пр. Михея *Конецъ Усп. поста*	N.	*11 po Św.* Euzebjusza k.	В.	*11. по Сош. Д.* Міхея Пред. Усп.
⊕	15	П.	**Усп. Пресвят. Богор.**	P.	**Wniebowz. N. M. P.**	П.	**Успенэ Пр. Д. М.**
⊕	16	В.	Праздн. нерук. Обр. Гос.	W.	Rocha Wyznawcy.	В.	Нерукотв. Обр. Г.
	17	С.	Мч. Мирона пресв.	S.	Mirona, Pawła.	С.	Мірона і Юл.
	18	Ч.	Мч. Флора, Лавра.	C.	Firmina b. w. Agap.	Ч.	Флора і Лавра.
	19	П.	Мч. Андрея страт.	P.	†Maryanna i Ruf.	П.	Андрея
	20	С.	Пр. Самуила, мч. Сезир.	S.	Bernarda op. d. k.	С.	Сэмуіла прор.
	21	В.	*12 нед. по Пятидес.* Св. ап. Өаддея. мчц. Вассы	N.	*12 po Św. Jacka wyznawcy.*	В.	*12 Н. по Сош. Д.* Тадея апост.
	22	П.	Мч. Агаөоника. Зотика.	P.	Symforjana i Tymot.	П.	Агатоніка.
	23	В.	Мч. Луппа. Свщм. Ирин.	W.	Filipa i Benic. w.	В.	Лупа мч.
	24	С.	Преп. мощ. св. Петра.	S.	Bartłomieja Ap.	С.	Евтіха
	25	Ч.	Св. ап. Варөоломея.	C.	Ludwika Kr. Węg.	Ч.	Вартоломея, Тіта.
✠	26	П.	Ср. Ик. Пр. Богор. Вл.	P.	†Ireneusza i Zefir.	П.	Арыяна і Нат. мч.
	27	С.	Прп. Пимена великаго	S.	Przenies. rel. św. Kaz.	С.	Пімена пр.
	28	В.	*13 нед. по Пятидес.* Прп. Моисея Мурина.	N.	*13 po Św.* Augustyna b.	В.	*13 Н. по Сош Д.* Моісея мч. Август.
⊕	29	П.	**Усѣк. глав. Іоанна Пр.**	P.	*Ścięc. gł. św. Jana Chrz.*	П.	Усекн. гл. Іоанна пр.
✠	30	В.	**Пер. мощ Ал. Невск.**	W	Róży Lim. p.	В.	Александра.
	31	С.	Полож. ч. пояса пр. Бог.	S.	Rajmunda wyzn.	С.	Полож. пояса. Пр. Д

Сьвяты і прысьвяткі. 6 Спас. 15 Першая Прачыстая. 29 Івана калінніка.

Прыказкі. Спас усяму час. Прайшла прачыста — стала поле чыста. Прыйшоў Баўтрамей — жыта на зіму сей. Да Івана прасіце дзеткі у Бога дожджу, а пасьле Івана я і сам упрашу. Калі год сухі купляй пчолку, а калі мокры купляй кароўку.

Swiaty i pryświatki. 6 Spas. 15 Pieršaja Pračystaja. 29 Iwana kalinnika.

Prykazki. Spas usiamu čas prajšła Pračysta—stała pole čysta. Prajšoŭ Baŭtramiej žyta na zimu siej. Da Iwana prasicie dzietki u Boha doždžu, a paśla Iwana ja i sam uprašu. Kali hod suchi kuplaj pčołku, a kali mokry kuplaj karoŭku.

Tatarski kalendar. 14 (niadziela) Ramazan (post.).

Żydoŭski kalendar. 11, 12 (čećwier i siereda) Maładzik 1 i 2 dzień.

Uschod i zachod sonca.

Čysło.	Uschod.	Zachod.	Daŭž. dnia.
8	4 h. 47 m.	7 h. 18 m.	13 h. 50 m.
18	5 „ 02 „	6 „ 55 „	13 „ 20 „
28	5 „ 22 „	6 „ 31 „	13 „ 09 „

Pieramieny miesiaca.

☾	4 čysła	1 hadz.	51 m.	dn.
●	11 „	5 „	55 „	wiečer.
☽	18 „	6 „	01 „	„
○	26 „	5 „	47 „	„

Pahoda pa kalendaru Brusa.

1 błahaja pahoda, horača na pieramenki. 8 dobraja pahoda. 16 pieramienna. 20 cichaja pahoda. 23 wiecier. 23 doždž, pad kaniec dobraja pahoda.

Haspadarski kalendar.

Kala 10 Sierpnia pačynajcie siejać žyto, pierebaranawaŭšy pierš rallu, kab zierniaty nie zapadali lišnie hłyboka u ziamlu. Nie piererablajcie lišnie ralli pad žyto, chaj pole budzie hrudkawataje. Spiešajcie zaarać aržanišče, kab žniŭnik piered zimoj pierahniŭ—budzie lepšaja jaryna. Nie baranujcie ziamli na zimu, bo ziemla lišnie zlehajecca. Abirajcie nasienny łubin i chawajcie jaho u strukoch da wiasny, bo wymałaciŭšy paplešnieje. Para nasiennuju kaniušynu žać; zžaŭšy wiažycie u snapki; padsušyŭšy u azierodzie ci pad kapiežoj małacicie z wosieni, bo k wiaśnie adlaże i trudna wybiwajecca nasieńnie. Padbirajcie miod u pčoł i ahladajcie pčoły na zimu.

ŻARTY.

— Ci bačyš? U twaju chatu praz wakno lezie złodziej.
— Cicha, cicha, niechaj lezie... Żonka padumaje što heto ja. Nu budzie dychtu, zaračecca jon kraści!...

* * *

Haradzki panič išoŭ darohaj, a pobač sielskaja dziaŭčyna wieła staruju kabyłu, dy pry hetym duža wiasioła piejała sabie.
— Ciabie niechta pacaławaŭ peŭna, što ty takaja wiasiołaja— kaže panič.
— A ci caławańnie dadaje wiasiołaści?—pytaje dziaŭčyna.
— Wiedama, što dadaje—adkazywaje panič—asabliwa kali „jon“ pacałuje „jaje“.
— Kali tak, to pacałujcie, paničok, maju kabyłu, janaž duža markotnaja.

ZAHADKA.

U łuzie na adnej nazie.
Što heta?

·(qʎɹH)

Čym wałasy myć? Wałasy stryhuccai wypadajuć časciej za ŭsio tamu, što prywiazywajeca jakaja chwaroba da ich. Kab abierahčy wałasy ad chwarob, treba ich myć choć raz na miesiac zialonym myłam, zmiešanym pa roŭnaj čaści sa spirtam (kali wałasy suchije, ta ŭ ty da hetaho dadać treba krychu gliceryny, a kali lišnie tłustyje, tady i zusim nia treba gliceryny).

Верасень СЕНТЯБРЬ (мае дзён 30). WRZESIEŃ (maje dzion 30) Wereseń

		Календар праваслаўны.		Kalendar R.-Katalicki.		Календар Грэко-Уніяцкі.	
✠	1	Ч.	*Прп. Симеона столпн.*	C.	Idziego op.	Ч.	Симеона.
	2	П.	Мч. Маманта, Өеодота	P.	†Stefana kr. węg.	П.	Маманта муч.
	3	С.	Смч. Анөима, еп. Ник.	S.	Bronisławy p.	С.	Антима св цм.
	4	В.	*Нед. 14 по Пятидес.*, Смч. Вавилы.	N.	*14 niedz. po Św. Pocieszenie N. M. P.*	В.	*14 нед. по С. с. Д.* Вавiла свщм.
	5	П.	Прр. Захарiи и св. Елис.	P.	Wawrzyńca Justyn.	П.	Захарiя
	6	В.	Чудо арх. Михаила.	W.	Zacharjasza p. Petr.	В.	Чудо Ар. Мiхаiла.
	7	С.	Мч. Созонта и Евпсих.	S.	††*Wigilja*. Jana m.	С.	Соаонта м. пр. Рож.
⊕	8	Ч.	**Рождество Пр. Богор.**	C.	**Narodzenie N. M. P.**	Ч.	**Рожд. Пр. Богор.**
	9	П.	Св. Бог. Іоакима і Анны	P.	†Sergjusza p. w.	П.	Іоакiма i Анны.
	10	С.	Св. Петра и Павла еп.	S.	Mikołaja z Tolent. w.	С.	Минодоры м.
	11	В.	*Нед. 15 по Пятидес.* прп. Өеодоры.	N.	*15 nied. po Św. Imienia N. Mar. Pan.*	В.	*15 нед. по С. с. Д.* Теодоры, С. п. Возд.
	12	П.	Мч. Іуліана и Өеодора.	P.	Gwidona m., Heron.	П.	Автемона.
	13	В.	Смч. Корнилія сотника.	W.	Eugenji p.	В.	Корнiла сотн.
⊕	14	С.	**Воздв. Честн. Креста.**	S.	*Podwyż Krz. Św.*	С.	**Воздв. Ч. Креста.**
	15	Ч.	Вмч. Никиты.	C.	Nikodema kapł. m.	Ч.	Нiкiты вмуч.
	16	П.	Вмч. Евөимія. Мч. Викт.	P.	†Eufemji p. m.	П.	Евфiмii вмуч.
	17	С,	Мчц. Софiи, Вѣры, Над.	S.	Stygmatów św. Fran.	С.	Софii, В. Над. i Л.
	18	В.	*Нед. 16 по Пятидес.* прп. Евменія.	N.	*16 niedziela po Św. Matki B. Bolesn.*	В.	*16 нед. по С. с. Д.* Евмена.
	19	П.	Мч. Трофима, Савватія.	P.	Januarjusza b. m.	П.	Трофiма.
	20	В.	Вмч. Евстаөія.	W.	Eustachjusza m.	В.	Евстахiя i Татiя.
✠	21	С.	*Св. Димитрія м. Ростов.*	S.	†*Such. dz. Mateusza a.*	С.	Кондрата ап. О. Воз.
	22	Ч.	Смч. Фоки, еп. Синоп.	C.	Tomasza b. w.	Ч.	Фокi, Іоны препод.
	23	П.	Зачатіе предч. и Кр. Іоан.	P.	†*Such. dz. N. P.*	П.	†Зачате Іоана Хр.
	24	С.	Св. первмч. Өеклы.	S.	†*Such. dz.* Tekli p. m.	С.	Тэклi первомуч.
✠	25	В.	*Нед. 17 по Пятидес. Прест. прп. Сергія Рад.*	N.	*17 niedziela po Świent. Ładysł. z Gieln.*	В.	*17 нед. по С. с. Д.* Евфрозыны преп.
⊕	26	П.	**Прест. св. ап. Іоан. Бог.**	P.	Cyprjana i Justyny.	П.	Стахiя
	27	В.	Прп. Савватія Соловецк.	W.	Koźmy i damiana m.	В.	Калiстрата м.
✠	28	С.	*Прп. испов. Харитона.*	S.	Wacława kr. m.	С.	Харытона преп.
	29	Ч.	Прп. Киріака и Өеофан.	C.	*Michała Archanioła.*	Ч.	Кiрыка преп.
	30	П.	Смч. Григорія, описк.	P.	†Hieronima kapł.	П.	Грыгорiя свмч.

Сьвяты і прысьвяткі. 8 Другая Прачыстая. 14 Узьвіжэньне. 29 Міхайлы.

Прыказкі. Узьвіжэньне з поля зьбірае. Міхайло з халодным ветрам. Пасеяўшы на сходу (3 квадра) не дажыдай плоду. Калі грыбна дык ня хлебна. Лета на зіму, а зіма на лета працуюць.

Swiaty i pryświatki. 8 Druhaja Pračystaja. 14 Użwiżeńnie. 29 Michajły.

Prykazki. Użwiżeńnie z pola żbiraje. Michajło z chałodnym wietram. Pasiejaŭšy na schodu niedażydaj płodu. Kali hrybna dyk nia chlebna. Leta na zimu, a zima na leta pracujuć.

Tatarski kalendar. 9 (piatnica) Praświada Božaja Mahometu. 12 (paniadziełak) kućcia. 13, 14 i 15 (aŭtorok, siereda i čećwier) Pryzwańnie narodu da wiery Mahometa. Ajdifitr.

Žydoŭski kalendar. 10 i 11 (subota i niadziela) Nowy hod (5671) 12 (paniadziełak) Post ubiŭstwa Giedali. 19 (paniadz.) strašnaja noč. 24 i 25 (subota i niadziela) kučki. 30 (piatnica) Hamana.

Uschod i zachod sonca.

Čysło.	Uschod.	Zachod.	Daŭž. dnia.
7	5 h. 40m.	6 h. 06 m.	12h. 26m.
17	5 „ 58„	5 „ 41 „	11„ 43 „
27	6 „ 17„	5 „ 17 „	11„ 00 „

Pieramieny miesiaca.

☾	2 čysła	7 hadz.	41 m.	ranic.
●	9 „	4 „	18 „	„
☽	17 „	12 „	48 „	dnia.
○	25 „	5 „	51 „	nočy.

Pahoda pa kalendaru Brusa.

1 Chmarna, zachodny syry wiecier. 10 niapeŭnaja pahoda. 12—13 wialiki wiecier. 15—16 wietry i choład. 20 pieramienna, pad kaniec soniečna.

———

Haspadarski kalendar.

Para wybirać bulbu i warywo z harodoŭ. Wybirajučy bulbu, adrazu jaje sartujcie: samyje bolšyje na jadu, siarednije na siemia, a drobnyje dla żywioły. Zasypajcie bulbu u kapcy i jamy, jak dobra absochnie, i pieršy tydzień uważajcie, kab s kapcoŭ duch schadziŭ i bulba nie paciełа. Abirajcie jabłyni i hrušy i składajcie u świrni u kučy i trymajcie tam da zamarazkoŭ, a pośle, paabciraŭšy kožnaje jabłyko do sucha, kładzicie pa adnamu u pohrebie na palicy. Piereary na zimu druhi raz pole, hdzie na wiasnu budzieš sadzić bulbu. Kali času chapaje, ary papar, budzie lepšaje žyto. Nie zabudż zaarać pole pad łubin, kali nie wypadaje jaho siejać pa bulbianiščy.

ŻARTY.

Lekar. Ci wy spicio z atkrytaj hubaj?

Chwory. Praŭdu kazaŭšy ja ješče nia bačyŭ, jak ja splu, ale hetaj nočy budu pryhladacca.

ZAHADKA.

Muž z żonkaj nasili buraki u pohreb. a maleńki Symonka zabaŭlaŭsia kala ich.

— Što-ž ty, Symonka, mami nie pamahaješ? žartujučy skazaŭ baćka.—Bačyš, jak jana prystała.

Dzicia schapiłosia, nabrało u padałok burakoŭ dy-j niasieć

— Nu, skolki-ž ty, Symonka, prynios?—pytaje baćka.

— Dwaccać! adkazaŭ Symonka.

Hlanuŭ baćka u padałok, uśmichnuŭsia i skazaŭ:

—Nie, synku! Jak by ty uziaŭ stolki dy paŭstolki, dy čećwierć taho, dy ja tabie daŭ dwa buraki, dy mama dwa, dy ty sam ješče wykapaŭ dwa, tady-b było dwaccać.

Skolki chłopiec mieŭ burakoŭ u padałku?

———

Kłapy wyhubić. Wodki i wocetu pa poŭbutelki, żmieńku soli, alwasu (aleos) 2 łoty, zmiešaŭšy usio razam, pastawić na ciopłaj piečy; jak sol i alwas rastopiacca, mazać hetym ščełki, dzie jość kłapy.

Кастрычнік — Kastryčnik

ОКТЯБРЬ (мае дзён 31)
PAŹDZIERNIK (maje dzion 31)

		Календар праваслаўны.		Kalendar R.-Katalicki.		Календар Грэко-Уніяцкі
1	С.	Покровъ Пресв. Бог.	S.	Remig. b. w.	С.	Покровъ П. Б.
2	В.	*Нед. 18 по Пятидес.* Свмч. Кипріана,	N.	*18 po Św. M. P. Różańcowej.*	В.	*18 Нед. по С. с. Духа* Кіпріяна. Юст ны,
3	П.	Свмч. Діонисія Ареоп.	P.	Kandyda i Ewalda.	П	Діонізія
4	В.	Мч. Іероѳея, еп. Аѳинск.	W.	Franciszka Serafic.	В.	Ерофея свмч.
5	С.	**Тез. Н. Ц. Алекс. Ник.**	S.	Placyda m.	С.	Харытіны муч.
6	Ч.	Св. Ап. Ѳомы.	C.	Brunona wyz.	Ч.	†Томы апост.
7	П.	Мч. Сергія и Вакха.	P.	†Mauka p. w.	П.	Сергія і Вакха мч.
8	С.	Прп. Пелагіи и Таисія.	S.	Pelagji Brygity wd.	С.	Пелагіі.
9	В.	*Нед. 19 по Пятидес.* Св. ап. Іакова.	N.	*19 po Św. Wincentego Kadł.*	В.	*19 Н. по С. с. Духа.* †Якова ап.
10	П.	Мч. Евлампія.	P.	Franciszka Borg. w.	П.	Евлампія.
11	В.	Св. ап. Филиппа.	W.	Placydy i Zenaidy p.	В.	Філіпа дiяк.
12	С.	Пер. въ Гатч. ч. д. Кр.	S.	Maksymiljana b. w.	С.	Прова, Андроніка.
13	Ч.	Мч. Карпа. еп. Папилы	C.	Ewalda kr. w.	Ч.	Карпа муч.
14	П.	Мч. Назарія, Протасія.	P.	†Kaliksta p. m.	П.	Параскевы.
15	С.	Прп. Евѳимія и Савина	S.	Jadwigi wd., Teresy.	С.	Евтімія і Лукіяна.
16	В.	*Нед. 20 по Пятидес.* Мч. Лонгина сотника	N.	*20 po Św.* Martyniana męczen.	В.	*20. Н. по С. с. Духа.* Лонгіна сотн.
17	П.	Прпмч. Андрея Критск.	P.	Wiktora m., Małgorz.	П.	Оссii
18	В.	Св. ап. и еванг Луки.	W.	*Łukasza Ewang.*	В.	†Лукі апост.
19	С.	Св. пр. Іоиля, пр. Іоана	S.	Piotra z Alk.	С.	Іоіла пр.
20	Ч.	Влмч. Артемія.	C.	Ireny Marty i Sauli	Ч.	Артемія вмуч.
21	П.	**Восш. на прест Гос. Им.**	P.	Urszuli p. m. Hilar.	П.	Іларіона прор.
22	С.	**Казанск. Ик. Пр. Бог.**	S.	Korduli i Alodvi p.	С.	Аверка і 7 о. в Ефезі
23	В.	*Нед. 21 па Пятидес.* Ап. Іакова брата Госп.	N.	*21 po Św. Jana Kantego.*	В.	*21. Н. по С. с. Духа.* †Якова брата Госп.
24	П.	Мч. Ареѳы.	P.	*Rafała Archanioła.*	П.	Мч. Арэѳы.
25	В.	Мч. Маркіана и Мартир.	W.	Kryspina i Kryspin.	В.	Маркіана і Март.
26	С.	Влмч. Димитрія Солун.	S.	Ewarysta p. m.	С.	*Дімітрія Великом.*
27	Ч.	Мч. Нестора, Марка.	C.	Sabiny p. m.	Ч.	Нестора муч.
28	П.	Мч. Терентія.	P	†*Szymona i Tadeusza.*	П.	†Параскевы муч.
29	С.	Прпмчц. Анастасія.	S.	Narcyza b. w.	С.	Анастазі.
30	В.	*Нед. 22 по Пятидес.* Свщмч. Зинов'я еп.	N.	*22 po Św. Garbana* i Serafina.	В.	*22. Н. по С. с. Духа.* Зіновія і Зіновіі м.
31	П.	Св. ап. Стахія.	P.	†*Wig.* Symfrona.	П.	Стахія

Сьвяты і прысьвяткі. 1 Пакроў. 26 Зьмітры. Дзяды: I у чэцьвер после Зьмітры, II у суботу III у нядзелю.

Прыказкі Пакроў зямлю пакрыў, — зямлю лістом, ваду лядом. Да Зьмітры дзеўка хітра Весна не мясна, а восень не малочна.

Swiaty i pryświatki. 1 Pakroŭ. 26 Žmitry. Dziady: I ŭ čećwier pośle Zmitry, II ŭ subotu III ŭ niadzielu.

Prykazki. Pakroŭ ziamlu pakryŭ, — ziamlu listom, wadu ladom. Da Zmitra dzieŭka chitra. Wiesna nie miasna, a wosień nie małočna.

Tatarski kalendar. 12 (siereda) Zuul-Chidža.

Žydoŭski kalendar. 1 (subota) Šmini Aceres. 2 (niadz.) Šmini Tajro. 9 i 10 (niadz. i paniadziełak) Maładzik.

Uschod i zachod sonca.

Cysło.	Uschod.	Zachod.	Daŭž. dnia.
7	6 h. 36m.	4 h. 53 m.	10h. 17m.
17	6 „ 55 „	4 „ 31 „	9 „ 48 „
27	7 „ 15 „	4 „ 12 „	8 „ 57 „

Pieramieny miesiaca.

☾	2 čysła	1 hadz.	26 m.	nočy
●	9 „	5 „	50 „	„
☽	17 „	8 „	22 „	„
○	24 „	5 „	28 „	dnia.
☾	31 „	9 „	— „	„

Pahoda pa kalendaru Brusa.

1 i 2 pieramienna. 3 doždž. 4—8 chmarna. 10—15 dobraja pahoda. 18 chmarna i da kanca niapeŭnaja pahoda.

———

Haspadarski kalendar.

Wywiezi hnoj i zaary harody. Chto sadzić bulbu pa hnai, dyk lepš wywieźci hnoj z wosieni, a nie wiasnoj, bo nie tak psujecca bulba. Ačyščaj sienažaci ad kustoŭ, karčoŭ i mochu. U sadku kapaj jamy pad ščepy, a staroje drewo akapaj kruhom daloka ad pnia i padkiń hnoju. Pamiž budynkoŭ sadzi dzierewo,—zaciśniej budzie ad wietru i biezpiečniej ad pažaru. Zrabi zapas hliny i piasku na zimu, kab padčas było čym pieč zalapić i siency wysypać. Ahledź dobra aboru i stajniu, kab pad padwalinaj i u ścienkach nie było dzirak; zrabi stol z sałomy, bo z wosieni biaz hnoju u chlewie nadta choładna žywiole i dziela taho jana zjedaje mnoha lišniaho kormu. Zrabi wakoncy u chlewie, bo žywioła, jak i čeławiek, nia lubić ciamnicy, i haspadaru lepš widać, što robicca u budynku. Z wosieni karmi dobra žywiołu, bo jak zapuściš jaje, to i letam nie dačekaješ z jaje karyści.

Abwiazywajcie ŭ wašych sadach dreŭcy jadłoŭcam abo jelnikam, kab ich zajcy nie papsawali, a wiasnoj lišnie sonce nie pryhreło. Biarycie wočki s peŭnaho dreŭca u hetym miesiačy, bo pośle wočki padmierzajuć i nie pryžywajuć.

Jakže choćeš, kab ciabie ludzi šanawali, kali ty, adrokšysia narodu swajho, staŭsia bajstrukom narodoŭ?!

ZAHADKA.

Kožny znaje historyju z biblii, jak Jehipieckamu Faraonu pryśniłosia raz, što z reki wyjšło 7 chudych karoŭ i zjeli 7 sytych. Kažuć—kolki miesiacoŭ tamu nazad wykapali u Jehipcie hałowy, ale nie 14 (7 chudych i 7 sytych) tolki usiaho 7. Ci heto hałowy toŭstych ci chudych karoŭ?

(Chto padumaje—zaraz skaže, što nia wykapali nijakich hałoŭ, bo heto byŭ son).

———

Lekarstwo ad mazaloŭ na nahach. Zmiešaŭšy pa roŭnaj čaści salicyłowaho kwasu i kołodiju, mazać piorkam mazali 5 — 6 dzion padrad, pakul jany sami paadwaliwajucca; bolšyje treba wypaliwać abo lapisam, abo azotnym kwasam.

———

Лістапад — НОЯБРЬ (мае дзён 30) / LISTAPAD (maje dzion 30) — Listapad

			Календар праваслаўны.		Kalendar R.-Katalicki.		Календар Грэко-Уніяцкі.
	1	В.	Свв. Космы и Даміана.	W.	Wszyst. Swiętych.	В.	Космы і Даміана
	2	С.	Мч. Акиндина, Пигасія	S.	*Dzień Zuduszn.* Jerzeg.	С.	Акіндіна, Іосаф.
	3	Ч.	Мч. Акепсима еписк.	C.	Hubert. b. w.	Ч.	Акепсіны, Айтала
	4	П.	Прп. Іоанникія.	P.	†Karola Boromeusza.	П.	Іоанікія, Нікандр.
	5	С.	Мч. Галактіона.	S.	Zacharjasza i Elżbiety	С.	Галактіона муч.
	6	В.	*Нед. 23 по Пятидес.* Св. Павла испов.	N.	*23 po Sw. Opieki NMP* Pawła spow.	В.	*23 Н. по С. с. Д.* Павла еп., Клявдіі
	7	Н.	Мч. Ierона, Никандра	P.	Nikandra i Karyny.	П.	Іерона.
✠	8	В.	*Соб. арх. Михаила.*	W.	Getdfryda i Maura b.	В.	**Соб. с. Арх. Михаіла**
	9	С.	Мч. Онисифора.	S.	Teodora i Oresta m.	С.	Онісіфора і Порф.
	10	Ч.	Св. ап. Ераста, Олимпа.	C.	Andrzeja z Awelinu	Ч.	Ореста і Олім. ап.
	11	П.	Мч. Виктора Викентія.	P.	†Marcina b. w.	П.	Міны, Віктора.
	12	С.	Св. Іоанна Мил.	S.	Marcina. 5 braci m.	С.	†Іосафата сщм.
⊕	13	В.	*24 по Пятидес. Св. Іоанна Златоуст.*	N.	*24 po* Sw. *Stanisława Kostki.*	В.	*24 Н. по С. с. Д.* Івана Златоуст.
✠	14	П.	*Св. ап. Филиппа. Нед.*	P.	Jukunda b. w.	П.	Філіпа.
♔	15	В.	Мч. Гурія и Самона.	W.	Leopolda w.	В.	Гурія, Самона.
✠	16	С.	*Св. ап. и еванг. Матөея.*	S.	Edmunda b. w.	С.	†Матея еванг.
	17	Ч.	Св. Григорія еп. Неок.	C.	Grzegorza Cudotw.	Ч.	Грыгорія еп. Новал.
	18	П.	Мч. Платона, Романа.	P.	Odona p. m.	П.	Плятона.
	19	С	Св. прр. Авдія. Варлам.	S.	Elżbiety kr. wd.	С.	Авдія Варлаама.
	20	В.	*Нед. 25 по Пятидес.* Прп. Григорія.	N.	*25 po* Sw. Feliksa i Walezego.	В.	*25 Н. по С. с. Д.* Грыгорія Пр. Вов.
⊕	21	П.	**Введеніе во хр. Пр. Бог.**	P.	*Ofiarow. N. M. P.*	П.	**Введеніе Пр. Д. Б.**
	22	В.	Ап. Филімона и Архип.	W.	Cecylji p. m.	В.	Өілімона, Кікіліі.
	23	С.	Блгв. в. к. Алекс. Нев.	S.	Klemensa p. m.	С.	Амфілога, Грыгор.
	24	Ч.	Вмч. Екатерины.	C.	Jana od Krzyża w.	Ч.	Катерыны вмуч.
	25	П.	Смч. Климента пап. Р.	P.	†Katarzyny p. m.	П.	Клімента папы.
	26	С.	Прп. Алипія и Іакова.	S.	Piotra b. m. Konrada	С.	Аліпіа
✠	27	В.	*Нед. 26 по Пятидес.* Вмч. Іакова.	N.	*1 N. Adw.* Wirgiljnsza b.	В.	*26 Н. по С. с. Д.* Якова вмч. Паляд.
	28	П.	Прмч. Стефана Новаго	P.	Mansweta b. m.	П.	Стефана
	29	В.	Прп. Акакія и Нектарія	W.	Saturnina i Filemona	В.	Парамона, Фімум.
⊕	30	С.	*Св. ап. Андрея Первозв.*	S.	Andrzeja ap. Justyn.	С.	†Андрея ап.

Сьвяты і прысьвяткі. 1 Кузьмы і Дземяна. — Усіх сьвятых 2 Задушны двень у католікоў 21 Трэйяя Прачыстая. 30 Андрея (дзявочае сьвята).

Прыказкі. Пакуль на гумне цэп, патуль на стале хлеб. Юры (26) Мосьціць, а Мікола гвозьдзіц.

Swiaty i pryświatki. 1 Kuźmy i Dziemiana.--Usich światych. 2 Zadušny dzień u katolikoŭ. 21 Treciaja Pračystaja. 30 Adreja (dziawočaje świata).

Prykazki. Pakul na humnie cep, patul na stale chleb. Jury (26) moscić, a Mikoła hwozdzić.

Tatarski kalendar. 11 (piatnica) Zul-Chidža. 19 (subota) Arafa (Adama i Ewy). 20, 21 i 22 (niadz. pan. aŭtorak) Aidi Kurben. Achfiara Izaaka.

Žydoŭski kalendar. 8 i 9 (aŭtorak i siereda) Maładzik.

Uschod i zachod sonca.

Čysło.	Uschod.	Zachod.	Daŭž. dnia.
6	7 h. 35m.	3 h. 56 m.	8 h. 21m.
16	7 „ 52„	3 „ 45 „	7 „ 57 „
26	8 „ 06„	3 „ 20 „	7 „ 23 „

Pieramieny miesiaca.

🌑	7 čysła	10 hadz.	30 m.	dnia.
☽	16 „	3 „	22 „	noč.
🌕	23 „	4 „	32 „	„
☾	31 „	7 „	26 „	dnia.

Pahoda pa kalendaru Brusa.

1—3 doždž. 5 ściuža. 12 śnieh i doždž. 14 chmarna. 16 wiecier. 26 pieramiennaja pahoda.

———

Haspadarski kalendar.

Chaj kožny haspadar razdzielić korm, jaki maje dla swajej žywioły, na dźwie čaści: adnu, što należyć addać karowam, a druhuju kaniom, i abličyć z wosieni, skolki wazoŭ čaho maje. Uwieś korm treba rezać na siečku i dawać na wahu. Kania z wosieni možna karmić słabiej, a karowu adrazu dobra, a jak acielicca, dabawić bulby i asypki. Hadujcie rannyje cielaty, bo paźniejšyje wiasnoj marnujucca ad much. Rabicie zapas usiakaho drewa—na apał, na haspadarskije snaści, na aharožu i budoŭlu. Drewo u hetym miesiacy ni maje užo sokoŭ i dziela taho zrublenaje nie tak psujecca. U Listapadzie wiečer doŭhi, dyk niechaj baby praduć, mužčyny platuć košyki, kruciać wiaroŭki, a dziaciuki čytajuć im biełaruskije knižki.

Nie kaleč rodnaj mowy čužymi sławami, bo skalečyš dušu podłymi dziełami.

ŻARTY.

Pytalisia niejak Anupreja: čym by chacieŭ być? A jon adkazywaje:—Akanomawaj kabyłaj, mielnikawaj kurkaj, abo panskaj mamkaj.

ZAHADKI.

Išoŭ čaboryk cieraz panski dworyk. Roh. Sto heta?

* * *

Nie razynačka ja —
Mianież ŭsie smakujuć;
Nie dziaŭčynačka ja,
Mianież ŭsie całujuć.

Łyžka.

———

Jak wywiaści mol? Kab zwiaści u adzieży mol letam, lepiej za ŭsio razwiesić na soncy. Zimoj pasypać suchoj kamforaj, zmiešaŭšy z naftalinam.

Nowaje načyńnie na wadu, kab nie pachło tuchloj pośle, kali jano dubowaje, treba wyparyć haračaj wadoj, a kali jałowaje, to haračym małakom.

Jak zwiaści baradaŭki? Mienšyje baradaŭki prapadajuć, kali ich nacirać sokam z čornaj redźki, dobra prasolenym. Bolšyje treba wypaliwać lapisam, azotnym kwasam abo wyrywać ci wyrezać.

———

Сьнежэнь — ДЕКАБРЬ (мае дзён 31) / GRUDZIEŃ (maje dzion 31) — Sniežeń

	Календар праваслаўны.			Kalendar R.-Katalicki.		Календар Грэко-Уніяцкі.	
	1	Ч.	Св. пр. Наума.	C.	Eligiusza b. w.	Ч.	Наума.
	2	П.	Пр. Аввакума.	P.	††Bibjany p. m.	П.	Авакума.
	3	С.	Пр. Софонии пр. Саввы.	S.	Franciszka Ksawer.	С.	Софронія.
	4	В.	*Нед. 27 по Пятидес.* Влмчц. Варвары.	N.	*2 Niedz. Adw.* Barbary p. m.	В.	*27 Нед. по Сош. с. Д.* Варвары вмуч.
✠	5	П.	Прп. Саввы священ.	P.	Sabby op. M.ceta b.	П.	Саввы.
♔	6	В.	**Св. Николая Чудотворц.**	W.	Mikołaja b. w.	В.	**Ніколая Чудотв.**
	7	С.	Св. Амвросія.	S.	††*Wig.* Ambrożego b.	С.	Амброзія
	8	Ч.	Прп. Потапія.	C.	**Niepok. Pocz. N. M. P.**	Ч.	Потапія предп.
	9	П.	Зачатіе Св. Анны.	P.	††Walerji i Leokadji	П.	**Зачате Пр. Д. М.**
	10	С.	Мч. Мины, Евграфа.	S.	*N. M. P. Loretańskiej.*	С.	Міны, Эрмогена.
	11	В.	*Нед. 28 по Пятидес.* Прп. Даніила и Луки.	N.	*3 Niedz. Adw.* Damazego p.	В.	*28 Нед. Праотец.* Даніла столп.
	12	П.	Прп. Спиридона.	P.	Aleksandra m.	П.	Спирыдона.
	13	В.	Мч. Евстафія, Евгенія.	W.	Łucji p. m., Otylli p.	В.	Евстрат. Евгена.
	14	С.	Мч. Ѳирса, Апполонія.	S.	††*Such. dz.* Djoskora.	С.	Тырса Левка.
	15	Ч.	Свмч. Еловѳерія еп.	C.	Waleriana i Ireneusz.	Ч.	Елевтерія свмуч.
	16	П.	Св. пр. Аггея. мч. Мар.	P.	††*Such. dz.* Euzebjusz.	П.	Аггея пр. Отд. Зач.
	17	С.	Св. пр. Даніила и 3 отр.	S.	††*Suchy dz.* Łazarza b.	С.	Даниила прор.
	18	В.	*Нед. 29 по Пятидес.* Мч. Севастіяна.	N.	*4 Niedziela Adwentu Oczek. NMP.*	В.	*Нед. перед Рожд. Хр.* Севастіяна.
	19	П.	Мч. Вонифатія.	P.	Daryusza.	П.	Боніфатія.
	20	В.	Свмч. Игнатія, Богон.	W.	Teofila i Zenona m.	В.	Ігнатія.
✠	21	С.	Св. Петра митропол.	S.	††*Tomasza Apost.*	С.	Юліяны.
	22	Ч.	Влмчц. Анастасіи.	C.	Herona m. Zenona.	Ч.	Анастазіі.
	23	П.	Мч. Ѳеодула, прп. Павла	P.	††Wiktorji p. m.	П.	10 Муч. в Крыті.
	24	С.	Прпмчц. Евгеніи.	S.	††*Wigilja.* Irminy p.	С.	Нав. Р. Пр. м. Евген.
✠	25	В.	*Нед. 30 по Пятидес.* **Рождество Христово.**	N.	**Narodzenie Chrystusa Pana.**	В.	**Роздвс Іуса Хрыста. Коляды.**
✠	26	П.	Соборъ Пресв. Богор.	P.	**Szczepana I go Męcz**	П.	Собор Пр. Д. Марыі.
	27	В.	Св. ап. и первм. Стефана.	W.	***Jana ap. i Ewang.***	В.	Св. ап. Стефана.
	28	С.	Св. ап. Никанора.	S.	*Młodzianków m. m.*	С.	2000 муч. в Ніком.
	29	Ч.	Св. 14,000 млад. изб.	C.	Tomasza b. Kontnar.	Ч.	14.000 дітій уб.
	30	П.	Мчц. Анисіи дѣвы.	P.	Eugenjusza b. w.	П.	Сьв. муч. Анізіі.
	31	С.	Прп. Меланіи Римл.	S.	†Sylwestra p. w.	С.	Пр. Меланіі рым.

Сьвяты і прысьвяткі: 4 Варвары. 6 Мікалая. 24 Калядная куцьця 25 Каляды. 31 Шчодрая або багатая куцьця.

Прыказкі: Св. Мікола маразам гвоздзіць Варвара ночы урвала. Мікола правая зіма і правае лета. Калядкі гаспадарскіе парадкі.

Swiaty i pryświatki. 4 Barbary. 6 Mikałaja. 24 Kaladnaja kućcia. 25 Kalady. 31 Sćodraja abo batataja kućcia.

Prykazki. Sw. Mikoła marozam hwozdzić. Barbara noču urwała. Mikoła prawaje leto. Kaladki haspadarskije paradki.

Tatarski kalendar. 1 (subota) Muchram. Nowy Hod 1330. 19 (paniadziełak) Ašara. Božaje Miłaści.

Žydoŭski kalendar. 3 Makawiejoŭ. 8 (čećwier) Maładzik. 18 (niadziela) Post asady Jeruzalima.

Uschod i zachod sonca.

Čysło.	Uschod.	Zachod.	Daŭž dnia.
7	8 h. 19m.	3 h. 20 m.	6h. 50m.
17	8 „ 25„	3 „ 35 „	6„ 53 „
27	7 „ 19„	3 „ 57 „	6„ 57 „

Pieramieny miesiaca.

● 7 čysła 5 hadz. 21 m. dnia.
☽ 15 „ 8 „ 28 „ „
○ 22 „ 3 „ 10 „ „
☾ 29 „ 9 „ 23 „ ranic

Pahoda pa kalendaru Brusa.

1 kłonić k śniehu. 2 dobraja pahoda. 6—8 marozy i prymarozki. 10 adliha 15 wietrena. 17—20 chmarna i wietrena, pad kaniec śnieh.

———

Haspadarski kalendar.

Apošni miesiac u hadu samy swabodny u haspadarcy, dyk chaj kožny starajecca zarabić krychu hrošej, s kaniom, ci z siakieraj u lesie. Baby chaj ačyściać i wybielać chaty pired wialikim światam—kaladami; dziaciuki prypomniać pieśni, jakije piejali ichnije baćki i dziady na kalady i jak hulali s kabyłaj, kazoj ci miadźwiedziem.

„Biełaruś" heta sława twaja. Niechaj že stanie sławaj čeławiečestwa.

ŽARTY.

Hość na wiasielli pytajecca susieda za stałom:

— Kali łaska, skažycie, chto heta karowa, što siadzić pry haspadaru?

— Heta matka byka s katorym hukaješ waše,—atkazaŭ toj.

———

Baćkoŭskaja rada. Moj synok, kali ty wiedaješ, čaho chočeš, a chočeš taho, što wiedaješ, i wiedaješ, što možeš, tady ty mudry čeławiek.

ZAHADKA.

Niedaŭna wykapali u Palestynie kości tych dziaciej, katorych zahadaŭ zabić Herod pośle taho, jak naradziŭsia Chrystos. Adny s tych kaściej byli biełyje, a druhije žoŭtyje. Katoryje s tych kaściej byli chłapcoŭ, a katoryje dzieŭčat, biełyje ci žoŭtyje?

(Usie kości byli chłapcoŭ, bo Herod zahadywaŭ zabiwać tolki chłapcoŭ, kab na Chrysta łučyć.)

———

Jak piačy pierniki. Poŭharca dobra usmaženaho i adšumawanaho miodu adstawić ad ahnia i ŭlić pa krysie kwartu śpirtu. U načoŭki ŭsypać 3 kwarty aržanoj muki, pierasiejanaj na hustym rešecie, źmieńku dobra parezanaj i warenaj pamarančowaj skurki, poŭ łota imbiru, stolki-ž anhielskaho piercu i anyžu. Usio zalić haračym miodam, ŭ katory tolki što ŭlili spirt, i šparka miešać łapatkami, pakul ciesta nie pačnie bialeć, što budzie mieniej bolej za dźwie hadziny. Tady ciesta pakłaści u blachi, wysłanyje papieraj, i ustawić u pieč zaraz pa chlebie. Jak spiakucca, pastawić u zimnym miejscy, kab razmiakli.

———

РОССIИСКIИ ИМПЕ РАТОРСКIИ ДОМЪ

ЕГО ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЕЛИЧЕСТВС ГОСУДАРЬ ИМПЕРАТОРЪ **Николай Александровичъ**, Самодержецъ Всерос., род. въ 1868 г. 6 мая (тозоим. 6 Декаб.).

Августѣйшая Родительница ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА:

ЕЯ ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЕЛИЧЕСТВО ГОСУДАРЫНЯ ИМПЕРАТРИЦА **Марія Өеодоровна**, род. въ 1847 г. 14 Нояб. (тезоим. 22 Іюля); была въ супруж. съ Императоромъ **Александромъ III-мъ** (въ Бозѣ почилъ 20 Октяб. 1894 г.).

Августѣйшая супруга ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА:

ЕЯ ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЕЛИЧЕСТВО ГОСУДАРЫНЯ ИМПЕРАТРИЦА **Александра Өеодоровна**, род. въ 1872 г. 25 мая (тезоим. 23 Апр.), въ супруж. съ 14 Нояб. 1894 г. Дочь Велик. Герц. Гессенскаго Людвига IV и Супруги его Велик Герц. Алисы.

Августѣйшія Дѣти ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА:

ЕГО ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЫСОЧЕСТВО ГОСУДАРЬ НАСЛѢДНИКЪ ЦЕСАРЕВАЧЪ и Великій Князь **Алексѣй Николаевичъ**, род. въ 1904 г. 30 Іюля (тезоим. 5 Октября).

ЕЯ ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЫСОЧЕСТВО Вел. Княжна **Ольга Николаевна**, род. 1895 г. 3 Ноября (тезоим. 11 Іюля).

ЕЯ ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЫСОЧЕСТВО Вел. Княжна **Татіана Николаевна**, род. 1897 г. 29 Мая (Тезоим. 12 Января).

ЕЯ ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЫСОЧЕСТВО Вел. Княжна **Марія Николаевна**, род. въ 1899 г. 14 Іюня (тезоим. 22 Іюля).

ЕЯ ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЫСОЧЕСТВО Вел. Княжна **Анастасія Николаевна**, род. въ 1901 г. 5 Іюня (тезоим. 22 Декабря).

Августѣйшій братъ ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА:

ЕГО ИМПЕРАТОРСКОЕ ВЫСОЧЕСТВО Вел, Князь **Михаилъ Александровичъ**, род. въ 1878 г. 22 Ноября (тезоим. 22 Ноября).

Августѣйшія сестры ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА:

Ея Импер. Выс. Вел. Княгиня **Ксенія Александровна**, родилась въ 1875 г. 25 марта (Тез. 24 января).

Ея Импер. Выс. Вел. Княг. **Ольга Александровна**, род. въ 1882 г. 1 Іюня (тез. 11 Іюля); въ супруж. съ 27 Іюля 1901 г. съ Его Выс. Принцемъ Петромъ Александровичемъ Ольденбургскимъ.

Августѣйшія Дяди и Тетки ГОСУДАРЯ ИМПЕРАТОРА:

Е. И. В. В. Кн. **Павелъ Александровичъ**, род. въ 1860 г. 21 Сентября (тез. 29 Іюня); былъ въ супружествѣ съ Е. И. В. В. Кн. Александрою Георгіевною († 12 Сентября 1891 г.). У него дѣти: Е. И. В. В. Кн. **Димитрій Павловичъ**, род. въ 1891 г., 6 Сентября (тез. 21 Сентября); Е. И. В. В. Кн. **Марія Павловна**, род. въ 1890 г., 6 Апрѣля (тез. 22 Іюля)

Е. И. В. В. Кн. **Марія Павловна**, род. въ 1854 г., 2 Мая (тез. 22 Іюля), была въ супружествѣ съ Е. И. В. В. Кн. **Владиміромъ Александровичемъ** († 4 Февраля 1909 г.). У нея дѣти: Ихъ Императорскія Высочества: В. Кн. **Кириллъ Владимировичъ** родился въ 1876 г., 30 Сентября (тез. 11 Мая); Супруга Его Е. И. В. В. Кн. **Викторія Өеодоровна;** у нихъ дочь, Е. В. Кн. **Марія Кирилловна**. В. Кн. **Борисъ Владиміровичъ,** род. въ 1877 г. 12 Ноября (тез. 2 Мая); В. Кн. **Андрей Владиміровичъ**, род. въ 1879 г., 2 Мая (тез. 30 Ноября); В. Кн. **Елена Владиміровна**, род въ 1882 г. 17 янв. (тез. 21 Мая), въ супружествѣ съ Его Кор. Выс. королемъ греческ. Николаемъ Георгіевичемъ.

Е. И. В. В. Кн. **Елисавета Өеодоровна**, род. въ 1864 г., 20 Октября (тез. 5 Сент.); была въ супружествѣ съ Е. И. В. В. Кн. Сергіемъ Александровичемъ († 4 Февр. 1905 г.).

Е. И. В. В. Кн. **Марія Александровна**, род. въ 1853 г., 5 Октября (тез. 22 Іюля); была въ супружествѣ съ Е. К. В Принцемъ Альфредомъ-Эрнестомъ-Альбертомъ Великобританскимъ Герцогомъ Саксенъ-Кобургъ-Готскимъ.

Е. И. В. В. Кн. **Александра Іосифовна**, род. въ 1830 г., 26 Іюня (тез. 23 Апрѣля); была въ супружествѣ съ Е. И. В. В. Кн. Константиномъ Николаевичемъ († 13 Января 1892 г.). У нея дѣти: Е. И. В. В. Кн. **Николай Константиновичъ**, род. въ 1850 г., 2 Февраля (тез. 6 Декабря).

Е. И. В. В. Кн. **Константинъ Константиновичъ**, род. въ 1858 г., 10 Августа (тез. 21 Мая). Супруга Его, Е. И. В. В. Кн. **Елисавета Маврикіевна**, род. въ 1865 г., 13 Января (тез. 5 сентября). У нихъ дѣти: Ихъ Высочества: Князь **Іоаннъ Константиновичъ**, род. въ 1886 г., 23 Іюня (тез. 24 Іюня); Князь **Гавріилъ Константиновичъ**, род. въ 1887 г., 3 Іюля (тез. 13 Іюля); Князь **Константинъ Константиновичъ**, род. въ 1890 г., 20 Декабря (тез. 21 Мая); Князь **Олегъ Константиновичъ**, род. въ 1892 г., 15 Ноября (тез. 20 Сентября); Князь **Игорь Константиновичъ**, род въ 1894 г., 29 Мая (тез. 5 іюня); Князь **Георгій Константиновичъ**, род. въ 1903 г., 23 Апрѣля (тез. 23 Апр.) Княжна **Татіана Константиновна**, род. 1890 г., 11 Января (тез. 12 Янв.); Княжна **Вѣра Константиновна**, род. въ 1906 г., 11 Апр. (тез. 17 Сент.).

Е. И. В. В. Кн. **Димитрій Константиновичъ**, род. въ 1860 г., 1 Іюня (тез. 21 Сентября).

Ея Корол. Велич., Королева Эллиновъ **Ольга Константиновна**, род. въ 1851 г., 22 Августа (таз. 11 Іюля); въ супружествѣ съ Его Величествомъ Королемъ Эллиновъ Георгомъ I.

Е. И. В. В. Кн. **Вѣра Константиновна**, род. въ 1854 г., 4 Февраля (тез. 17 Сентября); была въ супружествѣ съ Его Кор. Высочест. Герцогомъ Вильгельмомъ-Евгеніемъ Виртембергскимъ.

Е. И. В. В. Кн. **Николай Николаевичъ**, род. въ 1856 г., 6 Ноября (тез. 27 Іюля); Супруга Его, Е. И. В. В. Кн. **Анастасія Николаевна**, род. въ 1867 г., 23 Декабря (тез. 22 Декабря).

Е. И. В. В. Кн. **Петръ Николаевичъ**, род. въ 1864 г., 10 Января (тез. 29 Іюня). Супруга Его, Е. И. В. В. Кн. **Милица Николаевна**, род. въ 1866 г., 14 Іюля (тез. 19 Іюля). У нихъ дѣти: Ихъ Высочества: Князь **Романъ Петровичъ** род. въ 1896 г., 5 Окт. (тез. 19 Іюля); Княжна **Марина Петровна**, род. въ 1892 г., 28 Февраля (тез. 28 Февраля); Княжна **Надежда Петровна**, род. въ 1898 г., 3 Марта (тез. 17 Сентября).

Е. И. В. В. Кн. **Николай Михайловичъ**, род. въ 1859 г. 14 Апрѣля (тез. 6 Декабря).

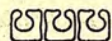
Е. И. В. В. Кн. **Михаилъ Михаиловичъ**, род. въ 1861 г., 4 Октября (тез. 8 Ноября).

Е. И. В. В. Кн. **Георгій Михаиловичъ**, род. въ 1863 г., 11 Августа (тез. 26 Ноября). Супруга Его. Е. И. В. В. Кн. **Марія Георгіевна**, род. въ 1876 г.. 20 Февр. (тез. 22 Іюля). У нихъ дочери: Ихъ Высочества, Княжна **Нина Георгіевна**, род. въ 1901 г., 7 Іюня (тез. 14 Янв.); Княжна **Ксенія Георгіевна**, род. въ 1903 г, 9 Августа (тез. 24 Янв.).

Е. И. В. В. Кн. **Александръ Михаиловичъ**, род. въ 1866 г., 1 Апрѣля (тез 30 Августа). Супруга Его, Е. И. В. В. К. **Ксенія Александровна**, род. въ 1875 г., 25 Марта (тез. 24 Января). У нихъ дѣти: Ихъ Высочества: Князь **Андрей Александровичъ**, род. въ 1897 г., 12 Января (тез. 30 Нояб.); Князь **Θеодоръ Алексадровичъ**, род. въ 1898 г., 11 Декабря (тез. 16 Мая); Князь **Никита Александровичъ**, род. въ 1900 г., 4 Января (тез. 24 Іюня); Князь **Димитрій Александровичъ**, род. въ 1901 г. 2 Августа (тез. 26 Октября); Князь **Ростиславъ Александовичъ**, род. въ 1902 г, 11 Ноября (тез. 14 Марта); Князь **Василій Александровичъ**, род. въ 1907 г., 24 Іюня (тез. 3 Іюля) Княжна **Ирина Александровна**, род. въ 1895 г., 3 Іюля (тез. 5 Мая).

Е. И. В. В. Кн. **Сергій Михаиловичъ**, род. въ 1869 г, 25 Сентября (тез. 25 Сентября).

Е. И. В. В. Кн. **Анастасія Михаиловна**, род. въ 1860 г., 16 Іюля (тез. 22 Дек.); была въ супружествѣ съ Е. Кор. Выс. Вел. Герцогомъ Мекленбургъ-Шверинскимъ Фридрихомъ Францемъ.

Statystyčny addzieł.

Kolki ludziej na ziamli?

Usich ludziej na świecie bolš za 1.660 miljonaŭ. Haworać jany bolš jak na 3.000 (trochtysiačach) mowach. Wier bolš tysiačy. Na ahuł mužčyn bolš, čym žanok.

Pa wiery ludzi dzielacca na takije hłaŭniejšyje wiery:

Wieručych u Chrysta	534 m. 940 t.
Žydoŭskaj wiery	10 „ 860 „
Mahometanskaj	175 „ 290 „
Buddyjskich wier	635 „ —
Druhich wier	228 „ 910 „

Kolki ludziej u Eŭropie?

Sławianoŭ	106 miljonoŭ.
Niemcoŭ	105 „
Romanskaho plem.	99 „
Wengroŭ	7 „
Žydoŭ	6 „
Finnoŭ	5 „
Turkoŭ i tatar	5 „
Litwinoŭ	4 „
Hrekoŭ	3 „
Kiełtoŭ	2 „
Ałbancoŭ	1 „

Baskoŭ, cyhanoŭ i inš. mienš za 1 miljon.

Raschody na narodnuju aświetu u roznych hasudarstwach, ličučy na adnaho žyciela ŭ hod:

Złučenyje Štaty	4 r. 86 k.
Niemieččyna	3 „ 43 „
Šwejcaryja	2 „ 43 „
Anhlija	2 „ 36 „
Hołłandija	1 „ 99 „
Belhija	1 „ 69 „
Francija	1 „ 66 „
Danija	1 „ 52 „
Šwecija	1 „ 33 „
Norwehija	— 97 „
Italija	— 76 „
Japonija	— 54 „
Rasieja	— 31 „

S tysiačy nowobrancoŭ niaŭmieje čytać.

U Šwecii	2
» Danii	4
» Šwejcaryi	6
» Niemieččynie	6
» Francii	74
» Japonii	156
» Rasiei	600

Na kožnuju tysiaču žycielоŭ prychodzicca sałdatoŭ:

U Francii	14 čeławiek
» Japonii	13 »
» Niemieččynie	10 »
» Rasiei	9 »
» Aŭstro-Wengryi	8 »
» Italii	8 »
» Anhlii	2 »
» Złuč. Štatach	1 »

Ličba suchaputnaho wojska hłaŭnych hasudarstw:

	u mir. čas.	u wajen. č.
Aŭstro-Wengryja	382 t.	2 m. 330 t.
Anhlija	600 »	— —

Niemieččyna	704 »	4 »	358 »
Italija	278 »	3 »	323 »
Francija	575 »	2 »	600 »
Złučenyje Štaty	64 »	10 »	— »
Japonija	640 »	1 »	388 »
Rasieja 1 miljon	133 »	3 »	700 »

S kožnaho rubla swajho rasehodu na wojska płacić:

Anhlija	35 kapiejek.
Rasieja	35 »
Francija	29 »
Italija	22 »
Aŭstro-Wengr.	19 »
Prussija	18 »

Kolki daroh bitych jość u jakim kraju?

Na kožnuju tysiaču kwadratnych wiorst kraju jość bitych daroh:

U Eŭropejskaj Rasiei	5 wiorst.
„ Amerycy	43 „
„ Wengryi	126 „
„ Šwecii	128 „
„ Danii	175 „
„ Italii	286 „
„ Aŭstryi	333 „
„ Niemieččynie	486 „
„ Belgii	779 „
„ Anhlii	812 „
„ Francii	1.048 „

Kolki počt jość u roznych krajoch.

Na kožnyje 100 tysiač žycieloŭ jość pačtowych stancij:

U Rasiei	9 stancij
„ Turcii	9 „
„ Anhlii	52 „
„ Francii	58 „
„ Niemieččynie	63 „
„ Amerycy	102 „
„ Šwejcaryi	116 „
„ Aŭstralii	530 „

Kolki listoŭ na adnaho žyciela u hod wysyłajecca u roznych krajoch:

U Turcii	1 list.
» Rasiei	5 »
» Italii	8 »
» Hišpanii	8 »
» Japonii	19 »
» Austryi	21 »
» Šwecii	25 »
» Belgii	27 »
» Francii	28 »
» Hołłandii	30 »
» Niemieččynie	55 »
» Anhlii	81 »

Čym dzie bolšaja kultura i bolšaja pramyšlennaść, tym bolš listoŭ pieresyłajecca počtaj. Wa ŭsiech hasudarstwach prawicielstwy majuć wialikije dachody s počt. U Rasiei čysty dachod s počt ličycca bolš jak na *33 miljony rubloŭ.*

Kolki dzie jość čyhunak.

Na tysiaču kwadratnych wiorst wypadaje žaleznaj darohi:

U Rasiei	3 wiarsty.
„ Turcii	3 „
„ Japonii	20 „
„ Italii	61 „
„ Hišpanii	61 „
„ Aŭstryi	67 „
„ Hołłandii	100 „
„ Niemieččynie	112 „
„ Anhlii	126 „
„ Belgii	173 „

Śmiertnaść dziaciej.

U pieršym hadu žyćcia na kožnuju tysiaču radziušychsia dziaciej pamiraje:

U Rasiei	273
„ Niemieččynie	221
„ Italii	214
„ Šwajcaryi	194
„ Belgii	176
„ Francii	166
„ Anhlii	146
„ Danii	138
„ Norwegii	104
„ Irlandii	97

Kolki ludziej žywie da 20 hodu žyćcia?

Na kožnuju tysiaču žycieloŭ dažywaje da 20 hodu:

Ŭ Rasiei	437 duš.
„ Italii	558 „
„ Niemieččynie	593 „
„ Francii	660 „
„ Šwajcaryi	676 „
„ Anhlii	680 „
„ Šwecii	711 „

Mienšaja śmiertnaść u inšych krajoch tłumačycca prostym sposabam. Tam, dzie ŭ kožnym miastečku jość lekarnia i dachtary, dzie ludzi piłnujucca i nima znacharoŭ, tam pawinna być bolš zdarowych ludziej. Cikawa, što ŭ Niemieččynie stali mienš ludzi chwareć i umirać s taho času, jak zawiali strachoŭku na prypadak chwaroby.

Kolki pamiraje ludziej ad wospy?

Na kožny miljon žycieloŭ štohod pamiraje ad wospy:

U Niemieččynie blizka zusim nichto nie pamiraje ad wospy.

U Šwajcaryi	1 čeławiek
„ Hołłandii	2 „
„ Anhlii	3 „
„ Italii	93 „
„ Rasiei	710 „

Ad wospy najmienš pamirajuć tam, dzie zawiedziena prymusowaja dla ŭsich dwurazowaja pryščepka wospy.

Pamiraje ad chwarob horła i žywata.

Na miljon žycieloŭ pamiraje ŭ hod ad chwarob horła:

U Hołłandii	360 duš.
„ Italii	363 „
„ Šwajcaryi	502 „
„ Anhlii	540 „
„ Niemieččynie	864 „
„ Rasiei	2.500 „

ad chwarob žywata:

U Niemieččynie	70 duš.
„ Šwajcaryi	77 „
„ Hołłandii	84 „
„ Anhlii	89 „
„ Italii	367 „
„ Rasiei	8,316 „

Dzie ludzi jaduć najzdarawiejšy chorč, tam i pamiraje ad chwarob horła i žywata najmienš. U nas sielanin najčaściej abo niedajedaje, abo jeśč niezdarowyje charčy, napichaje žywot bulbaj, a mała jeść miasa, dziela hetaho u nas i pamiraje najbolš ludziej ad chwarob žywata.

Kolki wytračywaje na jadu ŭ hod:

Życiel Kanady	116	rub.
Šotłandziec	103	»
Anhličanin	101	»
Irłandziec	97	»
Amerykaniec	77	»
Francuz	76	»
Niemiec	70	»
Sibirak	58	»
Kirhiz	43	»
Rasiejec	20	»

Usiačyna.

ZAHADKA.

Januk, Piatrok i Sciopka zabaŭlalisia u arechi: usio składali ich na kučki dy ličyli. A najmudrejšy z ich byŭ Piatrok. Woś jon i kaže:

— Hladzicie, malcy! Jak ja złažu swaje arechi z Janukowymi, a adbiaru adtul stolki, skolki maje Sciopka, to astanieca 20 arechoŭ. Praŭda?

— Praŭda.

— A jak ja złažu swaje arechi ž Sciopkawymi dy adbiarom stolki, skolki maje Janka, to užo astaniecca tolki dziesiać arechoŭ. Tak?

— Tak.

— A jak wy razam złožyciesia, a ja adbiaru stolki, skolki maju sam, to ŭžo ničoha nie astanieca. Praŭda?

— Praŭda.

Skolki-ž arechoŭ mieŭ kožny chłopiec?

ŽARTY.

Matka da čatyrochletniaj Hanuli:

— Hanulka, na što-ž ty ciahnieš katka za chwościk? hetaž jamu balić!

— Ja, mamačka, nie ciahnu, tolki trymaju za chwościk, a katok sam ciahnie.

* * *

1 deputat: Wy praz usiu sessiju i huby nie adčynili.

2 deputat: Niepraŭda, bo jak wy pramaŭlali, to ja ziewaŭ.

* * *

U biednaho sielanina pamierła žonka. Prychodzić susiedka i pačynaje płakać.

— Čahož ty kabietka płačeš? pytajuć jaje.

— Jak že nie płakać, na chaŭtury pryjšła a harełki nima.

* * *

Sawiecki wučeń (zajedajučy chleb z masłam, što jamu šaŭčycha dała), kab dy tak majstrowa mazała chleb masłam, jak mianie majstar remianiom mažeć, woś, by dobra było!

Salennie ryžykoŭ. Tolki što sabranyje ryžyki, nie pramywajučy ich, ale tolki pracieršy čystym ručnikom, składać u kadušku (jak rastuć) wiercham u haru i kožny rad pierasypać sollu. Pośle nacisnuć doncem i kamianiom, a jak spaducca, dałažyć świežych. Možna da soli dadać rezanaj cybuli i piercu. Na 6 harcowuju kadušku treba ³/₄ kwarty soli.

Jak masło bić. Časta bywaje, što masło doŭhi čas nie žbiwajecca. Winawata hetamu śmietana, katoraja abo lišnie zimnaja bywaje, abo lišnie ciopłaja. Treba, kali śmietana lišnie zimnaja, piered bicciem masła nahreć bojku, abo astudzić u zimnaj wadzie. S karoŭ pieradojek masło zaŭsiody trudna žbiwajecca. Kali-b u śmietanu papało krychu cukru, abo popiełu, masło z jaje blizka nikoli nie sabjecca.

Ważnejšyje kirmašy na Biełarusi.

Wilenskaja hubernia.

Boruny. Ŭ dzień św. Ducha 29 červienia i 1 kastryčnika.

Butrymancy. 1 studnia i 18 červienia. Na Kazimira i Pietra.

Wilnia. Z 23 krasawika da 15 traŭnia.

Worniany. 6 i 7 studnia; 2 i 5 dnia Wialikadnia i 1 niadzieli i paniadziełku ŭ kastryčniku (konski).

Wysoki Dwor. 28 traŭnia i 1 kastryčnika.

Wyšnieŭ. 1 studnia, 9 traŭnia, 15 sierpnia, 15 wieraśnia i 28 kastryčnika.

Haduciški. 1 studnia, 20 traŭnia i 1 kastryčnika.

Holšany. 23 krasawika i 24 červienia.

Daŭhinowo. 20 i 21 traŭnia.

Druja. S 6 da 10 studnia i ŭ pieršuju niadzielu wialikaho postu try dni.

Duniłowičy. 6 studnia i 1 kastryčnika.

Žośli. 6 lutaho, 3 krasawika, 16 lipnia i 1 listapada.

Župrany. 9 červienia, 25 lipnia i 1 listapada.

Zadziewo. 6 sierpnia.

Krewo. 9 traŭnia i 1 kastryčnika.

Łužki. 24 studnia i 8 wieraśnia.

Mereč. 1 kastryčnika.

Miadzieł. 4 i 12 červienia, 10 sierpnia i 30 wieraśnia.

Miadzieł (kazion miast). Na wialikim tydni.

Musniki. Ŭ dzień św. Trojcy.

Olita. 4 sakawika i 1 listapada.

Ošmiany. 23 krasawika i 29 wieraśnia.

Radaškowičy. S 6 da 9 traŭnia.

Świenciany. 1—6 studnia i 1—7 wieraśnia.

Smarhoń. S 15 studnia da 18, ŭ paławinie wialikaho postu, z 11 da 13 traŭnia, z 20 sierpnia da 1 wieraśnia, 8 i 29 wieraśnia.

Štokliški. 3 krasawika.

Ščučyn. S 15 lipnia i 15 kastryčnika pa miesiacu.

Ejšyški. Na uššestwi i na šośnik.

Minskaja hubernia.

Bierezina. S 6 da 9 sierpnia.

Babrujsk. 1 studnia, 9 traŭnia i 1 kastryčnika.

Barysoŭ. 1 studnia i na dziesiatku.

Božnihorodzk. 1 wieraśnia.

Kojdanoŭ. 1 lutaho, 23 krasawika, 8 i 18 traŭnia, 20 červienia i 1 kastryčnika.

Łohišyn. 29 červienia, 6 sierpnia i 1 kastryčnika.

Lojeŭ. Na dziesiatku.

Lubieśoŭ. 2 traŭnia, 8 wieraśnia, 6 śnieźnia.

Minsk. Z 25 traŭnia da 25 červienia.

Mir. Z 9 traŭnia padrad u 4 paniadziełki i tak sama s 6 śnieźnia.

Mozyr. S 6—27 studnia i s 6—28 sierpnia.

Nieświž. S 13—17 wieraśnia.

Nowahrudak. 19 sakawika.

Paryčy. 14 kastryčnika.

Pietrykoŭ. 20 červienia i 1 kastryčnika.

Pinsk. Na św. Ducha, na dziesiatku i z 12 da 16 červienia.

Puchowičy. 9 traŭnia i 6 śnieżnia.
Rečyca. Z 9—23 traŭnia i s 6—26 śnieżnia.
Świeržeń. 29 červienia.
Stoŭpcy. 6 sakawika.
Turoŭ. 10 lutaho i 26 červienia.
Chojniki. 2 lutaho i 1 kastryčnika.

Mohiloŭskaja hubernia.

Bychoŭ. Na 1 tydni wialikaho postu, na dziesiatku i na apošnim tydni pilipoŭki.
Homiel. 1 studnia, na św. Ducha ı 14 wieraśnia.
Lady. Ad św. Ducha 7 dzion i 14 wieraśnia.
Lubawičy. S 1 studnia da 6 lutaho.
Mohiloŭ. S 10 da 18 studnia, 29 červienia da 2 lipnia (konski) i 15—24 lipnia.
Orša. 9 traŭnia.
Čaŭsy. 23 krasawika, 26 listapada i na 1 tydni wialikaho postu.
Čerykoŭ. Na 1 tydni wialikaho postu, na Trojcu, 1 kastryčnika i 10 śnieżnia.
Škłoŭ. Na 2 tydni wialikaho postu i na dziewiatnika.

Witebskaja hubernia.

Biešenkowičy. 29 červienia.
Wieliž. Na druhim tydni wialikaho postu i z 20 červienia 2 tydni.
Dźwinsk. Z 25 śnieżnia da 7 studnia i z 6 da 20 červienia.
Lucyn. Z 2 lutaho i 15 sierpnia pa dwa tydni.
Newel. S 6 studnia i 20 červienia pa 2 tydni.
Oswiej. U piatnicu piered Piatrom, 24 lipnia i ŭ traŭni na Mikołu.
Ostrowina. Na uzšeście.
Połack. Na św. Eŭfrosiniju.
Režyca. Z 2 lipnia i 8 wieraśnia pa 2 tydni.
Siebież. Na 1 tydzień wialikaho postu, 25 sakawika, 23 krasawika, 1 sierpnia i 26 listapada.

Hrodzienskaja hubernia.

Biełastok. 24 lipnia.
Wialikaja Bierestowica (konski) 6 traŭnia.
Włodaŭka. 1 kastryčnika.
Wysoko Litoŭsk. Z 25 lipnia 2 tydni.
Hrodna. Z 26 červienia da 26 lipnia.
Zelwa. Z 25 lipnia da 25 sierpnia.
Swisłoč. 26 sierpnia.

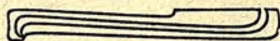
Kowienskaja hubernia.

Widzy. U pieršuju niadzielu pośle Nowaho hodu, u sieradu 4 tydnia wialikaho postu i 16 lipnia.
Wiłkomir. Na Pietra.
Wornie i Miedniki. U pieršuju niadzielu pośle Pietra.
Nowo-Aleksandroŭsk. U pieršuju niadzielu pośle Nowaho Hodu i 15 sierpnia.

———

Nazwańnie haradoŭ i miasteček.	Jakoj huberni.	Adlehłaść ad hub. hor.	Ličba žyc. u tysiačach.	Stancija žaleznaj darohi.
Babrujsk paw.	Minskaj.	139	35	Babrujsk Л.-Р.
Barysoŭ „	„	75	15	Barysoŭ M.-B.
Brest.-Lit. „	Hrodzienskaj.	203	46	Brest-Lit. M.-Б.
Bransk zašt. h.	„	12	4	Bielsk Ю.-З
Biełastok paw.	„	79	64	Biełastok СПБ.-В.
Bielsk paw.	„	122	7	Bielsk. Ю.-З.
Wieliž paw.	Witebskaj.	79	12	Witebsk P.-O.
Wilnia	hubernsk.	—	160	Wilnia С.Зап.
Witebsk	„	—	66	Witebsk P.-O.
Woŭkawysk. p.	Hrodzienskaj.	86	11	Wołkowysk Пол.
Homiel paw.	Mahileŭskaj.	171	37	Homiel Л.-Р.
Honiondz miast.	Hrodzienskaj.	132	3	Osowiec Ю.-З.
Horki paw.	Mahileŭskaj.	81	7	Krasnaje M.-Б.
Haradok paw.	Witebskaj.	37	5	Witebsk P.-O.
Hrodna	hubernsk.	—	47	Hrodna С.-Зап.
Dźwinsk paw.	Witebskaj.	244	72	Dźwinsk. С.-Зап.
Dzisna paw.	Wilenskaj.	296	7	Borkawičy P.-O.
Dokšycy z. h.	Minskaj.	182	4	Parafijanowo Б.-С.
Dryssa paw.	Witebskaj.	158	4	Dryssa P.-O.
Drohyčin z. h.	Hrodzienskaj.	168	2	Bielsk Ю.З.
Druskieniki m.	„	38	1	Parečče С.-З.
Druja zašt. h.	Wilenskaj.	261	4	Druja P.-O.
Žłobin miast.	Mahileŭskaj.	129	2	Žłobin Л.-Р.
Ihumien paw.	Minskaj.	98	5	Puchowičy Л.-Р.
Kleščeli z. h.	Hrodziensk.	137	2	Kleščeli Ю.-З.
Klimowičy paw.	Mahileŭskaj	89	5	Rosłaŭl P.-O.
Knyšyn z. h.	Hrodzienskaj.	99	3	Knyšyn Ю.-З.
Kobryn paw.	„	135	10	Kobryn Пол.
Kopyś z. h.	Mahileŭskaj	43	3	Kopyś P.-O.
Kresłaŭka m.	Witebskaj	205	4	Kresłaŭka P.-O.
Lepel paw.	Witebskaj	113	6	St. Sieło P.-O.
Lida paw.	Wilenskaj	89	9	Lida Пол.
Lucyn paw.	Witebskaj	255	4	Lucyn M.-B.-P.
Minsk.	Hubernski	—	91	Minsk Л.-Р.

Nazwańnie haradoŭ i miastečak.	Jakoj huberni.	Adlehłasć ad hub. hor.	Ličba žyc. u tysiačach.	Stancija žaleznaj darohi.
Mohiloŭ.	Hubernski	—	43	Mohiloŭ P.-O.
Mozyr paw.	Minskaj	306	11	Mozyr Пол.
Mściłaŭl.	Mohiloŭskaj	139	8	Orša M.-Б.
Nareŭ zašt. h.	Hrodzienskaj	152	1	Bielsk Ю.-З.
Newel paw.	Witebskaj	95	10	Newel Бал.-С.
Nieświž zašt. h.	Minskaj	105	8	Zamirje M.-B.
Nowahrudak p.	„	153	8	Nowojelnia Пол.
Orša paw.	Mohiloŭskaj	76	13	Orša M.-Б.
Ošmiany paw.	Wilenskaj	74	6	Soły Л.-Р.
Pinsk paw.	Minskaj	254	28	Pinsk Пол.
Połack paw.	Witebskaj	94	21	Połack P.-O.
Pružany paw.	Hrodzienskaj	183	8	Liniewo M.-Б.
Rohačoŭ paw.	Mahiloŭskaj	94	9	Rohačoŭ P.-O.
Režyca paw.	Witebskaj	282	11	Režyca C.-Зап.
Rečyca paw.	Minskaj	178	9	Rečyca Пол.
Świenciany p.	Wilenskaj	84	6	Świenciany C.-З.
Siebież paw.	Witebskaj	195	4	Siebież M.-Бр.
Słonim paw.	Hrodzienskaj	167	16	Słonim Пол.
Słuck paw.	Minskaj	185	14	St. Darohi Л.-Р.
Smarhoń miast.	Wilenskaj	76	7	Smarhoń Л.-Р.
Sokołka paw.	Hrodzienskaj	43	8	Sokołka C.-Зап.
Suraž zašt. hor.	Witebskaj	39	3	Witebsk P.-O.
Suchawola zašt.	Hrodzienskaj	46	3	Sokołka C.-Зап.
Sienno paw.	Mohiloŭskaj	148	4	Kochanowo M.-Б.
Troki paw.	Wilenskaj	26	3	Landwarowo C.-З.
Turoŭ miast.	Minskaj	467	3	Žytkowičy Пол.
Čaŭsy paw.	Mohiloŭskaj	48	6	Orša M.-Б.
Čerykoŭ paw.	„	87	5	Zasłaŭl P.-O.
Čersk. miast.	„	—	12	Homiel Пол.
Škłoŭ miast.	Mohiloŭskaj	52	10	Škłoŭ P.-O.

Płata za prajezd čuhunkaj.

Za prajezd u II kłassie płata paŭtara raza bolšaja jak u III, a ŭ I—dwa s paławinaj raza bolšaja.

Kali pasažyr, kupiŭšy bilet, zachoče jechać nie na tym pojezdzie, jaki ŭ bilecie zaznačeny, to pawinien zajawić ab hetym načalniku stancii, bo bilet stracić siłu. Načalnik stancii na bilecie pastawić štempel. A pośle, jak užo pasažyru prydziecca sadzicca na toj pojezd, jaki jamu patrebien, jon pawinien iznoŭ zajawić bilet u kassie, kab zaznačyli—jakim pojezdam pasažyr jedzie.

Dziaciej da 5 hadoŭ možna wiaźci darma, aby tolki nie zajmali miejsca; s 5 da 10 hadoŭ płocicca ¼ čaść biletu.

Kožny pasažyr može wiaźci z saboj 40 funtaŭ bahaža darma.

Za prajezd parachodami.

Pa Dniepru. Za prajezd płocicca:

1) Ad Oršy da Mahilewa: 1 kł. 1 r. 50 k.; II kł. 1 r.; III kł. 45 k.

2) Mohileŭ—Kijeŭ.

Ad Mahilewa da **Bychowa** I kł. 1 r. 35 k. II kł. 85 k. III kł. 50 k.
„ Rohačewa „ 1 r. 90 k. „ 1r.20k. „ 70k.
„ Rečycy . „ 3 r. 80 k. „ 2r.40k. „1r.40k.
„ Kijewa . . „ 6 r. 75 k. „ 4r.25k. „2r.50k.

Pa Biarezinie.

Ad Łojewa do Babrujska: I kł. 2 r. II kł. 1. 80 k. III kł. 1 r. 25 k.
„Babrujska da Biareziny: „ 1 r.60k. „ 1. 30 k. „ 1 r. 05 k.
„Biareziny da Barysawa „ 1 r.25k. „ — 85 k. „ — 70 k.

Pa Sožy (i Dniepru). Kijeŭ—Homiel.

Ad Homiela da Papowaj hary: I kł. 2 r. 50 k. II kł. 1 r. 50 k. III kł. 75 k.
„ Kijewa da Prypiaci . . . „ 2 r. 40 k. „ 1 r 60 k. „ 80 k.
„ Kijewa da Radula . . . „ 3 r. 60 k. „ 2 r. 40 k. „ 1 r. 20 k.
„ Kijewa da Homiela . . „ 4 r. 50 k. „ 3 r. — „ 1 r. 50 k.

Pa Prypiaci (i Dniepru). Pinsk—Kijeŭ.

Ad Pinska da Turowa: I. kł. 2 r. 70 k. II kł. 1 r. 70 k. III kł. 1 r.
„ Mozyra: . „ 4 r. 75 k. „ 3 r. — „ 1r.75k.
„ Černihowa „ 6 r. 60 k. „ 4 r. 20 k. „ 2r.40k.
„ Kijewa . . „ 7 r. 40 k. „ 4 r. 70 k. „ 2r.70k.

Pa Zachodniaj Dźwinie. Witebsk—Dźwinsk.

Ad Witebska da Połacka: . . . . . I kł. 1 r. 50 k. II kł. 95 k.
„ „ „ Dzisny . . . . . . „ 1 r. 90 k. „ 1 r. 25 k.
„ „ „ Dźwinska . . . . „ 2 r. 30 k. „ 1 r. 60 k.

Počta.

Pierawod hrošy pa počcie. Za pierawod treba płacić: da 25 rublej—15 kapiejek, bolš 25 da 100 r.— 25 kap. Ad 100 da 125 rub. — 40 kap. i ad 125 da 200 rub. — 50 kapiejek.

Kali hrošy pierawodziacca pa telehrafu, treba płacić stolki, jak i za telehramu u 20 słoŭ.

Skolki treba płacić na počcie za pieresyłku:

zakrytaho piśma s kožnaho łota . . . . 7 k.
atkrytki . . . . 3 k.
banderolnaj pasyłki s kožnych 4 łotaŭ . . . . 2 k.
za cennyje i hrošewyje pakiety s kožnaho łota . . . . 7 k.

Pad banderollu možna pasyłać roznyje druki, dokumenty, rukapisy, tolki-b u hetych papierach nie było asabistaj pierepiski (prywatnaho listu), wahoj nia bolš 4 funtoŭ.

Zakaznaja karespandencija. Zakaznym možna pasłać usiakaje zakrytaje i atkrytaje piśmo, a tak sama i banderol. Na kanwercie z wierchu treba napisać «Zakaznoje» i zdać pad paspisku. Za zakaz dapłačywajecca 7 kapiejek.

Nakładnaja płata. Zakaznyje pasyłki, zakrytyje i atkrytyje piśmy i banderoli možna pasyłać z nakładnoj płataj (kab počta uziała i peresłała hrošy ad tabo, chto budzie atrymywać karespandenciju ci pasyłku). Za nakładnoj płataj možna pasyłać da 5 tysiač rubloŭ. Płacicca da 5 rubloŭ—10 kapiejek, a wyšej 5 rubloŭ za kožny rubiel 2 kapiejki.

Płata za telehramu. U miežach Eŭropejskaj abo Azijackaj Rasiei za kožnaje słowo 5 kap. Kali telehrama pieresyłajecca z Eŭropejskaj Rasieі u Azijackuju ci na adwarot, to za kožnaje słowo płacicca 10 kapiejek.

Taksa na pasyłki.

Za pasyłku treba płacić:

	U 1 pajasie.	U 2 pajasie.	U 3 pajasie.
Da 2 futaŭ	25 k.	35 k.	45 k.
Ad 2 da 7 fun.	45 „	65 „	85 „
Ad 7 da 12 fun.	65 „	95 „	1r.25 „
Kali bolš za 12 fun. treba płacić s kožnaho funtu .	5 „	10 „	15 „

AB SUDOCH.

Sprawy bywajuć **hraždanskije i uhałoŭnyje.**

Wałasny sud.

Hraždanskije sprawy u wałasnym sudzie.

Wałasnomu sudu naležać usie sprawy miž mužykami 1) ab nadzielnaj ziamli na ŭsielakuju sumu i ab usiej haspadarcy na nadzielnaj ziamli. (Ziemla kuplenaja) praz „kreścijanski bank“, ličycca, jak i nadzielnaja. Kali pazywajuć sielanie nia bolš, jak na 300 r., to treba padawać u toj sud, dzie žywie atwietčyk, a kali sprawa idzie ab nieruchomaj majetnaści, to ŭ tuju wołaść, dzie jana znachodzicca. Wałasny sud pawinien pryjmać žałaby na słowach, možna i na piśmie. Sud wałasny darmowy.

Na rešeńnie suda niezdawolenaja starana maje prawo žalicca. Žałaby na piśmie padajucca nie paźniej 30 dzion pośle suda na imia pawietowaho źjezdu, praz toj že samy wałasny sud, a jon perašleć u zjezd. Da žałaby treba prykładać jaje kopiju. A kopiju rešeńnia wałasnoha suda dla źjezdu nia treba wybirać, možna tolki brać dla siabie, kab lepej zrazumieć rešeńnie. Wołaść sama ŭžo pierašle hetyje žałaby da ziemskaho načalnika, katory inšyje małyje sprawy zaćwierdžaje swajej ułaśćju, a bolšyje pieresyłaje u źjezd.

Uhałoŭnyje sprawy u wałasnym sudzie.

Uhałoŭnyje prastupki raźbirajucca ŭ wołaści takije: 1) katoryje zrobleny na ziamli nadzielnaj i kali prastupki zrobleny mužykami i prociŭ mužykoŭ. 2) prastupki niewialikije. Kali sprawa nie padsudna, to sud pieredaje jaje sam wyšejšamu. Wałasny sud sudzić naprykład: kraży da 50 r., aproč skaciny i koniej, bojki, swarki, samoupraŭstwa, aproč parubak i dr.

Niezdawolenaja starana padaje žałabu u źjezd takim sposabam, jak i hraždanskije, tolki nia treba kopii.

Ziemski načalnik i haradzki sudździa.

Hraždanskije sprawy. Ziemski načalnik i sudździa raźbiraje sprawy miž usimi stanami. Ziemskamu načalniku padsudny sprawy, kali

atwietčyk, ci nieruchomaść, ab jakoj idzie hutarka, znachodzicca ŭ jaho wučastku i sprawa nie padsudna wałasnomu sudu. Haradzki sudździa sudzić miastečkowyje sprawy. Jon i sudzić: 1) kali pazywajuć nia bolš jak na 300 rub. (wekseli, straty) 2) iski, wychodziačyje z ŭładańnia nieruchomaho, nia bolš jak da 500 rub. (kantrakty), 3) iski ab narušenym ŭładzieńni (ab zachwatach ziamli, kali nie prajšło 6 miesiacoŭ ad zachwatu). Ab prahonach, prajezdach sudzić užo člen akružnoha suda. Žałaby ab hraždanskich sprawach ziemskamu i haradzkomu sudździam padajucca na pismie, abo na słowach. Za kožny adzin rubiel isku treba ŭnieści 1 kap. (aprača iskoŭ da 10 rub.—hetyje darma). Za kožny list podanaj bumahi pa 10 kap. U kožnym prašeńni pawinno być napisano: 1) chto pazywaje, 2) kaho, 3) skolki hrošy ci što, 4) jakije maje dowady (dakumenty i świedki), dzie žywie sam i usie pamienionyje asoby i 5) na kolki rubloŭ aceniwaje swoj isk.

Forma prašeńnia ab hraždanskaj sprawie.

ЕГО ВЫСОКОРОДІЮ

Господину Земскому Начальнику
6 участка Вилейскаго уѣзда.

Крестьянина Краильской волости дер. Пецюла Ивана Яковлева Булды.

Прошеніе.

Мѣщанинъ Иванъ Петровичъ Чайковскій, живущій въ застѣнкѣ Щорсы Краильской волости, обязался доставить мнѣ двѣ сотни кирпича въ мой домъ въ дер. Пецюла, причемъ деньги 3 рубля получилъ впередъ и обязался роспиской доставить мнѣ хорошо выдѣланный кирпичъ на своихъ подводахъ къ 1 сентября 1909 года, но къ этому числу Чайковскій привезъ мнѣ всего 1¹/з сотни и то плохого кирпича, стоющихъ не болѣе 1 рубля, а почему и ссылаясь на свидѣтельство Андрея Павловича Рудого, видѣвшаго привезенный кирпичъ, прошу взыскать съ Чайковскаго въ мою пользу 2 рубля и судебныя за веденіе дѣла издержки, а, въ случаѣ неявки отвѣтчика, прошу дѣло разобрать заочно. Свидѣтель Рудой живетъ въ дер. Значкахъ Хотыческой волости.

Булда.

1909 года Сентября 15.

Настоящее дѣло прошу разобрать въ моемъ отсутствіи *).

*) Bo kali nie napisać hetaho, to za niejaukaj pazoŭcy sudździa sprawu skasuje.

Forma prašeńnia ab weksli.

ЕГО ВЫСОКОРОДІЮ

Господину Земскому Начальнику
5 участка Ошмянскаго уѣзда.

Прошеніе крестьянина Ивана Иванова Дулебы, Воложинской волости дер. Смоктуны.

Прошеніе.

Прилагая при семъ вексель на 300 руб., выданный мнѣ дворяниномъ Антономъ Ивановичемъ Лабановскимъ, живущимъ въ им. Краковка Воложынской волости, прошу взыскать съ Лабановскаго означенные 300 рублей съ процентомъ со дня подачи прошенія по день уплаты (*), равно какъ судебныя и за веденіе дѣла издержки и наложить запрещеніе на его имѣніе „Краковка", расположенное въ Вишневской волости Ошмянскаго уѣзда, для чего представляю ввитанціи Государственнаго казначейства во внесеніи 3 р. за наложеніе запрещенія и 3 р. 30 к. судебнаго и листового сборовъ. Настоящее дѣло прошу разобрать въ моемъ отсутствіи, а въ случаѣ неявки отвѣтчика—заочно.

Иванъ Ивановъ Дулеба.

20 Января 1910 г.

Kali rešeńnie wojdzie ŭ zakonnuju siłu, to treba wybrać spoŭnicielny list ad ziemskaho i jaho predstawić prystawu, a jon budzie ŭzyskiwać, kali z dobraj woli nie zapłacić. Nie paźniej miesiačnaho sroka niezdawolenaja starana može žalicca u zjezd, padajučy žałabu praz ziemskaho načalnika ci sudździu, što sudziŭ tuju sprawu. Padawać treba stolki kopij, kolki było praciŭnikoŭ, i tak sama treba pryłažyć listawy zbor (10 kap. z lista) i pa 1 kap. ad rubla tej sumy, ab katoraj idzie sprečka. Usiakije bumahi treba padawać praz počtu, ci samomu ziemskamu, a nie praz pisaroŭ. Kalib zboru daŭ mienš jak treba, to ziemski zawiedomić i daść termin, kali dasłać niedastaču. Treba dobra pračytywać usiakije pawiestki i bumahi, što prysyłaje sud: tam nadrukawany usie prawiły.

Uhałoŭnyje sprawy. Ziemskamu načalniku i haradzkomu sudździ padsudny rožnyje prastupki: 1) zroblenyje u ichnim wučastku, ludźmi rožnych stanoŭ 2) pamienionyje u „Ustawie o nakazanijach, nałahajemych mirowymi sudźjami", kali škody i straty ad prastupku nia bolej 300 rubloŭ Kali chto pryčynić swaim uhałoŭnym prastupkam jakuju škodu, to možna prasić razam i skazać, kab wiarnuć za škodu. Pry hetym nia treba płacić zboroŭ. Jość sprawy, ŭ katorych zaŭsiody

*) A kali weksel protestowany, to i raschody za protest.

možna mirycca; pamirůšysia, treba prasić sudździu sprawu „prekracić“. Mirycca možna, kali: małaja bojka, łajanka, parubka, samouprаŭstwo i dr., a za kražu, mašenstwo mirycca nia možna (aproč pamiž baćkoŭ i dziaciej). Kali sprawa ziemskamu ci sudździ nie padsudna, to jany sami pieredajuć u druhi sud. Rok (srok) abžaławańnia u źjezd praz taho-ž sudździu 2 tydni

Forma prašeńnia ab uhałoŭnaj sprawie.

ЕГО ВЫСОКОРОДІЮ

Господину Земскому Начальнику 5 участ. Виленскаго уѣзда.

Крестьянина Ивана Федорова Рыбака, жительствующаго въ д. Колосы. Радошковской вол.

Прошеніе.

Въ ночь на 20 сентября сего года съ моего двора украдена овца цѣною въ 3 р. Таковую овцу я опозналъ 6 октября у мѣщанина Феликса Антонова Петрашкевича, проживающаго въ гор. Радошковичахъ по Кейданской улицѣ. Прошу подвергнуть его законной отвѣтственности и взыскать съ него въ мою пользу 3 руб. Къ разбору дѣла прошу вызвать свидѣтелей: 1) Петра Феликсова Колоду, жительствующаго въ дер. Киселяхъ. Радошковск. вол., который видѣлъ, какъ обвиняемый выѣзжалъ изъ дер. Колосы въ ночь на 20 Сентября, везя овцу и 2) Василія Александрова Печельскаго, живущаго въ дер. Сыцевичахъ Радунск. вол., бывшаго со мной при опознаніи овцы у мѣщанина Ф. А. Петрашкевича.

10 Октября 1909 г.

Иванъ Федоровъ Рыбакъ.

Pawietowy źjezd.

Atrymaŭšy sprawu ad wałasnoha suda, ziemskaho načalnika, haradzkoha sudździ, źjezd na usie sprawy budzie wyzywać pawiestkami starony. Možna prasić źjezd papytać świedkoŭ, što nie pa praŭdzie pakazali, pad prysiahaj i prywieści nowych. Kali prywiazieš świedkoŭ biez pawiestak sam u źjezd, to treba: 1) prasić pierad razboram sprawy, kab ich sud dapytaŭ i 2) treba pilnawacca, kab jany ŭ zali suda nie byli, jak sprawa pačałasa, kali ich sud nie pakliče. U sudzie kožny pawinien hawaryć praŭdu, karotka i nie plaści, što nie naležyć da sprawy.

Hraždanskije sprawy źjezd rešaje akančacielna i rešeńnie spaŭniajecca. Naprykład, hrošy uzyskiwajuć i treba płacić, s kwatery wykidajuć, z arendy tak sama; ale kab sam sud zrabiŭ wialikuju abmyłku, to niezdowoleny može ŭ 30 dzion žalicca huberskamu prysutstwu. Ale hetuju (kassacionnuju) žałabu zmože napisać tolki adwakat, prosiačy, kab huberskaje prysutstwo kazało źjezdu nanowa razabrać sprawu dyj heta redka bywaje. Rešeńnie spraŭ, što pryjšli z wołaści, źjezd pieredaje dla spaŭnieńnia ŭ wołaść, a ŭ sprawach ziemskaho načalnika i sudździ treba wybirać spaŭnicielnyje listy sa źjezdu samomu. Kali ŭ zjezdzi zasudziać, to lepš płacić samomu pad raspisku, bo inačej budzie ŭzyskiwać prystaŭ, a za heta jamu prydziecca šmat płacić za spaŭnieńnie.

Uhałoŭnyje sprawy. U uhałoŭnych sprawach rešeńnie, tak sama, ličycca akančacielnym, ale spaŭniajecca tolki tady, kali praz 2 tydni niezdawolenaja starana nie abžałuje u huberskaje prysutstwo. A kali pryhawor uwajšoŭ u zakonnuju siłu, to jaho spaŭniaje sam sud.

* * *

Sprawy, katoryje nie padsudny wałasnomu sudu, ziemskamu načalniku i haradzkomu sudździ, raźbiraje *pawietowy člen suda i akružny sud.*

U wałasnym sudzie, u ziemskaho načalnika, haradzkoha sudździ i źjezdzie adwakat niepatrebien, u druhich sudoch biez adwakata abyjścisia ciažka.

Što uwalniaje ad wajennaj służby?

Siamejnaje pałažeńnie. Lhoty pa siamiejnamu pałažańniu bywajuć trojakije: *1 lhota:* 1) Dla adnaho syna u baćkoŭ, pry niazdolnym da pracy baćku, abo matcy udawie. 2) dla adnaho zdolnaho da pracy brata pry nialetnich bratoch i siostrach. 3) dla adnaho zdolnaho da pracy ŭnuka pry dziedu, abo babcy, kali jany nia majuć zdolnaho da pracy syna, 4) dla adziniuka pry baćkach nawat zdolnych da pracy, 5) dla dziawočaho syna, katory kormić matku, nia majučuju druhich synoŭ abo dačok, zdolnych da pracy, abo kali brat nia zdolny da pracy. *II lhota*: dla adnaho zdolnaho da pracy syna pry baćku zdolnym da pracy i bratoch niazdolnych da pracy. *III lhoła:* dla čarodnaho brata pa ŭziatym u sałdaty bracie, kali toj ješče, nia skončyŭ służby, abo kali astaŭsia ješče słužyć dobrawolna; tak sama pa bracie zabitym abo prapaŭšym na wajnie.

Za zdolnych da pracy ličacca mužčyny ad 18 da 55 hadoŭ, aprača: 1) niazdolnych da pracy praz kalectwo, abo chwarobu; 2) sasłanych; 3) prapaŭšych biaz wieści ad 3 hadoŭ; 4) adbywajučych wajennuju słužbu. Wiek členoŭ siamji abličajecca da 1 studnia (janwara) taho hodu, ŭ katorym prosiać lhoty.

Pryčyny, dziela katorych rekrutoŭ brakujuć pry nabory. Sałdat nia može być nižejšy 2 aršynoŭ i 2¹/₃ wiarškoŭ; abchwat u hrudzioch pawinien raŭniacca paławinie uzrostu.

Da chwarob, dziela katorych najčaściej nie biaruć u sałdaty, prynaležyć: puchlina ŭsiaho cieła; zastarełyje reŭmatyzm; chwaroby skury, kali ich nia možna wylečyć: lišai, parchi, padskurnyje guzy (waŭdyry), kali jany mieniajuć kštałt cieła; zastarełyje skuły; prancy; rany, kali jany pierèškadžajuć ruchacca; padučaja chwaroba; dryžačka ruki ci nahi; niapoŭny rozum; kaŭtun, karotkašć pawiek; ślepota; zez; zrossyje wušy; hłuchota, niechwat wušej; niedachwat ŭ budowie huby, kali heta pierèškadžaje jeści, abo hawaryć; niemata; zajčyje wusny (trywustnašć); niechwat 10 zuboŭ, abo 8, kali ich nima u adnej paščency; skryŭleńnie šyi; walo (zob); skryŭleńnie chrebietnaj kości; kiła; kamień puzyra; niechwat mužčynskaho člena, ruki, nahi, kasałapašć (skryŭleńnie wusnoŭ), niechwat balšoha palca, abo pakaznoha na prawaj ruce, abo dwoch zrazu palcoŭ na adnej ruce; kalekije palcy, abo kali wialiki palec zrossia s pakaznym; kali na ruce bolš 5 palcoŭ.

Kali chto z rekrutoŭ akažecca za słaby na wajennuju słužbu, abo kali pośle ciaškaj chwaroby wyzdaraŭliwaje, ci ležyć chwory na ciažkuju chwarobu, katoraja nie uwalniaje ad sałdatčyny, to dajecca na hod atsročka; kali i ŭ nowym nabory akažaŭsia-b niezdaroŭ s tych samych pryčyn, tady iznoŭ dajuć na hod atsročku; a kali i za hety hod nie paprawicca, to zaličajuć u apałčency, abo zusim zwalniajuć ad słužby.

Usiačyna.

Što zrabić, kab nie dymiła lampa.

Treba nowy knot kupiŭšy namačyć ŭ krepkim wocecie i wysušyŭšy ustawić u mašynku.

Jak kapcić kaŭbasy.

Kapcić kaŭbasy najlepiej ŭ zimnym dymie z jałoŭcu, ažeŭniku i druhich pachučych, smalistych dreŭ, ale heto wymahaje koštu i šmat pracy. Kopciać u kominach na zwyčajnym dymie, ale kaŭbasy nie zaŭsiady hetkim sposabam kopčenyje udajucca. Woś najlepiej i najskarej kopciacca kaŭbasy u sažy. Robicca heto tak: nasypajuć poŭ katła sažy z kominoŭ, zaliwajuć wadoj i warać 2—3 hadziny; pośle, zhasiŭšy ahoń pad katłom, kładuć u haračuju wadu kaŭbasy i pakidajuć tak na kolki dzion, pośle wyjmajuć i sušać na wietry. Kaŭbasy, kapčonyje hetkim sposabam, bywajuć duža smačnyje.

Jak zwiaści prusakoŭ.

Treba kupić u aptecy bury (Borax), spražyć jaje, nasypaŭšy na patelniu ci blachu, kab razsypałasia u drobny parašok. Da parašku bury treba dasypać stolki sama, skolki i bury josć, harochawaj muki i drobnaho cukru. Ŭsio heto dobra zmiešaŭšy, nasypać u ščełki i usiudy, dzie chodziać najbolej prusaki.

Sielskaja haspadarka.

Jak palepšyć uradžaj ziamli, kali niechwat hnoju.

Mała wiedajuć našy sielanie ab hnajeńni ziamli paraškami, a kali i wiedajuć, dyk bajacca: „Addaj apošnije hrošy, a jakaja budzie karyść s taho, Boh Światy wiedaje!“ — Tak kažuć mužyki i, nia widziačy, jakaja karyść s paraškoŭ, časta z hodu ŭ hod pakidajuć pole niahnojenym, a uradžaj usio źmienšajecca i źmienšajecca.

Nie karmi čeławieka, dyk asłabieje; tak sama i ziemla. Kožny hod z jaje haspadar wybiraje šmat pažywy, s katoraj wyrastaje ziernie, sałoma, bulba i inšyje rečy. Čaścinu hetaj pažywy haspadar iznoŭ addaje maci-ziemlicy, wywoziačy hnoj na pole. Ale bywaje i tak, što, zabraŭšy z ziamli soki, haspadar nie daje joj ničoha, bo hnoju nimaš, a kali i josć, dyk mała. Hetak zrobić adzin hod, druhi, trećci, a pažywy ŭ ziamli ŭsio mieniej i mieniej astajecca, i ziemla pierestaje dawać uradžaj. A wiedajučy, jak karystać s paraškoŭ, imi možna wiarnuć ziamli zabranyje soki.

Pamiž paraškoŭ, što užywajuć dźla palepšeńnia uradžaju, najbolej užywajucca: *superfosfat*, *tomasoŭka (tomas-šlak)*, *kainit*, *kalijnaja sol*, *čylijskaja saletra*, *wapna* i druhije.

Hetyje paraški i dajuć ziamli toje, što patrebna, kab ziemla mahła dać uradžaj. Samaja ważniejšaja pažywa, što patrebna dźla kožnaho zboža, heta: *fosfornaja kisłata*, *kali i azot*. Usie hetyje rečy i jośćiaka ŭ hnaju, što s chławoŭ wywoziać na pole. Što datyče paraškoŭ, to nima takoha paraška, kab jon mieŭ u sabie ŭsie hetyje rečy. Tak, naprykład, u parašku, što nazywajuć jaho *superfosfatam*, najbolej jość fosfornaj kisłaty, tak sama i ŭ *tomasoŭcy*; *kali* najbolej u *kainicie i ŭ kalijnaj soli*, *a azotu—ŭ čylijskaj saletry*. Ale małaja bieda, što nima takoha paraška, ŭ katorym bylib usie hetyje rečy, bo nie dźla kožnaj ziamli ŭsie jany patrebny, a kali i patrebny ŭsie, dyk možna zmiešać kolki paraškoŭ. Jościaka ziemla, katoraja, prymieram kažučy, maje dosi ŭ sabie *kali i azotu*, a za toje nia maje *fosfornaj kisłaty*. Takaja ziemla dobraho uradžaju nia dašć. Kab palepšyć jaho, treba dadać fosfornaj kisłaty, značyć, treba pasypać jaje *superfosfatam* abo *tomasoŭkaj*.

Usia štuka ŭ tym, kab dawiedacca, čaho ziamli niechwat. Zhadać s pahladu hetaho nia možna. Treba rabić proby na kawałačku pola (dzielancy) wialičyni 40 — 60 kwadratnych sažeńioŭ (sažeńioŭ 8-10 ŭdoŭž i 5-6 šyryni). Kali chočuć zrabić probu, jak pawieličaje

ŭradžaj pasypka pola paraškami, katoryje majuć i *fosfornuju kisłatu*, i *kali*, i *azot*, dosi dźwoch dzielanak roŭnaj wieličyni. Adnu dzielanku pasypajuć paraškami, a druhuju pakidajuć biez usiakaho hnajeńnia. Uradžaj źbirajuć s kožnaj dzielanki asobnie i paśla ważać ziernie, sałomu i t. d. Kab daznacca, čaho ziamli niechwat. dyk treba rabić probu na 5-ci dzielankach roŭnaj wieličyni. Kali proba robicca na piaci dzielankach, dyk paraškami pasypać ich treba hetak: pieršuju dzielanku pasypajuć tymi paraškami, ŭ katorych jość azot i fosfornaja kisłata; druhuju—dzie azot, fosfornaja kisłata i káli; trejciu — fosfornaja kisłata i kali; čaćwiortuju — kali i azot, a piatuju pakidajuć biez usiakaho hnajeńnia.

Uradžaj s kožnaj dzielanki źbirać treba asobnie i zważyć sałomu asobnie, a ziernie asobnie. Daznaŭšysia, z jakoha pola najbolš zbiarecca, budziem mieć znak, što ziamlu ŭ tym miejscy treba pasypać tymi paraškami, jakimi była pasypana dzielanka, što dała najbolšy ŭradžaj.

Dźla hetakaj proby „*Агрономическое Бюро*" (Adres jaho: *Петербургъ Морская ул. № 4*) wysyłaje paraški i knihu ab ich darma.

S. Romanski.

Jak užywać mineralny hnoj (paraški).

I. Ahulnyje uwahi.

Pryhataŭleńnie ziamli. Kali maniciesia užywać paraški, dyk pamiatajcie, što jany tolki tady pryniasuć dobruju karyść, kali ŭ čas i akuratnie pryhatujecie ziamlu.

Pole pawinno być čystaje: biez traŭ i pyrnika. Na niačystaj ziamli wyraście akuratna trawa, a nia zbože.

Znajomaść patreb ziamli. Najlepšuju karyść prynosić hnoj, katory daje ziamli try častki, što kanieśnie patrebny dla pažywy kožnaj raśliny: azot, fosfor i potas; — značycca, treba ŭsie try hetyje paraški siejać nie asobna, a razam; kolki kožnaho paraška siejać — zaležyć ad ziamli. *Saletra* daje azot; *superfosfat* i *tomasšlak*—fosfar; *kainit* i *30 pracentnaja sol*—potas. Kali my chočem raślinie dać akuratny hnoj, pawinny my pasiejać razam tomasoŭku i potasowuju sol, ci kainit i superfosfat, a ŭžo paśla, jak pakažecca ruń, padsiejać ješče saletru, kali budzie heta ziernawoje zbože, bulba, abo jakoje warywo.

Kali ziemla nia maje jakoj častki pažywy dla raśliny, tady hnoj, što daje tuju častku, pryniasie bolšuju karyść, jak druhije hnai, što zusim nia majuć, ab majuć mała hetaj častki.

Dziela hetaho pierad tym, jak siejać paraški, haspadar pawinien akuratna paznać swaju ziamlu: jakije častki jana maje, a jakich niechwat. Heta možna spaznać, kali budziemo rabić proby s paraškami na małych paletkach.

Dzie kuplać paraški. Kab nia mieć strat, kuplajučy błahije paraški zamiesta akuratnych, treba zaŭsiody rupicca, kab možna było kupić tyje paraški ŭ sielska-haspadarskaj supołcy, ŭ sielska-haspadarskim składzie, abo u wiadomaho ŭsim i sprawiedliwaho kupca.

II Kainit.

Na jakije ziemli. Na lohkije hrunty i na suchije požni. Na hlinie zamiesta kainita treba sypać 30-ci procentnuju potasowuju sol.

Pad jakije raśliny. Dobra sypać na požni, a na piaščanym poli pad azimu i jarynu.

Kolki sypać na dziesiacinu pad kožnuju raslinu. Na požni i aziminu s kaniušynaj 24—30 pudoŭ; pad jarynu, haroch, wiku, łubin—18—30 pudoŭ.

Kolki i jak sypać kainit. Kainit treba sypać na jakije 2—3 tydni pierad tym, jak siejać zbože; pad jarynu—najlepš wosieńniu. Na požni sypać u wosieni razam s tamasoŭkaj. Prykrywać ciažkaj baranoj abo drapačom. Miešać s tomasoŭkaj možna tolki pierad samaj siaŭboj.

Čylijskaja saletra.

Kolki sypać na dziesiacinu pad kožnuju raślinu. Pad ziernawóje zbože 6—10 pud. na dziesiacinu. Na bulbu i buraki 6—12 pud.

Pad haroch, bob i kaniušynu nia treba sypać, ale jak padsiejecie 2 — 4 pudy saletry na dziesiacinu, kali raślina ješče maładaja i kareńnia jaje ješče nie umacawalisia,—tady uradzaj budźie lepšy.

Na jakije ziemli. Saletra karysna na kožnaj ziamli aproč ściudzionych, mokrych i dzie zmywaje wada.

Kolki treba sypać pad aziminu. Pad aziminu siejać saletru treba i ŭ wosieni i na wiasnu: pałowu ŭ wosieni a druhuju pałowu na wiasnu u suchuju, dobruju pahodu.

Saletru prykrywać baranoj nia treba, u wilhaci jana raspuskajecca i ŭchodzić u ziamlu. Kali ruń drenna wyjdzie z zimy, treba jaje saletrawać na wiasnu. Toje, što maniciesia sypać, razdzialicie na dźwie pałowy i siejcie ŭ suchuju, pahodu, — raz, kali zbože pačnie zielanieć, i druhi raz paśla 7—10 dzion.

Pad jarynu, bulbu i buraki. Praznačenuju k siewu saletru razdzialicie na dźwie čaśći: pieršuju pasiejcie, jak uzojdzie raślina, druhuju paśla 7—10 dzion, a pad bulbu i buraki pierad matykawańniem.

Jak sypać. Kab razsypać roŭna, treba razbić usie kawałki saletry i ŭžo parašok zmiešać s suchim torfam abo piaskom.

Nia možna siejać paśla daždžu, a tak sama na mokruju ziamlu i padčas rasy, bo saletra, jak astajecca na liściočh, razjedaje raślinu.

IV. 30 proc. potasowaja sol.

Na jakije ziemli. Potasowaja sol prynosić takuju samuju karyść, jak i kainit; ale jana maje u 2½ razy bolej potasu, dziela taho pierawoz u patasowoj soli pažyŭnych častak mieniej kaštuje, jak u kainicie. Siejać na lohkije ziemli, pieščanyje, pieščana hlinistyje i hlinistyje.

Dobra siejać i na suchije požni.

Na jakije raśliny. Pasiejanaja potasowaja sol pad usie raśliny i na požni prynosić akuratnuju karyść.

Bulba najlepiej apłačywaje hety nawoz. Warta potasowuju sol dawać pad bulbu razam z nawozam ad karoŭ, bo — dla wialikaho uradžaju bulby—nawoz ad karoŭ nia maje dosi potasu.

Kolki sypać na dziesiacinu pad kožnuju raślinu. Na lohkich ziemlach pad jarynu, aziminu i harochi 8 — 12 pud., na ciažkich 6 — 10 pudoŭ; pad bulbu biez nawoza 12 pud., a na nawozie 8 — 10 pudoŭ.

Kali i jak siejać. Siejać na kolki dzion prad siaŭboj zboža ci bulby, abo u wosieni. Prykryć baranoj abo drapačom. Pad aziminu, jarynu i bulbu, zaharaŭšy łubin, treba dać potasowuju sol pad łubin razam s fosfornymi nawozami.

Kab razsypać roŭna, treba zmiešać z suchim torfam abo piaskom.

Miešać s tomasoŭkaj možna tolki pierad samaj siaŭboj, bo zmiešanaje ad ležańnia skamienieje.

V. Superfosfat.

Na jakie ziemli. Na hlinistyje i pieščana-hlinistyje, što akuratna pryhatoŭleny.

Pad jakije raśliny. Pad usielakije raśliny, asabliwa pad aziminu: $^{13}/_{14}$ proc. superfosfatu — 12 pudoŭ; $^{16}/_{17}$ proc.—9-12 pudoŭ; 20 proc.—7-9 pudoŭ.

Kolki sypać na dziesiacinu pad roznyje raśliny. Pad ziernawoje zbože, asabliwa pad aziminu, jarynu s kaniušynaj, łubin što maniciesia zaharać, 12—24 pad bulbu—10-18 pudoŭ.

Kali i jak sypać. Sypać na kolki dzion pierad abo z samaj siaŭboj zierna i prykrywać płuham, drapačom ci baranoj. Nia možna miešać z wapnaj i tomasoŭkaj; z inšymi paraškami možna miešać.

VI. Tomasšlak.

Na jakie ziemli. Najlepšuju karyść prynosić na pieščanych, pieščana-hlinistych, a i na ściudzionych, što nia majuć wapny, i na ziemlach s parachnicaj.

Dobra pasypać na torfianyje i suchije požni.

Pad jakije raśliny. Na raniej piereličenych ziemlach pad usie raśliny. Najlepš pad aziminu, jarynu s kaniušynaj i harochi.

Kolki dawać na dziesiacinu pad roznyje raśliny. Heta zaležyć ad liku fosfornaho kwasu ŭ tomasšlaku: $^{13}/_{15}$ proc. pad aziminu i jarynu s kaniušynaj—24-30 pudoŭ; pad jarynu, bulbu i harochi—18-20 pud.

Na požni 24-36 pud. Wysoka-pracentowaho tomasšlaku sypać treba mieniej,—usio zaležyć ad liku fosfornaho kwasu.

Kali i jak sypać. Sypać na tydzień dwa piered siaŭboj žboža i prykrywać pružynnaj baranoj abo drapačom na jakije 4—5 cali.

Nia sypać tomasšlaku razam z stajennym nawozam i superfosfatam.

Kab wiecier padčas siaŭby nie raznasiŭ tomasšlaku pa poli, treba pieremiešać jaho z mokrym torfam, mokraj ziamloj, abo krychu papryskać wadoj.

Kali tomasšlak budzie ležać u mieškach u wilhotnym składzie, abo na ziamli, dyk može tak skamianieć, jak cement.

Jak spaznać, jaki štučny hnoj patrebien dla wašaj ziamli.

——00——

Kab zdarma nie tracić mnoha hrošy na kuplu štučnych hnajoŭ, treba najpierš zrabić probu na swajej ziamli i dawiedacca, ci možna padniać uradžaj na joj štučnym hnojem. Heta možna zrabić takim čynam: uziać kawałak u 240 kwadratowych sažnioŭ i razdzialić na 4 dzielanki, pa 60 kw. sažnioŭ u kožnaj, uhnaić takimi štučnymi hnajami, jakije tut nižej pakazany, i zasiejać jakoj niebudź zbažynoj (aŭsom, žytam).

Dzielanka I i IV astaŭlajucca nia hnojenymi; II i III pasypajucca takimi woś hnajami:

Dla ciažkich ziamiel:

superfosfatu	24 funty.
30 proc. kalijnaj soli	6 „
čylijskaj saletry	5 „

Dla lohkich ziamiel:

tomas-šlaku	36 funtoŭ
kainitu	36 „
čylijskaj saletry	8 „

Druhoje, wielmi ważna razhadać takoje pytańnie: jakije hnai bolš za ŭsio pabolšujuć uradžaj paloŭ i, samo saboj, čaho niestaje ŭ hlebie: kali, azotu, ci fosfornaho kwasu? Atkaz na hetaje pytańnie, daje takaja proba: biaruć, naprykład, kawałak u 300 kw. sažnioŭ i razdzielajuć jaho na 5 dzielanak, pa 60 kw. saž. kožny, hnojać nižej pakazanym sposabam i zasiewajuć jakim niebudź zbožžem. Adnu dzielanku astaŭlajuć ničym nie ŭhnojenaj na druhoj razsypajuć superfos-

fatu 24 f., kalijanaj soli 9 f., saletry 6 f., na treciej — superfosfatu 24 f., kalijnaj soli 9 f.; na čaćtwiortaj — superfosfatu 24 f., saletry 6 f.; i na piataj—kalijanaj soli 9 f., saletry 6 f.

Kali zbažyna daśpieje, zžać jaje wymałacić zierniaty i, asobna sałomu; zważyć s kožnaj dzielanki pa asobku; zraŭnawaŭšy z niahnojenaj dzielankaj možna ŭciamić, jakich štučnych hnajoŭ najbolš ziamli trebna.

Siejučy hnai kaniečnie treba pilnawacca wyšej apisanaj rady, što datyče hatunkoŭ i wahi hnajoŭ.

Atkul uziać bolš hnoju u haspadarcy?

Kožny haspadar starajecca mieć jak možna bolš hnoju, ale nia kožny wiedaje, atkul jaho uziać, kali jaho niechwataje. Pierš na pierš skažem, jak abchodzicca z hnojem kab jon zdarma nie hłumiŭsia i kab jaho mieć jaknajbolš karyści. Dla hetaho na padścilku najlepiej brać sałomu i to rezanuju na siečku ad 2-ch da 4-ch wiarškoŭ. Tady daloka mienš wychodzić sałomy i daloka lepšy hnoj. Aproč taho nia treba kłaści lišniaj sałomy u daržnik, nie zakidać sałomaj łuž sierod daržnika pad hołym niebam, a tolki kłaści rezanuju sałomu pad samuju bydła. U kaho nie chwataje sałomy na padścił, toj pawinien da sałomy damiešywać suchoha torfu ściortaho na parašok abo dobra wysušenaj čornaj ziamli, roŭna razsiewajučy jaje rukoj. Ad takoj padsypki hinie usiaki smorad, zdarawiej dla žywioły i wychodzić bolš hnoju. Jak akazałosia z praktyki, najlepi hnoj trymać pad žywiołaj. Trymajučy hnoj pad žywiołaj, možna u dwaja bolš pole uhnoić, jak wykidajučy jaho na dwor. Ale heto tolki datyče hnoju s pad karoŭ i awiečak, z pad koniej i z pad świnej jaho najlepi kožny dzień wykidać u karoŭnik, kab jon takim sposabam pieremiešaŭsia bo z hnoju końskaho nadta błahoje pawietre, katoraje škodzić koniam, a świńni lišnie ryjuć swoj hnoj i jon nia može dobra upreć. Kab hnajoŭka ni ŭsačywałasia u ziamlu, treba u chlewach wybrać zwierchu z poŭ aršyna žwyčajnaj ziamli i na toje miejsco nawieźci stolkiž hliny, wyraŭniać jaje i ubić jak u taku.

Wywozić hnoj u pole najlepš što najčaściej, prynamsi 4 razy u hod, prytym treba kožny raz śpiešacca, kab što najskarej jaho wywieźci, raztraści i zaarać, kab ništo z jaho nie zhłumiłosia.

Našy haspadary zusim ješče nie znajuć i nie užywajuć hnoju čeławiečaho, tymčasam jon nia tolki nia horšy, ale nawat daloka silnejšy ad chleŭnoha, nie darmo jaho zawuć zołatam. Z praktyki wiadoma što 3 pudy hetaho hnoju raŭniajucca 2-m wazam chleŭnoha. Z adnaho čeławieka zbirajecca u hod da 30 pudoŭ zołata. Kali čeławiek jeść chleb čorny, aržany, to ad jaho hnoj ješče lepšy. Kab ni hłumiŭsia taki dobry hnoj, treba u kožnym haspadarstwi zawiaści takije kamorki, kudy by ŭsie chadzili na swaju patrebu. Tady i hety

hnoj nie parušycca i nia budzie kala chat smoradu, ad čaho zawodziacca usiakije chwaroby. Kab z hetych kamorak lohka było wybirać hnoj, nia treba kapać jam, a tolki padstaŭlać ščylnyje pieranosnyje skryni abo staryje bočki ad gazy, a kab ni było smarodu i hnoj ni hłumiŭsia, treba ad času da času padsypać u jaho suchoha torfu ściortaho u parašok abo dobra wysušenaj čornaj ziamli. Takim sposabam z 1 puda suchoha torfu možna zrabić da 10 pudoŭ hnoju. Aproč taho, kab nie śmiardzieła, možna paliwać sahretym łuham z 1 wiedra popiełu i 5 wiedzier wady. Zrobleny hetkim sposabam hnoj ni maje nijakaho pachu; i jaho možna kłaści pad usio, ale najlepi pad awios, jačmień i bulbu, a takže pad kapustu i ahurki, pad kanapli i u sadzie pad drewy i jahadnyje kusty i na sienakosy.

Druhi hnoj katory dahetul hłumicca u našych haspadaroŭ, heta popieł. U kožnaj chaci sabirajecca šmat popiełu. Tolki jaho treba zbirać i chawać u suchim miejscy. Jaho tak sama možna užywać pad usiakaje dabro, ale najlepi pad drewy u sadzie i pad jahadnyje kusty, pab bulbu cybulu, buraki i bručku, (gryžynu) na kaniušynu, sienakosy i wyhany.

Trejci hnoj, kotory kažny haspadar može sabie zrabić — heta kampost. Na kampost idzie usio niepatrebnaje, niahodnaja trawa i kareńnia ad jaje, treski i drobnaje suččo piławiny, usiaki hnoj i kał, u tym ad kurej i husej, hnajoŭka i moča (uryna), śmiaćcio i hraź sa dwara i z wulicy, popieł, saža, hruz, staroje wapna, usiakaje padła, hniłoje miasa, kroŭ, kości, dušenyje čerwi i žuki z sadu i harodu, adnym słowam usiakije adpadki usio toje što može z časam zhnić. Usio heta zbirajecca u wialikuju kuču, šyryni da 3-ch aršyn i wyšyni da 2-ch aršyn, a daŭžyni jak wypadzie, prytym na dno kładziecca ziemla z daroh, śmiaćcio hruz, na heta toje, što lahčej hnije — trawa, kareńnia liści, miasa, popieł abo wapna, tady iznoŭ ziemla i tak dalej. Ułažyŭšy hetak cełuju kuču i abłažyŭšy jaje zwierchu ziamloj, treba spryskać wadoj i raz abo 2 razy u leta pierekapać, pierałažyŭšy zwierchu ŭ niz, a z nizu ŭ wierch, a praz hod abo paŭtara kompost skrušeje na porach i zrobicca hatowy. Tady jaho možna tak sama užywać na ŭsio—na harodninu ci na sad, na požnu ci na kaniušynu, a možna i choć pad jakoje zbože, ale najlepi pad awios, jačmień i bulbu.

Chto z haspadaroŭ začnie užywać čeławiečy hnoj, kampost i popieł i ŭsiotki jamu nie chwacić na ŭsio hnoju, asabliwa kali pole piaščanaje, to jon može ješče najści sposob abyjściśia biez chleŭnoha hnoju. Na heta jość samym Boham pastaŭlenaja raślinka—łubin. Nasiennie jaho padobna ba fasoli siejecca u rallu jak haroch z wiasny, abo pa rana sabranym dabre, najpaźniej u paławinie Jula (Lipnia), i jak tolki jon zaćwicić i stanie zawiazywać struki treba jaho zaarać i pa jom možna siejać abo žyta, abo jarynu. Bulba pasiejenaja pa łubinie rodzić blizka u dwaja boli jak na chleŭuym hnoju, a košt hnajeńnia blizka u dwaja mienšy.

P. H.

Cym unawažywać sienažaci?

Što sienažać—bahactwo ŭ haspadarcy, heto wiedaje kožny haspadar, bo sienažaci nia treba što-hodu arać i zasiewać, a što-hod daje jana ukos siena na korm dla žywioły, katory zdarawiej za ŭsie lucerny i druhije zamorskije rašliny. Pry dobrym sienie žywioła trawić nawat mienš pažyŭnuju pašu, jak sałoma, miakina, bulba i dr. i nie papsuje sabie žywata.

Ale sienažać, kali my chočem, kab dawała mnoha i dobraj pašy, trebuja tak sama, jak i ralla, kala siabie pracy.

Kožny haspadar pawinien heto wiedać i pomnić, što padskurnaja wada na sienažaci nie pawinna zastaiwacca. Dyk pierš-napierš pawinien haspadar asušyć sienažać, kapajučy kanawy, i akuratna ačyšcić pakos ad kustoŭ, kamieńnia, kupin i dr. Na miežach i hranicach možna sadzić wierby, abo jasieni, bo jak adny, tak i druhije mnoha wypiwajuć wady.

Ciapier, wosieniaj, treba sienažać pierebaranawać wojstraj žaleznaj baranoj, kab wydzierci moch i dzikaje zielle i dapuścić da ziamli pawietre, a to u hruncie, pakrytym mocham, jak kažuchom, zbirajecca kwas i nie daje pierehniwać zamieršym kareškam. Užo samaje baranawańnie z wiasny ci wosieni šmat papraŭlaje sienažaci, ale, kab mieć wialiki ukos dobraho siena, ŭ katorym šmat dziacieliny i harošku, treba sienažać pasypać wapnaj, popiełam, abo fosfornym kwasam.

Popiełam z drewa warta pasypać sienažaci ŭsiudy, dzie jaho można nie darahim sposabam šmat dastawać (pudoŭ 20—30 na dziesiacinu); kali-b nawat za popieł treba było płacić i wazić z daloku, to i tak šmat taniej abojdziecca pasypać sienažaci popiełam, čym pakupnymi paraškami (kainitam, tomasšlakam, fosforam).

Tomasšlak i kainit s pakupnych fabryčnych paraškoŭ najbolš karysny na sienažaci i najtanniej abchodziacca. Adno i druhoje lepiej za ŭsio kuplać u sielska-haspadarskich kramach, bo u pierakupščykoŭ nikoli nie bywajuć zusim čystyje. Jak popieł, tak i tomasšlak i kainit razsiewać treba wosieńniu, kali tolki sienažać nia lišnie mokraja, nie zamiorzłaja toŭsta i nie pakryta śnieham. Wiasnoj razsiewać hetyje paraški nie zusim dobra, bo, naprykład, świeży kainit wyhryzaje maładyje rastki traŭ. Razsiejaŭšy paraški, treba sienažać akuratna pierebaranawać udoŭžki i naŭpopierok. Moch i kareńnia zhrabić i zwieźci u chleŭ.

Sienažaci, duža zarosšyje mocham, na ziamli tarfianistaj i kisłaj, asušyŭšy ich kanawami, pasypać treba *palenaj wapnaj*, abo mielam z wapiennaj piečy. Mieł taki možna kuplać šmat tanniej, čym wapnu, a na sienažaci jon lepšy za wapnu, bo, kali wapnu wypaliwajuć drewam, to tady ŭ miele hetym jość popieł z drewa, katory maje ŭ sabie potaš i fosfor. Wapna razsiewajecca na sienažaciach, asušenych i ačyščenych s kupin dy dobra pierebaranawanych. Wapnu treba razwiaźci kučkami pa sienažaci, pośle adhasić jaje i roŭnieńka ry-

dloŭkaj raskidać, dy ješče raz pierebaranawać na-kryž, kab wapna zmiešałasia z ziamloj. Wapny treba na dziesiacinu 15—30 pudoŭ.

Sienažaci čornaziomnyje i torfianistyje možna duža dobra paprawić piaskom. I tut, tak sama, nasypać piasok možna tolki na asušenyje ŭžo sienažaci. Najlepiej pačać hetu rabotu u wosieni, kali sprawiŭsia užo haspadar s polem, i wiaści jaje praz usiu zimu, kab što hodu kusok sienažaci palepšyć. Piasku treba nawiaźci stolki, kab, raskinuŭšy jaho, pakrywaŭ jon ziamlu na jakich 2 cali.

Kamu-b usio heto zdawałosia nadta ciažkim, to niechaj toj nawozić swaju sienažać choć *pawietrem*; heto značyć: niechaj baranujeć wosieniaj i wiasnoj udoŭžki i naŭpopierak, kab wydzierci moch i da kareńnia rašlin dapuścić pawietre i sonce. Samo saboj razumiejecca, što baranawać warta tolki sienažaci asušenyje, bo na zakisšyje i mokryje sianažaci, ŭ katorych pad hlebaj wiečna staić wada, nijakije nawozy ani baranawańnie nie pamohuć.

Lemieš.

Jak wybirać haspadarskuju žywiołu?

——oo——

1) Koń. U dobraho, mocnaho kania haława pawinna być wialikawataja z šyrokim łobam i patylicaj, wušy nie wisiačyje, jak u karowy (ascierehajciesia kłapawuchich kaniej), bo ŭžo pa wušach widać, što koń słabasilny i lany. Apracа taho abwisłyje wušy bywajuć u starych kaniej. Wočy u kania pawinny być wialikije, krubłyje, nia kosyje, wiasołyje i rachmanyje, a nie zapaŭšyje i chmuryje. Kuplajučy kania, treba dobra prychladziecca k wačam, ci šerść pad wačami nie abaprela ad ślezy, ci koń nie baicca, kali rukoj pahładzić kala woka, bo kali pačnie pužacca, dyk značyć, što kaniu ŭžo lačyli wočy. Huby u kania pawinny być mocna scisnuty, bo kali nižniaja užo wisić, wočy zapali, wušy apuścilisia na baki, to značyć, što koń spracawany i z jaho karyści nia budzie. Ahledajučy haławu, nia škodzić załažyć ruku pad skiwicy i pahladzieć ci nima tam jakich guzikoŭ, bo pamiž skiwic pawinien ułazić swabodna kułak: kali skiwicy šyroka pastaŭleny to i harlak swabodna tam lažyć, a ŭ ciažkoj pracy, abo ŭ jezdzie pa harach taki koń nie zasapiecca.

Wialikawataja, ciažkaja haława pawinna siadzieć na toŭstaj šyi, bo tonkaja i doŭhaja šyja ŭ kania pakazywaje, što jon da raboty mała wart. Kali u kania jość pad horłam jakije skuły, dy ješče z nozdraŭ idzie hnoj, dyk takoha kania nielha kuplać, bo nia tolki jon sam zdochnie, ale zarazić usiu žywiołu, a padčas i ludziej. Ahladajučy šyju u kania, treba adhornuć hrywu i pahladzieć, ci koń nie załuplivajecca i ci niema tam balaček, bo časta pad hrywaj bywajuć fistuły, što nikoli nie perestajuć hnaicca; ich nazywajuć *„naryca"*.

Hrudzi ŭ kania pawinny być šyrokije ŭ łapatkach i hłybokije; koni z wuzkaj hrudzinaj zamuliwajucca, kašlajuć i časta bywajuć z

dychaŭkaj. Dychaŭku lohka spaznać z wiasny u kania na trawie, dyk treba dobra pryhladacca k pachwinam, i kali koń ciažka dychaje, kašlaje i pachwiny ŭzdyjmajucca „z padchwatam“, jak u harmonicy, to ŭ hetaho kania napeŭna dychaŭka i jaje wylečyć nia možna.

Kryžawina ŭ kania pawinna być šyrokaja. Koni s šyrokaj kryžawinaj majuć šyroki zad i nohi u takoha kania piarednije i zadnije stajać daloka adna ad druhoj, a kłyšawyje koni da raboty nie zdatny. Šyrokim kaniom my zawiom kania šyrokaj kości, a nie tłustaho, bo časta bywaje, što jak koń da raboty nie zdatny, dyk jaho atkormiać atrubami i bulbaj i pradajuć za dobryje hrošy. A čeławiek biez praktyki kuplaje i dumaje što kupiŭ „asnawitaho“ kania.

Čerewo u kania nie pawinno być wialikaje, abwisłaje, bo takije koni, „miakinniki“—jak ich u nas nazywajuć, da pracy słabasilny.

Nohi u kania nie pawinny być doŭhije i tonkije, bo na tonkich nahach, koń chodzić jak na kawiołach, a pracawać nia može. Aprača hetaho treba hladzieć, kab chachoł la kapyta nia byŭ doŭhi i ležačy, bo takije nohi u kania skora psujucca. Ahladajučy nohi, treba dobra abščupać kapyty, bo kapyty s treščynami, ŭzdoŭžnymi, ci papierečnymi, nadta škodziać kaniu i ich nikoli nia wylečyš; a kaniuchi umiejuć zamazywać smałoj ščyliny na kapycie, kab nie widać było zadziryn i treščyn. Kapyt nie pawinien być toŭsty, „łapciewaty“, bo takije koni nia mohuć pracawać biez padkoŭ. Kapyt pawinien być „kupkawity“ słaisty, z dobrym poleram. Majučy kapyt u rukach, treba padniać nahu i pahladzieć z nizu, ci strełka cełaja i nie hnije, bo jak tolki śmiardzić i wyciekaje hnoj s kapyta, to takoha kania kuplać nielha.

Kalena u kania pawinno być šyrokaje, muskuły dobra widnyje ad łapatki pa ŭsiej nazie.

Kuplajučy kania, treba ŭziać z ruk kaniuchoŭ i adwiaści ŭ zacišek, a paśla probawać wadzić stupoj, truchtam, prajehać wiercham i zaprahčy ŭ ciažki woz. Koń pawinien lohka wykidać piarednije nohi i šyroka staŭlać zadnije. Kali koń budzie jakby kulhać na piarednjuju nahu, to treba probawać na biahu zawiarnuć kruta jaho na toj bok, na katoruju nahu jon kulhaje, a kali zdajecca, što kulhaje na zadniju nahu, to treba asadzić kania nazad, krokoŭ piać a tady iznoŭ upierad. Kali koń spraŭdzi chwory, dyk zaraz pačnie kulhać.

Nie warta kuplać wialikich kaniej, bo i nie ŭ wieličyni kania siła, dyj z wialikim kaniom mnoha kłopatu haspadaru — ani na pašu jaho puści, ani z ruk haduj. Samy lepšy koń, heta mierny rostam: 2 aršyny i dwa wiarški, a mienšyje nie wytrymywajuć ciažkaj pracy.

My tut razhladzieli usie prykmiety dobraho rabočaho kania, ale haspadar, kuplajučy jaho, pawinen zwiertać uwahu ješče i na zuby. Pa zubach možna spaznać hody kania, ale tolki pa piarednich na dolnaj skiwicy. Zuby hetyje nazywajucca *rezcami* i ich u kania šeść, dwa krajnije nazywajucca *akrajkami*; dwa zuby, sidziačyje pamiž dwumia akrajkami, nazywajucca *siarednimi*, i dwa, sidziačyje ŭ siaredzinie pamiž siarednich—začepami. Pa hetych zubach i paznajuć, kolki hadoŭ kaniu.

2) **Karowa.** Pačniem ahledać karowu ad haławy: Haława pawinna być nie wialikaja, suchaja, z tonkimi rahami; łob wuzki, wočy rachmanyje i wiasiołyje, wušy wialikije, morda mokraja, zuby mocnyje. Buhajewataja haława — samaja kiepskaja. Šyja pawinna być tonkaja, doŭhaja z miakkoj skuraj, kab zbirajučysia ŭ składki, wisieła pad hrudzinaj. Korpus (usio cieła) karowy powinien być doŭhawaty,— śpina—roŭnaja, rebry tonkije i krutyje z dobrym praświetam (kab pamiž rebier zmieściłosia try palcy). Zad u karowy musić być šyroki, chwost tonki i doŭhi, nohi nizkije i prostyje z dobrymi kapytami.

(Ścierażycisia kłyšawych i cybatych karoŭ). Ale samaja ważnaje ŭ karowy heta wymia: wymia pawinna być wialikaje i miakkoje (nie miasistaje), wydaiŭšy karowu, na wymieni pawinny rabicca składki i, ŭziaŭšy rukoj za wymia, možna jaho adciahnuć, jak rezinu. Na wymieni pawinny być cycki toŭstyje i karotkawatyje, a wymia biez wałasoŭ. Treba ahledać dobra cycki, kab nie było papsawanych. Žyły na čerewie ad wymieni da pupa pawinny być toŭstyje z guzočkami, kab ich možna było razhladzieci nie macajučy rukoj.

Pa rahach i zubach možna paznać, kolki hadoŭ karowie: na rohach u karowy robiacca rubcy, paśla kožnaho cielaci, a wiedama ŭsim, što karowa cielicca nie raniej, jak 3-ch hadoŭ; dyk kali uhledziš, što na rohah naprykład, try rubcy,—značyć, karowie šeść hadoŭ.

Dobraja karowa pawinna być rachmanaja, nie bajacca čeławieka, stajać spakojnie i nie zatrymywać małaka.

Jurka Busieł s-pad Słucka.

Jak treba chadzić kala karowy.

Toj haspadar, katory choče mieć dobry prybytak ad swaich dojnych karoŭ, a tak sama choče, kab dobra išło na prodaž małako, masła i syr, pawinien pierš napierš pilnawać, kab kala karoŭ było zaŭsiahdy čysta.

Najbolš treba hladzieć wymia. Pierad tym, jak daić karowu, treba dobra wymyć wymia čystaj, ciopleńkaj wadoj i wycierci čystym ručnikom.

Našy kabiety nadta redka myjuć karowie wymia, najbolš tolki wycirajuć jaho brudnaj anučaj, a dojki (cycki) močać prosta ślinaj. A ad hetaho bywaje wialikaja škoda i karowi i małaku. Paśla ŭsiaho hetaho nia treba i dziwicca, što ad małaka kiepska pachnie, a kali jano adstaicca, dyk na dnie bywaje mnoha fuzu. Takoje małako skora skisaje, drenna źbiwajecca ŭ masło, i haspadar pradaje i masło, i małako za tannuju cenu. Časam karowy nie padpuskajuć da siabie,

kali ich ahočuć daić, abo nie puskajuć małaka. U takim prypadku treba pilna ahladzieć wymia i dojki, ci nima na ich jakich ranak, abo može jany patreskalisia. Kali widać rany abo treščyny, treba zwiarnucca da lekara — weterynara, bo chwaroba može zastarecca, i karowa saŭsim pierestanie dawać małako. U niekatorych karoŭ, kali jany majuć dobry korm, małako pačynaje samo wyciekać z dojek. U takim prypadku treba na niekolki času pastawić karowu na horšy korm i dawać joj mienš jady.

Chlewy, dzie stajać dojnyje karowy, pawinny być čystyje. Hnoj tam doŭha zaležywacca nie pawinen; treba zrabić žołaby, kab ściekaŭ hnojny sok (hnajoŭka). Na tym miejscy, dzie staić karowa, pawinna być sucha i padosłana suchoj sałomaj. Kali karowy buduć stajać na mokrym, dy łažycca ŭ bałota, dyk wymia zaŭsiahdy budzie brudnaje, a heta škodzić zdaroŭju karowy, i ad małaka budzie kiepska pachnuć. Chlewy, ŭ katorych stajać karowy, pawinny być świetłyje, i ich treba časta prawietrywać. Aprača hetaho, dojnych karoŭ što dnia čyścić, a zabrudženyje miejscy abmywać ciopłaj wadoj.

Chto choče mieć dobraje małako i, na-ahuł, mieć bolš karyści ad karowy, toj pawinien dobra zapamiatać i rabić toje, što my tut raim.

(Sieło).

Jak karmić łubinam.

Užo nie raz pisali, jakaja karyść dla ralli z łubinu. Aproč tej karyści, možna karmić žywiołu ziarnom łubinu, i ab hetym warta wiedać našym haspadarom.

Łubinawyje zierniaty mnoha majuć u sabie pažywy,—hetulki, a nawat krychu bolš, jak awios. Adna bieda, što u łubinie mnoha harčyni, i ad hetaho ziernie łubinawaje niatolka-što nie smačnaje, ale škodnaje.

Adnak nia trudna hetu harčyniu wymyć z łubinu, a tady užo łubin nia škodzić žywioli, dyj dobra sycić.

U nas u chaci (u Lidzkim pawieci) užo hadoŭ bolš dziesiaci kormim usiu žywiołu močenym łubinam—i koni, i karowy, i awiečki, i robim woś jak.

Łubinawaje ziarno zaliwajem u kadušcy wadoj u takim miejscy, dzie marozu nima: u sincach, ci u chlewi, kab zierniaty nabrakli. Tut treba uważać, kab kadušku tolki da pałowy nasypać ziarnom, bo jak nabraknie, dyk poŭna zrobicca. Jak ziarno akuratnie nabraknie, treba jaho waryć u katle kab kipieła minut praz dwadcać, ci poŭhadziny. Dobra heta rabić u parničku dla pašy, ale možna i prosta u katle, ci ŭ harščku. Warycca łubin na toje, kab białok, što jość u zierniatach, ad haračyni zaćwiardzieŭ,—usio adno, jak u jajku na ćwiorda zwarenym.

Warenaje ziarno močać u rečcy, ručajku—adnym słowam u pratočnaj wadzie praz dwa dni, až pakul, raskusiŭšy ziernie, nie čuwać budzie užo harčyni.

Kalib mačyć u pratočnaj wadzie nie wareny łubin, to białok z jaho wada by uwieś wymyła, a jak jon zwareny na ćwiorda, dyk u wadzie nie tajeć. A białok wielmi ważnaja časć pašy.

Mačyć łubin u rečcy najlepiej u košyku z wiercham; nasypać nie zapoŭna, bo u wadzie łubin ješče krychu može nabraknuć i razarwać košyk.

Jak da ŭsiakaj nowaj pašy, tak i da łubinu žywioli treba prywyknuć. Dla hetaho dobra łubin pasypać sollu dyj wotrubami kab smačniej było.

U haračy čas wymočeny łubin nie warta chawać bolš za dwa dni, bo jon možeć plesnieć i tady škodzić žywioli. Najlepiej rabić zapas tolki na dwa dni.

Jak ja kazaŭ na pačatku, pažywy u łubinie stolki, kolki i u aŭsie. Kaliž padumać, što łubin rodzicca i tam, dzie awios nia choče raści, dy što cena na łubin u nas nadta małaja,—ja sam pomniu pa dźwie sarakoŭki (40 kap.) za pud,—dyk tolki dziwa, čamu u nas haspadary mała zważajuć na hety tanny i dobry korm. U nas usiu wosień, zimu, wiasnu pratočnaja wada badaj usiudy pad bokam; dyk papraŭdzi zrabicie hetak, a kali tolki budziecie pomnić *zaŭsiody pakaštawać wymočeny łubin*—ci nia horki, to škody žywioli nijakaj nima, a i kaniu abrok dobry, i wała ukormiš,—i karowi małaka prybywaje.

W. Trojca.

---

10 zapawiedziej dla haspadaroŭ, jak sadzić bulbu.

1. Pierad tym, jak maješ sadzić bulbu, pierebiary nasieńnie.
2. Nie sadzi takoj bulby, szto maje ŭžo adrostki.
3. Nie biary wielmi małoj bulby na nasieńnie.
4. Starajsia nia rezać nasiennaj bulby.
5. Kali nasieńnie bulby nadta wialikaje, dyk rež jaje, ale tolki ŭzdoŭž na dźwie časci.
6. Kali budzieš sadzić parezanuju bulbu, dyk rež jaje za jakich 10 dzion prad sadžeńniem dy hetak razsyp, kab jana absochła.
7. Sadzi bulbu ŭ takoj ziamli, što ŭžo absochła i abahrełaśia.
8. Nie kładzi ŭ adno miejsce 2-3 małych bulb zamiesta adnej akuratnaj bulbiny.
9. Adlehłaść ad kožnaho nasieńnia pawiana załežać ad hatunku i ŭradžajnaści ziamli. Na lepšaj ralli adlehłaść miž baraznami pawinna być nia bolšaja, jak 24 cali, a ad adnej bulby da druhoj jakich 16 cali. Na horszaj ziamli barozny rabi adna ad adnej na 18-20 calej, a bulbu sadzi nia mieniej, jak na 12 cali kaliwo ad kaliwa.
10. Na lohkaj rali zakrywaj bulbu hłybiej, jak na ciažkaj rali.

Kremień.

Jak sadzić fruktowyje drewy.

Bywaje, što haspapar tracić pracu i hrošy, sàdziučy fruktowyje drewy, a karyści z ich abo maje mała, abo saŭsim nia maje. Hetym tolki i možna rastłumačyć, čamu u sielan mała sadoŭ, a tyje što još zapuščeny i nichto kala ich nie pracuje. A ŭsiož taki umieła pasadženy sad z dreŭ hodnych da našaho klimatu i ziamli, daje niemały dachod, i pracawać kal jaho karystna. Umiełyje ahrodniki paličyli, što jabłynia hadoŭ 10, pry dobrym dahledzie, u srednim daje piać rubloŭ dachodu ŭ hod. Dy ziemla pad drewami nie kaniečnie maje pustawać: na joj možna sadzić harodninu, što na škodzić drewam, ale ŭ karyść im idzie.

Sadzić drewy možna *wosieniaj*, jak apadzie list, i *wiasnoj*, jak tolki ziemla atpuścić i pučki nie papokalisia jašče.

Na pasadku *treba wybirać ščepy zdarowyje*, biez ran na pni i halinach; pień pawinien być prosty, hładki, bliskučy, čysty—*biez mochu*; karenioŭ može być i nie šmat, ale pawinny być jany toŭstyje, a nie tonkije, i hustyje jak ščotka.

Z gatunkoŭ lepiej usiaho u nas udajucca jabłyni antonoŭskije i šereńkije, hrušy—sapiežanki.

Jamy dla ščepoŭ treba *wykapać* zahadzia, nie paźniej, jak za dwa tydni da pasadki; jamy hłybinioj pawinny być ³/₄ aršyna i šyrynioj nia mienš aršyna.

Kapajačy jamy, wierchni hnojny słoj ziamli (hlebu) treba kłaści na adzin bok, a nižni pusty słoj (padhlebie) na druhi, dzieła taho, što hnojnuju ziamlu treba budzie kłaści ŭniz pad samyje kareńnia, a pustoj tolki zapoŭnić jamu z wierchu.

Pierš, čym pasadzić *ščep*, treba dobra ahledzić kareńnia, ci dzie nie pakalečeny, i kali pakalečeny, to treba abrezać kaleki koreń wostrym nažom pa zdarowaje miejsce i tolki tady užo sadzić.

Haljo na jabłyniach i hrušach, sadziučy, abrezać nia treba, a na śliŭkach, wišniach i čereśniach treba kožnuju halinu skaracić na treciuju častku.

Sadzić treba tak: uziać prosty kijok i pałažyć jaho pawierch jamy na samaj sieredzinie, paśla, ŭziaŭšy ščep, dzieržać jaho pasiaredzinie tak, kab ašyjek byŭ na dwa wiarški wyšej kijka, pałoženaho praz jamu; miejsce, dzie kančajecca stwalina, a pačynajecca kareńnie, nazywajecca ašyjkam; koler ašyjku taki samy jak i kareńnioŭ—žoŭtawaty. Ašyjek pawinien być pad ziamloj, a to dreŭce budzie chwareć i, samo saboj, nia budzie dawać karyści. U toj čas kali, adzin dzieržyć dreŭca, druhi raspraŭlaje kareńnia tak, kab kancy leżali swabodna i nie zahibalisia k wierchu; ziamlu treba sypać aścierožna pamiž karenioŭ i na ich, pry čym toj, što dzieržyć ščepik, pawinien zlohka jaho ustrachiwać uwierch i ŭniz, kab ziemla lepiej prachadziła pamiž kareńnia. Kali ŭžo jama zapoŭniena, treba prytaptać ziamlu i razharnuć jaje kala pnia nižej, pa bierehoch wyšej. Chto sadzić wiasnoj, pawinien ščepy paliwać wadoj, wiadry pa dwa na pień. Nia treba husta sadzić: jabłyni i hrušy lepiej ŭsiaho sadzić na 4 sažni, a sliŭki, wišni i čerešni na 2 sažni pień at pnia.

Možna pamiž maładych hruš i jabłyń sadzić sliŭki i wišni, bo ich wiek karaciejšy: kali padyjmucca i rassyracca jabłyni i hrušy, to tady možna wykinuć sliŭki.

Chto choče sadzić sad, pawinien wiedać, što: *jablynia* lubić ziemli hlinistyje, syrawatyje; na padhlinkach raście dobra, ŭdajecca i na supieskach, kali nie saŭsim suchije. Kareńnia jabłyni ścielucca ŭ šyr, a tamu padhlebbie wialikaj wahi nia maje.

Hruša puskaje kareńnia ŭ hłyb i lubić hnojnyje padhlinki z hlinaj u padhlebbiu.

Sliŭka dobra raście na lohkich ziemlach i supieskach, lubić wilhać u hlebie.

Wišnia raście na kožnaj ziamli, udajecca na suchich pieskoch, chacia lepiej usiaho rodzić na wapiennych ziemlach.

Čerešnia tak sama, jak i wišnia.

Lemieš.

Hutarka ab pčołach.

Byli časy, kali kraj naš słyŭ z bahactwa miodam i woskam, ale heta ŭžo minuło. Uzrasło nasieleńnie, a z im uzros i absyr ralli, na košt wykarčewanych lasoŭ i łuhoŭ kwietnych, dzie dobra žywilisia pčoły,—a adsiul—z ubytkam miadowych raślin—i pčelaru prybyło pracy. Ciapier nielha, jak daŭniej, pakidać samym sabie pčoł, ale treba pamahać pracoŭnicy-pčołcy ŭ jaje trudnym zmahańni z niespryjajučymi dla jaje warunkami i staracca išci ŭ śled za nawukaj i praktykaj sotak wučonych pčelaroŭ. Tak, napryklad, praktyka pakazała, što duža karystna mieć kala pasieki bieluju šwedzkuju kaniušynu, hrečku, padsoŭniečniki, fruktowyje drewy, klon, łazniak i inš., dzieła taho, što z hetaho pčoły bolš za ŭsio majuć karyści.

Razstaŭlać wulli treba radami: rad ad radu na jakich 8—10 sažnioŭ, a wulej ad wulla ŭ radu na 1—2 sažni. Pry takoj pastanoŭcy lepš i lahčej pilnawać rajoŭ, lotki treba tolki skirowywać na ŭschodni pałudzień, abo zusim na pałudzień,—hetyje starony nie pawinny być zakryty drewami ad sonca, dy i na-ahuł kala pasieki nia dobra mieć wysokije drewy, bo z ich trudna bywaje ahrebać rai.

Uwieś ratunak našaho pčelnikoŭstwa lažyć u silnych siemjach; dzieła taho, kab uzmocnić siłu kałod, treba ich akrywać ciaplej na zimu, pčoł padkarmliwać syropam z cukru ŭ Krasawiku (apreli) i niedawać duža raicca letam. Aprača hetaho, pčelary pawinny, atsyrajučy rai, bačna hladzieć, kab nie było u wulloch ščylin, praz katoryje wielmi časta bywajuć złaździejstwy miodu druhimi pčołami, a praz heta i bitwy pamiž siemjami, katoryje zništožywajuć siły rajoŭ.

Na zimu treba wulli abwiazywać sałomaj, abo absypać suchimi liściami. Robicca heta tak: na adlehłaści 6—7 wierškoŭ ad ścienak

wulla ŭbiwajecca rad kałkoŭ, pamiž katorymi i sypiacca liści, apaŭšyje z dreŭ. Kolla pawinny być wyšej na 4 wiarški nad wullem, kab i z hary možna było nasypać taho samaho listu, z wierchu-ž (kab wiecier nie raznasiŭ listoŭ) uzwalić jaki cižar. Pad dno wulla treba padkładywać jałowych łapak, abo ilnianaj kastry, kab nie zawodzilisia myšy. Piered lotkami, pamiž listoŭ, treba ustawić trubku dla prachodu ŭ wulej pawietra i ačyščać lotki zimoj ad śniehu. Wiasnoj pčelar nie pawinen duža paspiešać raskrywać wulli, bo z wiasnoj wywodzicca małádź—tak zwany čer, katory, jak kožnaje maładoje stwareńnie, duža baicca chaładu i časta, zastyŭšy, prapadaje.

Niechaj haspadar, padłaziučy ŭ wosień pčoł, nia budzie nadta prahawity, bo kali mało pakinie pčołam miodu na zimowy korm, može zamaryć hoładam usiu pasieku. Kali niechwat u pčoł wiasnoj miodu, to nia treba škadawać cukru na syrop dla padkormki pčoł, za stratu na cukier pčoły wiernuć z nawiazkaj, nia ličučy taho, što siła ich pawialičycca praz silniejšaje čerleńnie matki wiasnoj, a bolš siły—bolš budzie miodu i bolš dachodu.

Ciapier — kali wioski našy razsielajucca na chutary, — jość nadzieja, što pčelnikoŭstwo na Biełarusi pojdzie ŭ haru.

Borysowicz

Chata s piasku i wapny.

Nadumaŭsia napisać, jak ja sam sabie pabudawaŭ chatu i siency s takoha materjału, katory dobry i kožnamu pa sile, bo tanny.

Patreba mnie nadyjšła na hetu budoŭlu, i staŭ ja kłapacicca ab joj. Taho-siaho spytaju: „paradź ty, bratka, jak mnie tut zrabić s chataj?“ dy i sam ab tym uściaž dumaŭ, ci kab dzie hatowuju na zwoz kupić, ci izrub dastać, — pytaŭsia, ale nie čuwać nidzie. U kupca-ž kupić, — dyk nadta darahi tawar, dy i cienkaje biarwieńnie, jak žerdački. Košt na ich rubloŭ 70, a na prywoz ich, na izrub dy na wokny, na dźwiery, strechu, stol—ješče rubloŭ 70. Hetak, lohka ličučy, na chatu 150 rub. wyjdzie. A pastaić takaja chata—nu, hadoŭ 15; wypadzie tady koštu na jaje ŭ hod pa rubloŭ 10; a da taho strahoŭki 1 r. 50 k., dy pracentu ad 150 r., što wyjšli na chatu, (kab pałažyŭ ich u sachrannuju kassu), treba ličyć 6 rub.,—adnym słowam chata swaja abojdziecca u hod 10 r.+1 r. 50 k.+6 r.=17 r. 50 k. Hetak ŭ miastečku žyd kutam siedziučy bolš za swaju chałupu nia płacić. Ale tam placy darahije, a my-ž, mužyki, majem pa wioskach swajej kłok ziamli.

Iznoŭ że, rabić chatu z cehły—doraha! Treba cehły tysiač 15,—heta užo bolš paŭtary sotni, dy ješče na 20 rub. wapny, dy mulary 70 rub.; toje-sioje i wyjdzie rubloŭ pad 300. U kaho hrošy jość, dyk heta i nia doraha, ale dla siaredniaho mužyka—heta kusajecca.

I što-ž, — ja zbudawaŭ sabie chatu wielmi tannym sposabam i woś raskažu, jak heta mnie udałosia. Raju usiakamu na heta nabracca achwoty i śmiełaści, a kali chto što budzie hawaryć prociŭ ci śmiejacca,—na toje uważać mnoha nia treba, a rabić treba swajo, jak zadumaŭ, i ličyć na siabie, jak na majstra.

Kali maješ kania, kab nawazić žwiru i na fundament kamieńnia i kali budzieš sam rabić, to abojdziecca hata nia bolš 60 rubloŭ.

Heta ja kaliś wyčytaŭ u knižcy i sam tamu nia moh pawieryć. Ale pryjšłosia mnie dzialicca z bratami, i tady ja prypomniŭ pra tuju knižku, a, kryšku padumaŭšy, naważyŭ pasłuchać knižki i pierekanaccą.

Fnndament. Adnaho dnia uziaŭ ja chłopca, padzionna pa 50 kap., admieryŭ, dzie kapać roŭ na fundament; ziamlu kidali my u siaredzinu, a kapali tak hłyboka, jak ziemla pramierzaje zimoj. Roŭ, trochi šyrejšy za aršyn, da wiečera byŭ wykapany. Nazaŭtraje pačali my sypać u roŭ kamieńni—na niz drabniejšyje, pad wierch bolšyje (kamieńnia nie škadujučy—čym bolš, tym lepiej). Wazić hetyje kamieńni ja naniaŭ čeławieka s kaniom na 3 dni pa rublu u dzień; nawaziŭ jon kamieńnia wazoŭ 60.

Wapna. Dalej naniaŭ čeławieka na 2 dni; jon wykapaŭ četyrochkantowuju jamu u ziamli, abłažyŭ jaje doškami, jak skrynku; a druhuju—mienšuju skrynku — na wazy 2 piasku zbiŭ asobnie; pastawiŭ hetu skrynku nad krajem jamy trochi spuskliwa; u hetym baku, što nad jamaj, zrabiŭ wakonce, kab praz jaho možna było zliwać wapnu u jamu, a tym časam prykryŭ wakonce doščečkaj. Tak robicca pry ŭsiakaj mularcy, i ŭsiaki z nas bačyŭ heta ni raz pry muroŭcy.

Ciapier niechwat ješče wapny! — „Wiadoma, na wapielni, dzie palać wapnu, tam tabie nie daduć wybirać pa kamienčyku. Ale muki nie biary,—biary kamienčyki. Hladzi, kab jany byli lohkije. Namačy adzin na probu u wadzie—ci raspuścicca?“ Tak ja sam siabie nawučyŭ... „Muka tak sama dobraja wapna, tolki jana užo hašonaja, u joj jość wada, i za jaje treba dawać dziešawiej“.

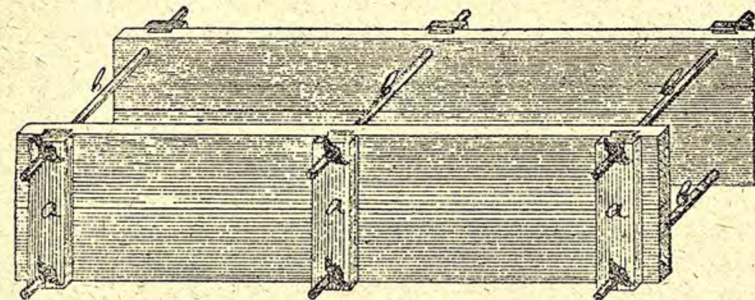
Na dziewiaci-aršynowuju chatu u mianie wyjšło 150 pudoŭ wapny pa 20 kap. pud, usiaho na 30 rubloŭ.

Knižka tak wučyła: „Nasyp ciaper wapny u mienšuju skrynku, tak wośmuju jaje čaść, i lij wadu, kab kamieńnia wapny čuć nie schawalisia; pačekaj, pakul wapna nie pačnie raspuskacca: jana robicca haračaja i stanie šybka prybywać; tady lij wady bolš i miešaj; wadu treba daliwać, až pakul wapna nia *zrobicca žydkaja, jak małako*; tady atkrywaj wakonce i wypuščaj hetaje wapiennaje małako u jamu. Zatym iznoŭ nasypaj wapny, rabi małako i spuščaj u jamu; usiu wapnu tak raspušci! Kali heta małako pastaić kolki dzion (može jano stajać i kolki miesiacoŭ—ješče lepiej tady jano zrobicca hustym, jak twaroh),—pakryj jaje čym kolwiek, kab nia sochła; možna zasypać piaskom. Kamienčyki, što astalisia u małoj skryncy, wykidaj u hnoj, ci na harod; u mur nie kładzi“!

Žwir. Zhadziŭ ja čeławieka nawazić 150 wazoŭ žwiru za 15 rub. Hety materjał samy hłaŭny, dziela taho žwir pawinien być najbujniejšy i najčyściejšy, kab u im nie było *hliny, hnoju, pyłu*. Bujnyje kamienčyki u žwiry wyhadniejšyje dziela taho, što mienš wapny treba. Kali miešaješ wapnu sa žwiram, to kožnaja piaščynka abmazywajecca wapnaj, dyk, kali ścisnuć kolki piasčynak, to jany sklejucca u wadno; potym, z časam, wapna ŭciahiwaje s pawietra taki gaz—uhlekisłatu, i iznoŭ jana kamienieje, jak i była da wypału. Kab kruhom masłam abmazać bulku chleba, treba mienš masła, čym jak parezaŭšy chleb na łusty i kožnuju łustu pamazaŭšy asobnie. Značyć, kali uziać bujny žwir, wyjdzie mienš wapny i budzie macniej.

Mur pawinen być hrubini wiarškoŭ 14, tak što forma s paŭtaracalowych došček hetulki pawinna mieć ścienka ad ścienki. Doški

treba wyheblawać hładka. Daŭžyni formu možna zrabić nia mienš 4—5 aršyn.

Rys. № 1.

Ja, zamiest płanak (*a*, *a*, *a*), što nabity na došcy, jak na rysunku (I), prybiŭ daŭžejšyje, a zamiest žaleznych prentaŭ (*b*, *b*, *b*) pałažyŭ na ziamlu płanki hrubiejszyje; prabiŭ u ich dzirki, u hetyje dzirki ŭpuściŭ kancy płanak (*a*, *a*, *a*), što prybity da došček, a zwierchu skrepiŭ iznoŭ formu takimiž hrubiejšymi płankami,—i dorahoha žaleza nia treba. Treba tolki prabić u hrubiejšych płankach wušy bolšyje, kab možna było ješče zahnać klinki i ścisnuć imi formu mocna; a kali treba formu źniać sa ścieny,—klinki wyhaniajucca. Treba mieć ješče *babu*, kałodku, kab ubiwać piasok (Rys. № 2). Na wuhły treba zrabić formu, jak na rysunku № 3; u wuhłach formy treba zrabić zawiesy, u zawiesy zasowywajecca žalezny šworanok; wyciahnuŭšy jaho, forma razbirajecca. Wyšyni forma treba try čwierci aršyna. U nizie doški ad formy treba zrabić spuskliwa, jak dałato.

Nasypaŭšy roŭ kamieńniami roŭna z ziamloj, zalić treba wapnaj, a na hetym tady u wianok wyšyni, ci bolš (zaležyć ad miejsca), zrabić treba cokoł (padmuroŭku), na im stawiacca ścieny, ad ich jon pawinien być šyrejšy. Kłaści padmuroŭku treba pad šnur i winkel z wialikich kamieńnioŭ, hładkaj staranoj na dwor; pamiž bolšaho nabić treba mieńšaho kamieńnia, kab nie było dzirak, abkidać kielniaj z abodwych bakoŭ wapnaj sa žwiram, a ŭ siaredzinu nalić redziejšaj. Hety cokoł, ci padmuroŭka može być šyryni i bolš za aršyn. Ja adzin za try dni zrabiŭ padmuroŭku s troch staron, a s čaćwiortaj rabić samomu nie było užo času, dyk žonka s pastuškom zrabiła za 1 dzień.

Woś i hatowa: i wapna u mianie jość, na 4 wuhły nasypany kučy žwiru, formy zrobleny.

Štož dalej? Kali možna dastać bitaj cehły, to jaje dobra kłaści u ścieny.

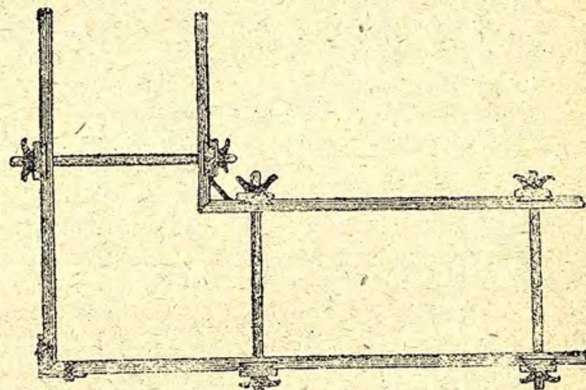
Kab nie ciahnuła wilhać z ziamli, kali miejsce nizkaje, to (tak kaže knižka) waźmi u smalarni hustoha dziohciu, namiešaj jaho s piaskom i zalij padmuroŭku skroź. Staŭlaj ciapier formu na ścianu na wuhał akuratna—pa winklu i wazie.—Waźmi u mieńšuju skrynku hustoj wapny z jamy, lij wadu i miešaj, kab zrabić małako, syp mierku

žwiru ŭ małako i dobra pieremiešaj; potym syp druhuju mierku i miešaj—i tak da waśmi mierak, ci nawat až da dziesiaci. Ale syp žwir pa adnej miercy, kab dobra miešałosia.

I zrobicca tak, jak byccam čuć mokry žwir, jak by ad daždžu. Chto pahladzić, toj skaže, što ty chočeš zrabić chatu z adnaho piasku; ale kali jon ubačyć praz 3 dni ścianu ćwiorduju, jak skała, to ŭžo ty nad im paśmiaješsia. Syp hety žwir u formu na 3 wiarški i trambuj, nie žalej—bij dobra! Potym nasypaj ješčə i iznoŭ trambuj, pakul forma nia budzie poŭnaja. Tahdy wyjmaj kliny, zuimaj wierchnije płanki, wyjmaj šworanok z zawies, potym u dwaich—adzin z adnaho kanca, druhi z druhoha—biaryciesia za došku, padymajcie u wierch i złažycie na ziamlu,—i tak usie 4 doški. A ispodnije płanki astalisia u ścianie, ale heta nie bieda: pakrataj u baki, pastukaj u kaniec i ciahni—pajšło lohka! Kali što trochi i adwalicca ad ściany—tak sama nie bieda, lekarstwa jość šmat: waźmi zalapi dzirki žwiram i zašaruj doščečkaj! Nu, dalej pierachodź na druhi wuhał i rabi toje samaje, što i na pieršym. Hladziš—i ŭsie čatyry wuhły hatowy! Kali twaje formy doŭhije, a chata małaja, to kancy s kancami stočywajucca pasiarod ściany. Kali chata wialikaja, to astanucca prahaliny; pastaŭ tut formu i zabješ ich lohka žwiram.

Rys. № 2.

Rys. № 3.

Jak ty hety pieršy wianiec murawaŭ, to peŭna pastawiŭ ušaki na dźwiery i wokny, ale jak ty heta zrabiŭ - ušaki twaje cieniejšyje za ścianu? Tut ty, musić, zastawiŭ doškami, a ŭ toj bok, kudy dźwiery adčyniajucca, pastawiŭ doški kosa, jak i ŭ murach, — razłožysta, upior miž doškami piarečki. Jak ściany wysachnuć, doški wyjmajucca. Možna i z cehły murawać wokny i dźwiery.

Kali ty zrabiŭ pieršy wianiec za 1 dzeń, to možna za dwa dni adpačyć, pakul usochniecca a zatym biarysia dalej, muruj wyšej, taksama addychajučy pa 2 dni paśla kožnaho wienca, — až pakul da wierchu nia dojdzieš. Wokny i dźwiery—jak ty chočeš: sam znaješ— čym buduć bolšyje, dyk bolš świetła, a nam ciaper świetło patrebno.

Dajšoŭšy da belek, pałažy pad belki na ścianu doški i traplaj tak, kab doški lahli u poŭformy. Jak astatniuju paławinu formy pad došku nabješ da wierchu, tady dzirki na belki wybiary rydloŭkaj, ci kielniaj. Pawierch belek pałažy 4 murłaty, źwiazaŭšy ich na ziamli, Murawać ścieny uziaŭ ja dzieŭčat; na heto wyjšło 30 padzionnic pa 20 k. u dzień, značyć—razam 6 rub.

Kryj, čym achwota, a ščyt zrabić možna ci s cehły, ci z doščėk, abtynkawaŭšy ich wapnaj.

Ciapier dobra prypomnić samaje hłaŭnaje: wymiešywaj dobra žwir, kab nia byŭ žwir sabie, a wapna sabie; nahusta wymiešywać žwir—heta praca nia lohkaja. Daždžu nia bojsia, a kali burliwy doždž, to prykryj świežuju ścienu miechami, paściłkami z bakoŭ. Možna rabić s piasku i chlewy, humny. Takije budynki karysna stawić i tym, chto pierachodzić na chutary. Ahniu jany nie bajacca.

Jak u knižcy pakazana, ja tak i miarkawaŭsia, staŭlučy sabie chatu u swajej wioscy Anoškach.

Mikałaj Anoška, s pad Daŭhinowa.

5 marca 1909 h.

Ad redakcii. M. Anoška nie dačekaŭ, kab ubačyć swaju hetuju staćciu u druku: jon pamior biez pary. Wiečny jamu pakoj.

KOOPERACIJA.

Chaurusnyje bančki.

—:o:—

Jak wiedama, u nas, kali treba kamu pazyčyć hrošy, to treba dobra naciahacca, pakul znojdzieš čeławieka, a potym jaho uhaworyš dać hrošy na wialiki procent. Iznoŭ, toj chto hrošy pazyčaje, časami može ich nie dastać nazad. Pa ŭsiej wołaści i miastečku takich hrošej, što pazyčajuć, napeŭna chodzić pa rukach jakich 20 tysiač (najčaściej pa 10—12 pracentoŭ). Inšyje ludzi kładuć hrošy na počtu ŭ kazionnuju kassu na 4 pracenty, (naprykład, u Wilenskaj huberni lažyć kala 5 miljonoŭ hetkich hrošej na počcie). Zwarotu na miejscy jany nia robiać, — značyć, tutejšyje ludzi kala ich nie zarablajuć.

Pa druhich hasudarstwach ludzi zrazumieli, što hrošy, jak i tawar, dla swajho abarotu pawinny mieć takuju asobnuju kramu (bančok). U takim bančku hrošy robiać akuratny zwarot; adzin tudy kładzie, naprykład 100 rub., druhi prychodzić i kaže: „pažyčcie muie 100 r." Bančok jamu daje. Taki bančok zapraŭlajecca wybaruymi ludźmi (praŭleńniem), katorych wybirajuć chaŭruśniki („pajščyki"). Chaŭ-

ruśnikam može być kožny, chto daść „paj“ 10 r. Chaŭruśniki wybirajuć s pamiž siabie kantraleroŭ (rewizionnaja kamissija), katoryje čas ad času robiać pawierku knih i ŭsiej kassy. Bančok płacić tym, chto kładzie hrošy, pa 6—7 pracentoŭ, a s tych, chto pazyčaje, biare 8—10 prac. Čaść čystaho dachodu dzielicca pamiž chauruśnikami, a čaść idzie u zapasny kapitał. Chto pažyčaje hrošy, toj pawinien znajści zaručyciela. Hasudarstwieny bank takomu bančku na padmohu pazyčaje hrošy za niewialiki procent. Pry hasudarstwienym banku jość asobny inspektar pa dziełam drobnaho kredytu. katory pamahaje zawadzić takije bančki i dahledaje, kab usio u ich było pa zakonu. Potym usie ščotnyje knihi u bančku i knihi s kwitkami wiaducca pa kazionnych knihach, a tak sama ustaŭ (statut) kazionny.

Uwieś sposab zwarotu hrošej zawiedzien tak, što prapašci hrošy nijakim sposabam nia mohuć. Takich prypadkoŭ nie bywało, kab jaki chaŭrusny bančok zbankrutawaŭ, bo hrošy tam tolki zwaročywajucca: zapasny kapitał lažyć u hasudarstwienym banku i tolki krychu chrošej lažyć u samym bančku dla zwarotu. Na Biełarusi šmat dzie pa miastečkach paatkrywalisia chaŭrusnyje bančki, ale ješče mnoha wioskowych ludziej spačatku bajacca kłaści tudy hrošy. A bajacca dziela taho, što niawiedajuć, jakoje ustrojstwo chaŭrusnaho bančku. Ludzi, što chočuć atkryć chaŭrusny bančok, mohuć napisać da inspektora drobnaho kredydu, i jon darma wyšle ustaw (statut) i daść usie rady (adres taki: Гор. Вильна, Государственный Банкъ, Инспектору по дѣламъ мелкаго кредита). Dla padniaćcia bahaćcia kraju chaŭrusnyje bančki šmat pamahajuć. Hrošy pačynajuć rabić zwaroty, i šmat ludziej z hetaho zarablaje, dyj majuć wyhodu, bo ŭ patrebie zaŭsiahdy majuć lohki kredyt.

A. Ŭ.

Chaurusnyje kramy.

Duža ważnaja reč dla kožnaho haspadara—znajści hrošy za mały pracent, ale tak sama jamu wielmi ważna, kab moh tanna kuplać usio, što patreba ŭ chaci i la chaty. Mnoha tutaka pierepłačywaje jon lišnich kapiejek, a z hetych kapiejek składajecca što-hod kolki lišnich rubloŭ, katoryje iduć u kišeń handlara, bo na hetym i apirajecca ŭwieś handel.

Šmat tawaroŭ, pakul s fabryki dojduć da nas, prachodziać praz całuju litaniju pasieradnikoŭ — pierakupščykoŭ. S fabryki tawar idzie pierš-napierš u ruki hurtaŭščyka, ad hurtaŭščyka — u kramu, a adtul užo—da nas. A jość hetkije rečy, što prachodziać iz praz 5 — 10 ruk. Asabliwa heta bywaje z zahraničnymi tawarami. Badaj hetkuju samuju darohu prachodziać i tyje rečy, što wyrablaje naš haspadar-sielanin. Naprykład, zbože. Haspadar pradaje swajo žyta wioskowamu agientu-skup-

ščyku; toj skuplenaje z niekolkich wiosak zbože wiazie da wialikaho hurtaŭščyka; hurtaŭščyk užo pasyłaje jaho cełymi wahonami ŭ wialikije harady; tamaka piekarni kuplajuć muku dy piakuć chleb i bułki; z wialikaj piekarni chleb zabirajuć drobnyje hadlary dy pradajuć užo haradzkim žycielam. A časam bywaje, što sielanin kuplaje abaranki na haściniec u chatu, dy jany zrobleny z jaho zboža!

Wiedama, što kožyn handluje dziela taho, kab zarabić; woś, padumajcie tolki, kolki lišnich hrošy pawinien kožny z nas addać za tawar, kab zarabiŭ i fabrykant i cełaja hramada handlaroŭ, bo kožny s pasia ednikoŭ na cenu tawaru nakidaje za swaju pracu pa kolki hrašoŭ ci kapiejek.—Hetak cena tawaru raście i raście.

Tak sama, kali nima blizka wioski, miastečka, a, značyć, i kramy, dyk kolki niawyhady maje naš sielanin! Časam čełáwiek znarok jedzie 10—15 wiorst, kab niešta kupić, — a jak tamaka nia zhodzicca na cenu, ci gatunak tawaru, dyk i dzień satre darma, i kania namučyć, i ješče kupić nia toje, što chacieŭ.

Kab nie było hetych kłapotoŭ, ludzi uzdumali, što najlepiej zakładać u swaich kutoch chaŭrusnyje kramy, dzie možna było-b kupić tanna i ŭ dobrym gatunku ŭsio, što patebna ŭ žyćci. Hetkije kramy pierš-na-pierš zakładalisia tolki pa haradoch, dy rabotnikami ŭ fabrykach, ale ciapier skroź paczynajuć da ich bracca wioskowyje ludzi, bo bačuć, što heta wielmi ważnaja i karysnaja reč. Chaŭrusnyje kramy wypisywajuć usie tawary abo prosta s fabryk, abo ad wialikich hurtaŭščykoŭ, z składoŭ i t. d., dyj hetak, minajučy pierakupščykoŭ, majuć usio za mienšyje hrošy. Tak sama, krama može pradawać i swaje sielanskije wyraby.

Nia kažučy ab ŭsich wyhodach, jakije daje swaim členam chaŭrusnaja krama, jana šmat može zrabić i dziela hramadzianskaj sprawy. Wiedama, što kožyn hod krama budzie dawać siaki-taki dachod. Pawedłuh statuta hety dachod dzielicca miž členami tak, kab toj mieŭ bolej dachodu, chto bolš u joj tawaroŭ kuplaŭ. Ale s čystaho dachodu možna što hod addawać častku na kulturnyje patreby hramadzian: na biblioteki, čytalni, škoły i t. d. Dyk kali krama pojdzie dobra, kali ŭsie chaŭrusniki buduć rupicca ab joj, tady budzie bolej čystaho dachodu, i bolej hrošy možna budzie addawać na karysnyje hramadzianskije sprawy.

Kali my pryhledzimsia da pracy zahraničnych chaŭrusnych kram, to pabačym ahramadnuju karysć, jakuju prynosiać jany swaim členam. Naprykład, Ročdelskaja chaŭrusnaja krama (u Anhlii), jak zakładałasia (ŭ 1844 hadu), dyk mieła tolki usiaho na ŭsio 280 rubloŭ, — a ŭ 1891 hadu ŭžo mieła čystaho dachodu bolej za 3½ miljony rubloŭ. Z hetaho tamaka šmat dajuć na roznyje kulturnyje sprawy. Ciapier ročdelcy, — nia ličučy ŭžo ŭłasnych fabryk i ŭłasnych budynkoŭ pad kramy, — majuć wialikuju škołu, ŭ katoraj wučycca kala 450 dzietak, majuć ahramadnuju biblioteku-čytalniu, dzie možna znajści ŭsielakije knižki i hazety; aproč taho, dziela nawuki i pryjemnaści swaich členoŭ, tamaka robiać teatry i zabawy, hulańnia, čytajuć lekcii ab usiom, što robicca na świeci, i t. d. Praŭda, Ročdel—horad fabryčny,

dziela tabo i taja krama, majučy šmat členoŭ, može šmat rabić karysnaho. Dyk, woś, apišem chaŭrusnuju kramu, što pracuje ŭ rasiejskaj wioscy, značyć, badaj u takich samych warunkach, jak žywiom my. U bałodnym 1902 hadu adzin chaŭrus u Tašyjskaj wołaści (ŭ Rasiei) pačaŭ pierš na-pierš kuplać na staranie zbože i pradawać jaho swaim mužykom—a paśla pastanawili atkryć ŭ adnej z swaich wiosak chaŭrusnuju kramu. Handel adrazu narychtawaŭsia, pajšoŭ dobra i ŭžo ŭ pieršym hadu daŭ čystaho dachodu 926 r. 35 kap., a ŭ druhim — 2 tysiačy 231 rub. 44 k. S čystaho dachodu za pieršy hod chaŭrus daŭ 342 rub., kab paprawić školny budynak, 127 r. na ziemskuju apteku i 100 r. na papraŭku muru na mohiłkach. Z dachodu druhoha hodu 500 r. iznoŭ dali na škołu (dziela taho, što niedaŭna papraŭlenaja spaliłasia), 35 r.—na čytalniu i bolš za 400r., kab pierarabić chatu, ŭ jakoj znachodziłasia krama. Šmat ješče možna było-b apisać takich chaŭrusoŭ, katoryje niemała hrošy dajuć na hramadzianskije sprawy, dziela palepšeńnia našaho supolnaho žyćcia. Značyć, iznoŭ bačym, što swaimi siłami pry dobraj achwoci my mahli-by mnoha zrabić dziela taho. kab lepiej narychtawać swajo žyćcio.*)

*) Chto nadumaŭby ŭziacca za atkryćcie u swaim kucie chaŭrusnaj kramy, toj niechaj napiše pisulku u *Wilenskaje Towarystwo dla pomačy kooperacii* (Вільно, Б. Погулянка д. № 4. кв. 18). Adtul pryšluć jamu usie patrebnyje rady i nawučać, jak što rabić.

PRAMOWA.

Hej, chłopcy, braćcia maje, a syny ziamli Biełaruskaj, katoraja raskinułasia ad Hrodny da miesta Smalenska i ad Prypiaci až na druhi bok reki Dźwiny perakinułasia. Kińcie ŭwakoł wokam, sabiarycie charaszeńko dumki i skažycie, ci pawinno tak być, jak ciapier jość? Ci sprawiedliwa heta ŭsiaho, što swajo, čuracca: i mowy swajej, i zwyčaju swajho, i apratki swajej. A wiedajcie toje, szto mowa naša kaliś słaŭnaja była, i byŭ čas, kali naša mowa praćwitała pry dware karaloŭ polskich. Wiedajcie, što s-pamiž nas bolš, jak s-pamiž druhich narodoŭ sławianskich, słaŭnych ludziej wychodziło daŭniej i ciapier wychodzić i rozumam i wajennymi zasłuhami.

Kolki to wučonych ludziej, kolki to słaŭnych kazakoŭ, wojewod i hetmanoŭ naša ziamlica wyhadawała?

Adno nia dobra, što kožny sławu prynosić nie swajej staranie, a ŭsio čužym. Prymieram kažučy, jak toj Hałubok, prosty sielanin ziamli Nowahrudzkaj, što sa swajej sotniaj kazakoŭ ci mała chwały prydbaŭ palakam, tak što i pieśni ab im składali. A u nas? Ci chto jaho znaje? I biaru ja heta ŭsio na wum i zdajecca mnie, što chutka saŭsim zahinie naš narod, bo ješče za hadoŭ trysta tamu, jak pany, tak chołopy swajej mowy nie saromilisia: i hawaryli, i pisali ŭsio pa swojemu. Potym, mała pa-mału, pany stali swaich zwyčajoŭ čuracca, stali swaje paradki i mowu swaju pakidaci dy polskuju pierejmaci, dy tak što dalej-bolej, až saŭsim palakami stali. Na panoŭ hledziačy, stali i sielanie opratku swaju mieniać na niemieckuju i mowu kalečyci. Nawat swaich śpiewanak pačynajuć saromicca, mužyckimi nazywajuć.

Ale nie! Naš narod nie zahinie, i pryjdzie takaja časina, što pračniecca naš ruśniak i skaže susiedziam tak: słužyli my wam—zapłacicie wy nam!

Nam hrošej nia treba, bo swajho chopić chleba. A skažycie nam tolki: „Biełarusy wy“. Woś kolki!

Dy i krasna-ž bo naša ziamlica, ŭsie wyhody maje: i skiba ŭradliwaja, i lesu bahata, i siena až nadta, i reček spłaŭnych mnoha; a pa krajoch jak by ad woraha abharodžena piaskom i bałotami, dy ciomnymi lesami.

Woś, wyjdzi tolki dzie-niebudź na haru, pad haj zialony, dy azirnisia na świet Bożу! Tak duša twaja i zradzieje.
Bač! ŭniz až da rečki hara zarośnikom pakryta, ŭsia arešnikam, čeromchaj, kalinnikam dy malinnikam zarasła. A čeromcha to ćwicie — niejnačej chto pucham lebiažym ukryŭ, i pach za wiorsty wietram niasie. A rečka sama—moŭ stužka błakitnaja, miž wierb dy alszyn wietram raskinutaja. A za rečkaj łuka až zichacić kwietkami. A dalej za łukoj pole zielanieje. A ŭ wakoł usiaho ciomny les sinieje. Hlań u lewo—panski dwor bialeje, i tapoli tyrčać, moŭ nastarożу stajać, a ŭ prawa siało cicha lahło poŭz reku pa bierezi. U sady prybrano jano, a ŭ siale chłopcy, jak dubki, a dzieŭčaty, jak jahadki. Paziraješ na ŭsio heta, i štoś za serce ščymić i hrudzi šyroka razdymaje, i lacieŭ by, zdajecca, nad palami, nad łuhami, pa nad lesam sinim...
I na hetaj našaj ziamli s pradwieku našy dziady — pradziedy žyli, katoryje nie raz Hrekami, Niemcami, Rymlanami traśli... A my?.. My nie znajemo, chto my takije...

K. Kahaniec.

1892 h. W. Liśśi Nory, Minsk. hub. i paw.

Dzie my žywiom i skolki nas?

Biełaruski narod zaniaŭ ad wiekoŭ pad sialiby swaje wierchi troch najwialikšych rek uschodniaj Eŭropy: Dźwiny, Dniepra i Wołhi. Na poŭnačy Biełarusy hraničać z Wielikorosami i Łatyšami; na zachodzie—z Łatyšami i Litwinami; na Poŭdni—z Litwinami, Palakami i Ukraincami; na ŭschodzie—z Ukraincami i Wielikorosami.
Pryrodnych hranic, jak wysokije hory, more, biezprachodnyje bałoty,—my nia majemo; dziela hetaho nima u nas i akuratnych hranic z našymi susiedziami, asabliwa sławianskimi: Ukraincami, Wielikorosami i Palakami; z Litwinami i Łatyšami u nas hranicy bolš užo jasnyje. Dziela taho, što u Eŭropie ras fizyčna-čystych nie zachawałosia zusim, hranicy kožnaho narodu prawodziacca nie pawedłuh budowy cieła, abo koloru wałos, wačej, ale pawedłuh mowy, jakoj jon haworyć. Na sumieżžach našych z Wielikorosami, Ukraincami i Palakami, narodami sławianskimi, blizkimi nam pa mowie, hranica naša idzie šyrokim pojasam, na katorym biełarusy pierami šywajucca z susiedziami i katory addzielaje nas ad taho abo druhoha narodu. Wyznačajučy tut bolej-mieniej našy hranicy, my i budziem trymacca našaj mowy: dzie haworyć narod pa biełarusku, tyje ziemli budziem

zaličać da Biełarusi, atkidajučy tyje šmaty ziamli, dzie narod haworyć hutarkaj miešanaj, pierachodnaj: biełaruska-wielikaruskaj, biełaruska-ukrainskaj, biełaruska-polskaj i biełaruska-litoŭskaj (wakolicy Koŭny). Hetak miarkujučy, hranica naša na zachodzie pojdzie mieniej-bolej ad stancii Korsoŭki (Paŭnočna-Zach. ž. d.), na Dźwinsk i Košedary; adhetul ŭwierch pa Niomanie da Druzgienik; tut heta hranica pawiertaje na zachod, urezywajučysia u suwalskuju hub da, Aŭgustowa i Bielska. S poŭdnia hranica idzie krywoj linijej ad Bielska na Pinsk i Mozyr, datykaje Černihowa i idzie dalej da Noŭhorod-Siewierska. Z uschodu mieniej-bolej prostaj linijej idzie ad Noŭhorod-Siewierska da Ržewa. Tak wyznačenaja hranica abyjmaje ŭsiu Mohileŭskuju hub., biezmała usiu Minskuju, bolšuju čaść Wilenskaj, paławinu Hrodzienskaj hub., blizka paławinu Černihoŭskaj (paŭnočnuju čaść), bolšuju čaść Smolenskaj (zachodniuju), małuju čaść Kurlandzkaj, klinok Kowienskaj, adzin pawiet (Aŭgustoŭski) Suwalskaj h., zachodni klin Orłoŭskaj hub., klinok Kałužskaj, častku Twierskoj i častku Pskaŭskoj huberni. Hetak biełaruskimi pawietami ličacca:

U **Mohileŭskaj huberni.** Pawiety: Bychoŭski, Homielski, Horodziecki, Klimowičski, Mohileŭski, Mcśisłaŭski, Oršanski, Rohačeŭski, Sienninski, Čaŭski i Čerykoŭski.

U **Minskaj hub.** pawiety: Barysoŭski, Babrujski, Ihumienski, Minski, Mozyrski, Nowabrudzki, Pinski, Rečycki i Słucki.

U **Wilenskaj hub.** pawiety: bolšaja czaść Wilenskaho, Wilejski, Dzisienski, Lidzki, Ošmianski, bolšaja čaść Świencianskaho i čaść Trockaho (u apošnim 15% biełarusoŭ).

U **Witebskaj hub.** pawiety: Wieližski, Witebski, Horodokski, Dźwinski, Drysienski, Lepelski, Lucynski, Newelski, Połacki, Režycki i Siebiežski.

U **Smalenskaj hub.** pawiety: Bielski, Dorohobužski, Jelninski, Kraśnienski, Parečski, Rosłaŭski i Smalenski.

U **Hrodzienskaj hub.** pawiety: Bielski, Biełastocki, Woŭkawyski, Hrodzienski, Pružanski, Słonimski, Sokolski.

U **Černihoŭskaj hub.** paw.: Horodnienski, Mhlinski, Noŭhorad-Siewierski, Nowozybkoŭski, Starodubski i Suražski.

Aprača hetaho biełarusy jość:
U **Orłoŭskaj hub.** u paw.: Branskim i Trubčeŭskim;
U **Kałužskaj hub.** u paw.: Žyzdrynskim i Masalskim;
U **Twierskoj hub.** u paw.: Zubcoŭskim, Ostaškoŭskim i Ržeŭskim;
U **Pskaŭskoj hub.** u paw.: Wielikałuckim, Opočeckim i Toropieckim;
U **Kurlandzkaj hub.** u Iłłukštskim pawieci;
U **Kowiensk. hub.** ŭ Nowoaleksandroŭskim paw.;
U **Suwalskaj hub.** u paw.: Aŭgustoŭskim i Sejnienskim.

Usiaho biełaruskaje plemia zajmaje abšar ziamli, katory maje u doŭžki blizka 700 wiorst, a ŭ šyrki blizka 500 wiorst. Na hetym

abšary žywie biełarusoŭ, jak padličywaje prafesar Karski *) bolš waśmi miljonoŭ biełarusoŭ.

Žywie biełarusoŭ:

U Mahiloŭskaj huberni	1	miljon	650	tysiač	069	duš.
„ Minskaj	1	„	755	„	690	„
„ Wilenskaj	1	„	076	„	435	„
„ Witebskaj			976	„	638	„
„ Smalenskaj			947	„	826	„
„ Hrodzienskaj			861	„	640	„
„ Černihoŭskaj			700	„	000	„
„ Twierskoj			125	„	000	„
„ Kowienskaj			60	„	000	„
„ Pskaŭskoj			42	„	000	„
„ Kałužskaj			41	„	029	„
„ Orłoŭskaj			38	„	484	„
„ Suwałkskaj			22	„	390	„
„ Kurlandzkaj			20	„	981	„
A ŭsiaho	8	miljon.	317	tysiač	961	duš.

U hetym nie paličeny biełarusy pieresialency i emihranty, šlachta i mieščanie; pryniaŭšy heta pad uwahu, biełarusoŭ u 1903 hadu možna było ličyć śmieła 8 s paławinaj miljonoŭ, a kali dadamo ješče naturalny pryrost nasieleńnia za apošnije siem let, to ciapier hetaje čysło dachodzić blizka 10 miljonoŭ.

U časi „ŭsienarodnaj“ pierapisi (1897 h.) nazwało siabie biełarusami ŭsiaho tolki 5 miljonoŭ 885 tysiač 636 duš (mužčyn 2.922.847, žanok 2.962.689). Heta tłumačycca tym, što bolš paławiny biełarusoŭ—heta nieświedomyje, ciomnyje ludzi, katoryje zapisywali siabie, miarkujučy pawedłuh wiery: kali prawasłaŭny — to ruskim, a kali katalik—to palakam.

Pa wiery biełarusy dzielacca na prawasłaŭnych i katalikoŭ. Akuratnaho rachunku biełarusoŭ katalikoŭ i prawasłaŭnych dahetul nichto nie rabiŭ; mieniej-bolej tolki wiadoma, što biełarusoŭ prawasłaŭnych jość blizka ŭ try razy bolej, čym katalikoŭ.

Włast.

Rodnaja mowa i jaje kulturnaje značeńnie.

„Rodnaja mowa — to skarb narodny; ŭ im sabrano i zachawano ŭsio, što maje narod najlepšaho, najdarażejšaho, što padyjmaje čeławieka na wyšejšyje stupieni kultury,—ŭsia minuŭščyna i budučyna narodu. Mowa—to praca narodnaj dušy, jaje žywy twor. I dziela hetaho ja-

*) Бѣлоруссы Т. I, стр. 185—191.

na—rodnaja mowa—pakazywaje nam usie asobnaści jak čeławieka, tak i cełaj nacii“.

Hetak kaže ab rodnaj mowie ukrainski piśmiennik J. Čepiha u pieršaj knižcy ukrainskaho pedagogičnaho žurnała „*Свiтло*“

Mowa čeławieča — heto sposab wykazywać swaje dumki, swaje žadańnia, sposab ludziej zhawarywacca miž saboju. Toje, što mowy bywajuć rožnyje, što lik ich strašennie wialiki, mocna zwiazano z razdziełam rodu ludzkoha na plemiony i narody. My dobra wiedajem, jakuju niepadobnuju dušu, niepadobny charakter majuć rožnyje narody, chacia by i wielmi adzin da adnaho blizkije. A jak dwoje ludziej adnej nacii, majučy rožnyje charaktery, nikoli nia buduć wykazywać swaich dumak adnym sposobam, tak dwa plemiony ludziej haworać nie adnymi, a rožnymi zykami, rožnymi słowami, katoryje zusim zaležać jak ad charakteru kožnaho plemieni, tak i ad warunkoŭ, u jakich im prychodzicca žyć.

Adbiwajučy ŭ sabie dušu i charakter naroda, dapasawanaja da ŭsich asobnaściej jaje, rodnaja mowa stanowicca najlahčejšaj formaj wyražeńnia dumak čeławieka, stanowicca tym šlacham, idučy pa katorym hetyje dumki najlepiej mohuć razwiwacca.

Natura čeławieka tak ustrojena, što jon zaŭsiody kirujecca ŭ toj bok, dzie dla razwićcia jaho budzie najmienš praškod. Tak i rozum ludzki wybiraje sabie najlahčejšy sposab dla swajho wyražeńnia—tuju mowu, jakuju žyćcio wykawało dla kožnaj nacii asobnie i tolki dla jaje adnej,—značyć, rodnuju mowu. Takim paradkam rodnaja mowa, chawajučy u sabie hłyboka duch nacii, jak-by naznačaje kirunak, jakoha pawinna nacija trymacca, kab pryłučycca da ŭsieświetnaj kultury: bo da ŭsieświetnaj kultury može pryłučycca tolki taki narod, katory, razwiwajučy swaje ŭłasnaje *ja*, maje dušu, zdolnuju pryniać tuju kulturu. Tolki wysokaje razwićcie daje narodu možnaść zrazumieć dušu druhich narodoŭ, zrazumieć ich ideały i, stupajučy swajej adwiečnaj darohaj, uzbahačywać ahulna-ludzkuju kulturnuju skarbnicu.

Rodnaja mowa pierachodzić z rodu ŭ rod, ad pakaleńnia k pakaleńniu, i heta spadčyna ad wiekoŭ apirajecca na zakonie pryrody. My wiedajem, što ŭsie dzieci, jakije radzilisia i buduć radžacca, kali jany hniewajucca, to morščacca, krywiać hubu, brykajucca i padymajuć kryk. Ale tak sama dobra wiadoma, što nichto ich hetaho nie wučyŭ: heta ŭ natury ich załoženo ad wiekoŭ wiečnych; heta zakon pryrody, što, jak u hniewi krywiŭ twar swoj pierwabytny čeławiek, tak buduć krywicca i zapraŭdy krywiacca ŭsie patomnyje pakaleńnia. Woś, pa takomu-ž zakonu pryrody ŭ dušy čeławiaka załožena skłonnaść wyražać swaje dumki i pieražywańnia tymi samymi zykami, a ŭ dalejšym razwićci i słowami, jakimi karystalisia ad niapomnych časoŭ papiarednije pakaleńnia. Nawuka kaže nam, što kali rodzicca dzicia, to jaho mozhi tak užo narychtawany, što kožnuju dumku, kožnaje paniaćcie najlahčej znachodzić tam sabie miejsco, kali ŭwodzicca jamu ŭ haławu pry pomačy matčynaj mowy. Wučyć dziaciej zmałku čužoj mowy, a tym bolej dawać im nawuku ŭ niepaniatnaj mowie — heta značyć zabiwać ŭ ich pryrodnuju skłonnaść, zwadzić s prostaj darohi, pa jakoj

žyćcio prysudziło im iści. Zrazumieli heta ŭžo nawat kitajcy: ŭ nowych pačatkowych školach prawicielstwo zusim zabaraniło wučyć čužoj mowy, kažučy, što „heta zabiwaje pryrodnuju zdolnaść wučnioŭ".

Kali dla razwićcia dziaciej rodnaja mowa maje takuju wialikuju wahu, to ješče ważniej jana dla narodu, katory, paśla doŭhaho snu, prabudziŭsia da nowaho žyćcia. My majemo na myśli adradžeńnie biełarusoŭ.

U časi swabod biełaruski mužyk šyroka raskryŭ swaje wočy, ahledziŭsia nawakoł i razam zrazumieŭ, što i jon nia miortwaja mašyna da pracy na rali, a žywy čeławiek; i tady ŭ dušy jaho jarkim połymiem zaharełosia žadańnie świetu, dajšci kulturnaho žyćcia. A jak že iści pa hety świet? Dzie ściežka dla biełarusa-ziemleroba?

Najlahčejšaj i kaniečnaj darohaj da samorazwićcia, da kulturnaho žyćcia, jak my ŭžo skazali, jość dla narodu razwićcie swajej nacionalnaj dušy, nacionalnaj kultury, a dla hetaho patrebno adradžeńnie i razwićcie rodnaj mowy. Heta — zakon žyćcia. I pa hetamu zakonu kulturnaje adradžeńnie biełarusoŭ wyjawiłosia ŭ formie nacionalnaho adradžeńnia, ŭ formie adradžeńnia rodnaj mowy, piśmienstwa, artystyčnaj tworčaści (iskustwa). Bo tolki tady biełaruski narod zdabudzie sabie hramadzianskije prawy ŭ siamji kulturnych nacij, kali, pastawiŭšišy swaju nacionalnuju kulturu na wysokuju stupień, jon pryjdzie da ich nie s pustymi rukami, a z nowym bahatym daram dla ŭsieświetnaj kultury.

My kažemo heta asabliwa dla ŭsich tych, chto nie razumieje, ci nia choče zrazumieć, što biełaruski ruch—nia wydumka ludziej, a historyčnaja patrebnaść, prymus. Kropla pa kropli składałasia historyja biełarusoŭ, s kožnym wiekam uzmacowywałasia ich nacionalnaja asobnaść ad rodnych bratoŭ ich, i woś, kali biełarus pačuŭ siabie čeławiekam, biełaruskaja nacionalnaja duša *musiła* wyzwolicca z wiekawych putaŭ.

I jana wyzwolicca. — H. B.

Ab što treba dbać.

—o—

Kab dačekacca lepšaho žyćcia, treba samim dbać pra heta, nie spadziewajučysia, što niechta inšy za nas usio zrobić. Dbajučy ab siabie, nia treba zabywać i ab druhich, bo, kali budzie dobra ŭsim, lepiej budzie i nam.

Pierš za ŭsio treba dbać pra narodnuju aświetu. Tolki aświečony, świedomy biełarus može być praŭdziwym hramadzianinam i dobrym synam Biełarusi.

Piłnujcie, kab kožnaja dziciatko, jak pryjdzie čas, chadziło ŭ školu i skončyło jaje, tahdy nia doŭha ŭsie ludzi zrobiacca hramatnymi.

Dla taho treba, kab u kožnym miasteczku, siale dyj pa wioskach byli školy, kab u školach i za školami byli biblioteki i čytalni. Nie škadujcie hrošy na aświetu: jany ŭ dziesiać razoŭ wiernucca aświečonym ludziam.

Dbajcie pra toje, kab u hetych bibliotekach i čytalniach byli nia tolki rasiejskije, a i našyje biełaruskije knižki. Tolki rodnaja mowa dy rodnaja knižka daduć razwiwacca bahatym dušeŭnym siłam 10 miljonnaho biełaruskaho narodu.

Dbajcie, kab u hetych čytalniach i bibliotekach byli i biełaruskije hazety.

Dbajcie, kab i doma u was byli biełaruskije knižki.

Wychowywajcie dobra dziaciej. Dbajcie, kab z ich wychadzili nie zdradniki swajho narodu, a ščyryje syny i abaroncy jaho.

Dačekajemsia kaliś i swajoj biełaruskaj školy, a pakul što wučycie dziaciej rodnaj mowy i dawajcie im čytać biełaruskije knižki.

Szanujcie pamiać usich najlepšych synoŭ Biełarusi, što žyćcio swaje addali dla jaje ščaścia i lepšaj doli.

Kabiety kožnaho narodu majuć wialikije zadačy: jany wychowywajuć dziaciej u małych letach i dajuć im kirunak na ŭsio žyćcio. Na was, dački Biełarusi, lažyć wialikaja pawinnaść: dbajcie pra siabie, pra swaju aświetu i wychowywajcie biełaruskich dzietak u najlepšym, bo nacjonalnym kirunku.

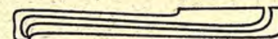
Nia treba adchilacca ad hramadzianskaj raboty dy hramadzianskich pawinnaściej. Treba duže dbać ab dobrych wybarach na ŭsie hramadzinskije miejscy, a najbolej ab najlepšych wybarach pasłoŭ u Hasudarstwienuju Dumu. Treba ŭsiudy padtrymywać swaich świedomych biełarusoŭ, katoryje ščyra damahajucca lepšaho žyćcia dla ŭsiaje Biełarusi.

Dla pieršaj padmohi chlebarobam-sielanam, rabotnikam, usiej biednacie treba zawadzić sielska-haspadarskije tawarystwy, kružki, pakaznyje pala, chaŭrysnyje (patrebicielnyje) kramy, kassy pazyčkowyje. A dla hetaho treba ŭsim dla ahulnaj karyści zapisywacca ŭ člieny hetych tawarystw ci kružkoŭ.

Nie škadujcie pracy na palepšeńnie swajej haspadarki. Absadžyajwcie harody fruktowymi drewami, dy nie biarycie „jakich niebudź" ščepoŭ, a dastawajcie lepšyje.

Kali majecie piaski, zasadžywajcie ich sasnoj, dubam, biarozaj abo łazoj. Starajciesia, kab kožny kawałak ziamli nie ležaŭ darma, a prynasiŭ karyść.

Tahdy tolko žyćcio naše paprawicca, i nia budziem bolej pamiž usimi sławianami samym zahnanym i najbiedniejšym narodam.

NAŠ SYMWOŁ.

(Hymn).

Adważna, braćcia, napierad idzicie
Ćwiordaj i prawaj stupoju!
Kožnamu ŭ wočy śmieła hladzicie,
Praŭdu niasicie z saboju!
Za rodnu krainu, zwyčaj i mowu,
Za wieru hrudździu stawajcie,

Dy budźcie wierny swajemu słowu,
Z Boham zaŭsiody trywajcie!
Tody wy ŭsiakuju zmožecie siłu;
Woraham pryjdzie skarańnie,
Prawym daść Boh nahradačku miłu,—
Ščaście i radaść nastanie.

1893 hodu.

K. Kahaniec.

* * *

Zrezajuć haliny tapoli adnu za adnoj...
Biez skarhi jany na ziamlu ćeradoju łažacca,
Bo śmierć ich patrebna, kab dzierewa nowaj wiasnoj
Mahło by chutčej razwiwacca.

Tawaryšy-braćcia! Kali naša rodzina-mać
Ŭ zmahańni z niadolaj patracić apošnije siły,—
Ci chwacie nam duchu ŭ čas hety žyćcio jej addać,
Biez skarhi lehčy ŭ mahiły?!

M. Bohdanowič.

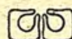

* * *

Upali z hrudziej Pana Boha,
Parwaŭšysia, pacierki zor.
Jany raskacilisia ŭ niebi,
Usypali sini prastor

I stul tak markotna i pilna
Na kraj moj radzimy hladziać...
Što-ž tam jany, jasnyje, bačuć?
Čaho ŭsio dryžać i dryžać?...

M. Bohdanowič.

PIEŚNIA PRA KNIAZIA IZIASŁAWA POŁACKAHO.

*Z „Słowa o Połku Ihorewie“ *).*

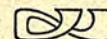
Iziasłaŭ kniaź, syn Wasilkoŭ,
Daŭnymi časami
Ab litoŭskije šełomy
Pazwaniŭ miečami;
Adniaŭ sławu jon u swoho
Dzieda, u Ŭsiesława,
I ulohsia nieruchoma
Na trawie krywawaj
Pad čyrwonymi swaimi
Rodnymi ščytami,
Ŭwieś izsiečeny, izbity
Worahoŭ miečami.
Ushapiŭ jon tuju sławu
I prad śmierćciu kaže:

„Skrydły ptach twaju družynu
Pryadzieli, kniaže,
I žwiary kroŭ palizali...“
U baju krywawym
Nie było ni Ŭŭsiewałoda,
Ani Bračysława. **)
Uraniŭ samotna z cieła
Jon dušu ŭdałuju,
Cieraz pacierku na šyi,
Cieraz załatuju...

Zasmuciłasia wiasiołaść,
Pieśni zamaŭkajuć,
I žałobna, sumna truby
U Harodni ***) hrajuć.

Jarosłaŭ.

Maksim Bohdanowič.

JAWAR I KALINA.

Pieśniaj wiasny lebiadzinaju
Skinuŭšy zimnije čary,
Šepčecca Jawar s Kalinaju
Ŭ sumnaj dalinie nad jaram.
Liściki zieleniaj chwalacca
Niebu paniatliwaj mowaj;
Rosami myjucca rannicaj,
Pieściacca soncem paŭdniowym.
Zachadam modły pakornyje
Z matkaj-ziamloj atpraŭlajuć;

Tajna u nočeńku čornuju
Miesiaca, zor wyhledajuć.
Słuchajuć śmiechaŭ rusałčynych,
Łopatu kryllaŭ načnicy,
Wietru pawiewaŭ apjančenych,
Pluskatu šklistaj krynicy.
Čujecca muzyka dziŭnaja
Ŭ powieściach sonnych imšaraŭ...
Ciešycca Jawar s Kalinaju,
Skinuŭšy zimnije čary.

Piecierburh, 6/v 1910.

Janka Kupała.

---

*) Z „Słowa o polku Ihorewie“, napisanaho 900 hadoŭ tamu nazad u daŭniejšaj zahodna-ruskaj mowie, z jakoj pajšła naša biełaruskaja mowa.
**) Braty Iziasława.
***) Miejsce, dzie kniažyŭ Iziasłaŭ.

JA CHACIEŁA-B...

Chacieła-b być ziarnom pšanicy,
Upaść na niŭki wioski,
Załacicca biez miatlicy,
Dać chleb smačniejšy troški!...
Chacieła-b być ja rečkaj bystraj,
Abiehčy rodny kraj,—
Hdzie napaić, a hdzie skupać,
A hdzie ŭtulicca u haj,
To zašumieć, to zašeptać,
To stać ŭ sałodkim śnie,
To znoŭ sarwacca, znoŭ hulać,
Ahniom kipieć u dnie,
Dy tak razhrecca i spianicca,
Kab ŭ nieba chwałaj zdać,
Ukraści sonca, znoŭ spuścicca,
Bolš świetu ludziam dać!
Usio pryhornuć u darozi,
I kaplu ščaścia, doli ŭlić,
Usiudy dumać ab narodzi
I rodny kraj usiudy śnić.
Paśla razsypacca rasoju
Skroź pa halinkach, pa listkoch
I tak abniacisia z ziamloju,
Kab nas nichto razniać nia moh!
. . . .
Abo wietram abiarnusia
Dy nad świetam pralaču,
Ciomnym wichram zakručusia,
Ŭwierch na miesiac zahlanu.
Z usiej siły i razmachu
Horkai skarhaj ŭ źwiozdy zdam;
Sypnuć iskraŭ snop ad strachu,
Zadryžyć až miesiac sam!
—«Chto ty, skul ty, čaho chočeš?
«Čaho wyješ i šumiš?
«To praz ślozy nam rahočeš,
«To haryš ŭwieś i dryžyš?!»
—Ja - pasłaniec, wiecier bujny,
Prylacieŭ na sud was zwać!
U nas ciomna, kraj naš chmurny,
Jak zamioršy, ludzi śpiać....
Ja tam wiŭsia, ja tam biŭsia,
Ja im chaty pałamaŭ,
Ale ŭsioż ja nie dabiŭsia,
Kab narod swoj hołas daŭ!...

Ciotka.

Lwoŭ 1910 h:

NAĆNYJE DUMKI.

—0—

Časam ja ŭ nočy sny dziŭnyje baču;
Roicca niejki niaźwiedany kraj,
Powien to ščaścia, to žałaści, płaču,
To zło-chmurliwy, to świetły, jak raj.
Baču wialikije dziwy z nad Niomna;
Tulić u ślozach matula synka;
Ścielecca pušča hłucha i ciomna;
Kości z mahiły hladziać biedaka...
Baču ja žoŭtaje žytniaje pole,
Kołasam cicha šumić—šelaścić;
Miežy, kurhan wiekawiečny i chwoja;
Kania z adneju malitwaju „pić!“
Traŭka ŭ lasku u cianiu wyrastaje,
Kormicca sokam ziamielki syroj;

Ptuška sčabieče—ludziej paciešaje;
Ljecca kryničká, pluskoče wadoj.
Nočkaj la rečki razdolna, prywolna!
Hurtam rusałki śmiajucca, piajuć.
Kwietki kupalskaj šukaje biazdolny;
Z ziellem šaptuchi pacichu snujuć...
Chočecca być mnie ŭ tym kraju nieznanym,
Chočecca kraj toj abniać s prastaty,
Chočecca kryknuć: hej, kraj moj kachany,
Budź mnie, jak maci, budź rodnym mnie ty!
Daj mnie zrabicca kryničkaj lasnoju,
Biereh wadoj abmywać, caławać;
Daj mnie wiek cełу drużyci s taboju,
Chwojki i zory ŭ sabie adbiwać!
Daj mnie kupalskuju kwietku u ruki,
Ruki skawanyje mnie razwiažy,
Daj ty mnie ziella na hore i muki,
K ščaściu haściniec mnie daj, pakažy!
. . . .
Cicha. Ničoha nia čuju, nia baču.
Roicca tolki niazwiedany kraj,
Powien to ščaścia, to žałaści, płaču,
To zło-chmurliwy, to świetły, jak raj...

Minsk. *Aleś Harun.*

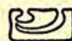
BRATOM BIEŁARUSAM.

—oo—

Ab wašaj niadoli ja pieśni składaju,
Ab wašym upadku ŭ čužynie piaju,
Ŭsim sercam, dušoju ja wam spahadaju,
Usie swaje siły ja wam addaju.
Ad wieku my ciomny, zahnany, prybity,
Ad wieku u ciažkaj niadoli žywiom;
Da sonca-nawuki nam dźwiery zakryty,
Biez świetu, biez ščaścia, jak mary, snujom.
Čas pryjdzie! I kryŭda iz serca pračniecca,
I iskraj aświecić ŭsie ściežki ŭ žyćci.
Čas pryjdzie! I kožny chto žyŭ, strepianiecca.
Zwon praŭdy prakocicca ŭ našaj ziamli.
Klič pojdzie: „Dawoli my hora ciarpieli,
„Dawoli čuraliś swajho usiaho;
„My ščaścia i doli sabie zachacieli!
„My inšymi stali! ludźmi stali ŭžo!...“
Braty! Chaj čas hety chutčej nam nastanie!
Chaj našaja praŭda na świet wyjdzie won!

Chaj wola, nawuka žywie da skanańnia!
Niepraŭdzie, ciamnocie niechaj budzie skon!

Nju-Jork. *J. Dubrowik.*

* * *

Ůsio pierachodzie, ŭ dali zanikaje,
Małankaj mihnie, prabiažyć...
Adno tolki hore nijak nie minaje,
A wiečna na doli lažyć,
Dy kryŭda adwiečna nad nami panuje,
— Ad ślozaŭ duša až balić,
A žal našu siłu i hart naš marnuje
I serce ad bolu ščymić...

Haljaš Leŭčyk.

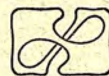

* * *

Jak čajka słabaja i tonka
Pa burnamu moru pływaje
I z wietram lacić, jak sałomka,—
Tak sama i z nami bywaje
Ŭ žyćci, jak s tej čajkaj-sałom-
kaj.

Zatopiacca burnaj wadoju
U chwalach słabyje ładzionki,—
Pamin naš zatopiać ślazoju
U mory žyćciowym patomki,
Wajujučy z chwalaj—biadoju...

Haljaš Leŭčyk.

PIEŚNIA HARBARA.

Hej, nie tamiciesia, ruki!
Nohi, pakińcie dryžać!
Mnoha jšče ŭpieradzi muki,
Prydziecca mnoha pryniać!...
Hnisia-ž ty, wyciažka, hnisia,
Siły, brat, bolej dawaj!

Štoj la stała, nie chinisia,
Času nie trać, nie sciraj!
Šorhaj, sabačka *), pawoli,
Skuru pawažna skrabi;
Nam nie pazbycca niadoli,
Što ty sabie nie rabi!

*) „Sabačka“ pryłada da skableńnia skur.

Hej, nie hladzi na ničoha,
Woka ničym nie błaznuj!
Tut twaja schodzić daroha,
Stoj-że, bratok, i haruj...
Dnia choć nia bačyš i nočy,
Spina chaj korčyć, ščymić,
Pot zaliwaje chaj wočy,—
Treba rabić i rabić!
Šorhaj, sabačka, pawoli
i t. d.

Treba rabić, kali treba
Kožny dzień hoład stamić
Čornym kawałačkam chleba;
Treba rabić, kaby žyć...
Dotul rabić, pokul siły
Ŭžo nie pakinuć trymać,
Kroŭ nie zastyhnie u žyłach,
Serce nia kinie ŭdarać!
Šorhaj, sabačka, pawoli
i t. d.

Mohileŭ-Biełaruski. *Ciška Hartny*

PAŽAR.

Šyroka skrydły raspuściła
Ŭžo ciomna nočka nad ziamloj.
Usio zacihła, sapačyła,
Nastała cišynia, spakoj.
Na wietkach ptuški ŭžo pasnuli,
Pad kustam zajčyk zadremaŭ;
Z-za chmary zorački blisnuli;
Puhač u lesie zahukaŭ.
U łuzie cicha i na rečcy
Ni chwali,—čoŭna nie widno;
Wada ledź-ledź uzwaruchnieca,
I rybka plusnie až na dno.
S pryrodaj razam lud rabočy
Pajšoŭ spačnuć—i star i mał,
Pakleiŭ skora son im wočy,
I ŭsie pasnuli napawał.
U poŭnač pieŭni zaśpiewali,
Zawyŭ sabaka ŭ nočnaj ćmie.
I hłuš iznoŭ. A tam ŭ addali
Mihnuli cicha cieni dźwie.

. . . .

Što heta?!... Ŭ chaci la darohi
Blisnuło połymia, jdzie dym...
Pračnuŭsia niechta, dziakuj Bohu,
Začaŭ kryčać: „Pažar! Harym!“
I ŭ hetu cišyniu načnuju,
Jak panawaŭ niawinny son,
Usie pačuli wieść błahuju
Kali na zbor udaryŭ zwon.
I zaraz ludzi nalacieli,
Choć chto hdzie byŭ na staranie,
Maŭlaŭ muraški zakipieli,
Jak murawiejnik chto pyrnie.
Padniaŭsia homan, kryk wialiki,
Ahoń piakielna buševaŭ,
Išoŭ adhetul rehat dziki,
I z dymam iskry wiecier hnaŭ.
Adzin skacinku wyhaniaje,
Druhi adzieżynu imčyć,
A maci dzietak sabiraje,
Bo chatka ich užo haryć.
Hareli humny, chlewy, chaty,
Uwieś dabytak hinuŭ tak,
Što toj, chto kłaŭsia spać ba-
haty,
Siahońnia staŭ zusim žebrak...
I ŭčora hdzie byli budynki,
Tyrčać tam piečy, kaminy,
I astalisia na ŭspaminki
Kapcy harelikaŭ adny.
A ludzi horka — horka płačuć,
I skarhi jduć z usich staron,
I panad wioskaj nudna kračuć
Stady zbudziŭšychsia waron...

Wałožyn, 17 ix—09. *Stary Ułas.*

BURNAJA NOČ.

Wiecier bušuje siardzita,
Chilić da nizu kusty;
Chmarami nieba pakryta,
Kruciacca z buraj listy.
Zorki nia ŭbačyš na niebi,
Miesiac za hmary zajšoŭ,
Tolki trywožnyje šepty
Čajucca s ciomnych lasoŭ.
Woś u dali praniaślisia
Kapli daždžu s piarunom.
Žoŭtyje ŭstužki ŭzwilisia,—
Palić małanka ahniom!

Kapyl, 1910 h.

F. Černyšewič.

APAWIEDAŃNIE STAROHA LAKAJA DANIŁY HLAKA.

Ech, jak piekna zahranicaj,
Što za kraj, za ludzi!
Ci kali my pryčekajem,
Ci u nas tak budzie?...
Hetaž s panam jak pajedu
Ū kraj toj čužaziemny,
Dyk dziŭlusia—čamu ŭsiudy
Tam narod tak kiemny!
Jak muraški warušacca,
Kožny z ich zaniaty:
Toj na rynku, toj za wozam,
Toj tyrčyć la chaty.
A łapočuć—jak chto choče,
Jazyk mudra hbajuć:
„Bit,“ „mersi“, „pardon“ atkažuć
I dalej minajuć.
A ŭ Paryžy—dyk zastyh by
Na usiakaj krošcy!...
Dziež! kali nia tolki ŭ mieści,
A pa ŭsiakaj wioscy
Hetaki narod wučony,
Prosta nie zdziwicca!—
Z nas— biaz zdzieku i biaz śmiechu
(Ja hatoŭ bažycca),—
Tak niwodzin nie patrapić
Razmaŭlać;—dy dzie že!
Jak mužyk tamtejšy s panam
Pa francusku reže.
Choć-by raz dzie zaiknuŭsia,
Ci šukaŭby słowa,
Nie! ščabieče biez upynku,
Nie urwiecca mowa!
I nia to, što pan dy s panam
Mudra tak kalakaŭ,
Ale tam mužyk usiaki—
Jak Chama ci Jakoŭ,—
Dzieci nawat dyk i tyje
(Prosta dziŭ z małymi!)
Pa francusku, jak staryje!
Wo j patrap za imi!...
A u nas—dyk dzie ty bačyŭ?
Chaj nie wymahajuć:
Bo pany i to nie ŭsiaki
Pa francusku znajuć...

Minsk.

Albert Paŭłowič

DUDAR.

—oo—

(Kazka).

Trom rodnym bratom Boh daŭ adnaki rozum, adnakije myśli i dumki. Tolki nie adnakaja dola spatkała kožnaho brata ŭ žyćci. Choć usim bratom nia wielmi sałodka žyłosia, ale Mienšamu Bratu wypała samaja horšaja dola. Prysudziła jana jamu samy horšy kutok, kinuła miž lasoŭ i bałot. Kiepska žyłosia Mienšamu Bratu. Płakaŭ jon, i nichto nia bačyŭ jaho śloz, czy nie chacieŭ bačyć. Śpiewaŭ jon i pieśni, nudnyje pieśni, pieśni niadoli. Hawaryŭ i kazki i tolki ŭ kazkach jon bačyŭ siabie ščaśliwym. Jaho ślozy kapali razam z rasoj na ziamlu. Hreło sonce, i ślozy, zmiešanyje z Božaju rasoju, padyjmalisia k niebu i adtul kidalisia nazad na ziamlu čystymi kapielkami. I tak jany wiečna kružacca — z ziamli na niebo, z nieba na ziamlu. I nikoli nie wysychali wočy Mienšaho Brata. Toŭsty, wysoki les adzin tolki słuhaŭ jaho pieśni i sam pamahaŭ jamu śpiewać swaim doŭhim, nudnym šumam. Wychadziŭ Mienšy Brat u wiečer na dwor, braŭ swaju dudku, sadziŭsia na pryźbi swajej chaty i hraŭ. Miesiačyk kaciŭsia pa niebi, płyli biełyje chmarki. Božyje zorki, jak saromiažliwyje dzieučatki, pazirali na ziamlu praz biełyje tonkije chmarki i słuchali Mienšaho Brata, jak hraŭ jon na dudcy.

I cicha było na sercy, jak cicha była sama nočka. I dumki, jak tyje chmarki, lohka radzilisia ŭ sercy, i płyli jany Boh znaje kudy, daloka-daloka, umirali cicha-cicha, i pawoli rastawali i biełyje chmarki ŭ niebi. Tolki puhač i sawa złym krykam swaim budzili ad ščaśliwych dumak Mienšaho Brata. Jon pračychaŭsia, jak ad snu, i dumki druhije,dumki niadoli, jak nažom, kałoli jamu ŭ serce.

Ni dumak, ni piesień jaho nichto nia znaŭ i nia čuŭ, čy nie chacieŭ znać i čuć. Jaho skarha prapadała, jak prapadaŭ tuman z uschodam sonca, što wisieŭ nad bałotam.—Razbiraŭ jaho adzin tolki les, i lesu adkrywaŭ Mienšy Brat swaje dumki, bo ludzi nie chacieli jaho słuchać, bo ludzi śmiejalisia z jaho mowy i piesień. A z lesam žyłosia walniej: les nie dawiŭ jaho, nia hnaŭ, jak hnali i dawili jaho ludzi. I Mienšy Brat zrabiŭsia cichi, spakojny, aścierožny i nikomu nie adkrywaŭ swajej dušy. Mienšy Brat adzičeŭ. Les i bałoty adharadzili jaho ad Božaho świetu.

Prajšło mnoha času.

Ŭsie try braty sustrelisia.

Staršy Brat paziraŭ śmieła. Jon byŭ u botach, u kramnych portkach i kašuli, a pawierch kašuli — kamizelka. Hawaryŭ Staršy Brat skora, i mowa jaho była admietna, i Mienšy Brat ledźwie moh razbirać jaho. Na Siarednim Bratu była wysokaja šapka, šyrokije biełyje portki, boty. U zubach—karotkaja lulka na karotkim cybuku. Jon jak by niešta dumaŭ; hawaryŭ mała.

Mienšy Brat wyhladaŭ starejšym za ich obodwych. Barada jaho była siwaja, ruki dryžali. Sam jon byŭ tonki, chudy. Jamu jak by brydka było pred bratami, što na im siwaja rwanaja świtka, kruhłaja šapka—kučomka; na nahach łapci, a karawyje anučy abwiwali chudyje nohi.

Hawaryli braty ab usim: a horkaj swajej doli, a praŭdzi, a žyćciu.

Mienšy Brat maŭčaŭ. Jamu nie dawali hawaryć tej mowaj, katoraj hawaryŭ jon sam z saboju, z swaimi dumkami, z lesam. Z jaho mowy śmiejalisia Staršyje Braty.

— Hawary ty tak, jak hawaru ja,—kaže Staršy Brat—i nie strachaj ty mowu ludzkuju. Twaja mowa—niemaja mowa. Što skazaŭ ty świetu swaim jazykom? Hdzie pieśni twaje? Chto čytaŭ twaje dumki, rabotu twajho rozumu i serca? Hdzie pieśniary twaje? Čym ty pachwališsia?

— Lepšaj mowy ja nia čuŭ. Hawaru, jak znaju. Brat! chto doŭha maŭčaŭ, tamu chočecca mnoha hawaryć. A ja maŭčaŭ usio swajo žyćcio, i mnie chočecca hawaryć; nie adbiraj ty ad mianie choć hetaho prawa. Spytajsia u chwajowych kryžoŭ. Jany tabie skažuć pra maje dumki. Maje dumki napisany ślazmi, a ślozy razam z dumkami razpłylisia ŭ rečcy. Wiecier—pieśniar moj. Hore i bol radzili maje pieśni, i słuchaŭ ich les. Spytajsia u lesa — jon skaže pra pieśni maje. Skažu tabie kazku. Pasadziŭ pan dudara u hłybokim sklepi, za kamiennyje ścieny. Kaže jamu pan: „Hraj mnie na dudcy, kab ja čuŭ twaje pieśni, i tady ja pazwolu tabie śpiewać ludziam pieśni, daruju prawo raskazwać świetu pra dumki twaje". — Praz kamiennyje ścieny nia wybiłasia pieśnia dudara, i nichto jaho nie pačuŭ. — „Ty pawinien maŭčać! — kaže pan dudaru, bo pieśnia twaja ničoha nie skazała majmu sercu. Niechaj astajucca ŭ tabie twaje dumki i pieśni". I dudara s taho času słuchało pustoje pole, bałota i les.

Brat! Usie my šukali ščaścia, tolki išli my nie adnakimi darohami. Tabie choć trochi świaciło sonce, a ja išoŭ, jak u nočy. Zapalim že my łučyny i pojdziem ješče šukać doli, budziem pamahać adzin adnamu, a jak zabłudzić chto z nas, padamo jamu hołas. Nia śmiejciesiaž, braty, i nie adbirajcie u mianie taho, što može adabrać tolki Boh!

I ślozy bliščeli na wačach Mienšaho Brata.

Jakub Kołas.

U WIOSCY.

Wiačera badaj užo stajała na stale, a Ihnata ješče nie było z horadu. „Drowy pawioz jon zarańnie, para-b jamu i wiarnucca" — dumaŭ dzied, ležučy na piečy. Maładzica usio ŭhledałasia ŭ małoje wakonce, što wychodziło na wulicu, ale nie mahła ŭbačyć. Čornaja wosiennaja noč pakryła saboj usio. Troje dzietak prykucnuli na pału i čekali tatki, bo kazaŭ, što prywiazie haścinca. U chacie było ciopła i świetło. Na łučniku, što jak zwon wisieŭ sired chaty, wiasioła treščucy, hareli smalaki, a pa žoŭtych dziereŭlanych ścienach biehali cieniewyje zajčyki. Usio było na swaim miejscy. Hlanuŭšy wakoł, adrazu možna było paznać, što tut haspadarać ludzi, što lubiać i umiejuć pracawać i žywuć u zhodzie. U chacie panawała ciša; tolki časami stary dzied zakrechče na piečy, dy katoraje z dziaciej zapytaje: „mamka, a tatka piroh prywiazie?"—„Cyćcie" atkaže maci i ŭ chacie iznoŭ zapanuje ciš. Matcy prykra, što nima muža, i jana, siedziačy kala wakna, uhledajecca ŭ čorny połah nočy. Ničoha nia widna i nie čutno. Tolki drobny doždžyk usio šumić i šumić, štoś našeptywaje swaim smutnym howaram. Zdaloku zahrukacieli kalosy. Bližej i bližej. Chtoś padježdžaje k dwaru i rypaje warotami. Kabieta ŭskakiwaje z miejsca i biažyć na spatkańnie. Stary dzied wysunuŭ haławu s piečy i čekaje.

Praz moment u chatu uwajšoŭ Ihnat z žonkaj. Wiasioła uśmiechajučysia, skidaje jon z siabie mokruju świtku.

—„Tatka pryjechaŭ" — i dzieci, pasaskakiwaŭšy s połu, pabiehli da baćki. Ihnaś padyjmaŭ kožnaho z ich na ruki i abdzielaŭ, wyjmajučy s kišeni, abarankami. — „A tabie ničoha nima, — chiba woś heta zamiest haścinca dam,"—žwiarnuŭsia jon da žonki, wyjmajučy z zapazuchi kolki biełych, drobna nadrukawanych knižek. Žonka niby zasaromiłasia i, ŭziaŭšy knižki, pawiarcieła ich u rukach i pakłała na stoł.

—„Nia chočeš, nie padabajucca? — sa smiecham spytaŭ haspadar, — nu, dyk dawaj wiačerać, a tam schodziš za Jankami i Prakopam. Skažeš im, što ja, pryjechaŭšy z horadu, chaču im niešta skazać.

Skora na stale zjawiłasia strawa. Ciopły i smačny pach strawy razyšoŭsia pa chacie i smačna kazytaŭ ŭ roci.

— Tatku, złaź jeści,—zwaŭ haspadar. Ale stary užo sam złaziŭ s piečy, krechčučy i stohnučy. Absieŭšy naŭkruh stała, usie moŭčki wiačerali. Tolki dziereŭlanyje łyžki stukalisia ab bierehi miski.

Skončyli wiačerać. Sprytna prybraŭšy sa stała, haspadynia apranułasia i wyjšła s chaty. Stary, pamaliŭšysia Bohu, staŭ prabiracca k piečy, ale syn piereniaŭ jaho: „Tatku, pastoj, pasłuchaj i ty!"

Dzied, pawiarnuŭšysia, z uwahaj pahladzieŭ na syna, ale toj z niejkaj cichaj radaściaj na twary uhledaŭsia na knižku. Doždž na

dware zbolšyŭsia i macniej bubnieŭ u wokny, bytcam abmokšy padarožny prosiačysia ŭ chatu.

— „Kiepska u hetakuju noč dy być u darozie“—cicha prahawaryŭ dzied. Ale jaho nichto nia słuchaŭ, i jon, apuściušy baławu, snawaŭ staruju jak sam bieskaniečnuju dumku.

Rypnuli dźwiery i ŭ chatu uwajšła haspadynia z susiedziami.

— „Dobry wiečer!“ prywytali tyje haspadaroŭ, skidajučy šapki kala paroha.

— „Dobry wiečer“ — adpawiedaŭ im haspadar, ustawajučy i idučy na spatkańnie — „Siedajcie, budź łaska“. Susiedzi pasieli na ławach.

— „Nu, apawiedaj, što čuwać u horadzie dobraho“, zapytaŭsia Prakop u Ihnata.

— „Nawin u horadzie nima nijakich, ale dla nas nawiny, dyj nawiny nadta wialikije woś u hetym“,—adkazaŭ Ihnat i praciahnuŭ Jancy prywiezienyje z horadu knižki.

— U hetym?—zdziwiŭsia Janka, ale knižku uziaŭ i pačaŭ čytać, a Ihnat z čuć prykmietnym uśmiecham pahladzieŭ na jaho.

— „Dyk heta-ž pa prostamu?“—z zadziŭleńniem i nierazumieńniem spytaŭ jon haspadara, i jaho zadziŭ, jak małanka, ablacieŭ chatu i pakryŭ twary ŭsich sidziačych tam, aproč Ihnata.

Dzied padniaŭsia z łaŭki.

— „Ha! čyž nie para užo pakinuć žartawać z našaj horkaj doli!“

Stajaŭ la wakna i pahladaŭ u proćmu čornaj nočy, jak by ŭ jaje pytajučy jakohaś adkazu.

— «Nie tatku, heta nia žarty — ćwiorda, jak wykowywajučy kožnaje słowo, skazaŭ Ihnat. — Heta knižki ŭ našaj rodnaj mowie, a woś i hazeta, tak sama napisanaja. Jana dbaje ab nas i staić za nas“.

Jon pažbiraŭ usie knižki sa stała i sieŭ na zedliku kala łučnika, i ŭsie padsunulisia da jaho, tolki stary dzied nie pakidaŭ swajho miejsca.

Ihnat pačaŭ čytać. Hładkije, pieknyje słowy u rodnaj mowie, jak tyje ptuški, zletali z nadrukawanaj papiery, krucilisia ŭ mužyčaj chaci i zwiwali sabie hniozdy ŭ ćwiordych mužyckich dumkach, što doŭhaj šeraj nitkaj snawalisia ŭ ichnich hałowach. Pachmurnyje, pakrytyje zmorščkami twary zabładžywalisia, stanawilasia ŭsio bolš miahkimi. Zdawałosia, chacieli hetaje słowo zławić u ruki i mocna prytulić jaho da swaich hrudziej, bo było jano rodnaje, šmat maładych nadziej budziło ŭ zbalełych dušach.

Cicha ŭ chaci. Usie słuchajuć zwažna. Nawat dzied z łaŭki pilna ŭsłuchiwajecca. Wiasioła treščać smalaki ŭ łučniku. Roŭnym hołasam čytaje haspadar cikawyje pieśni. Kruhom surjoznyje, apuščenyje hałowy. Za waknom płača wiecier i bubnić ab škło drobny wosienny doždž.

Słuck. **Fabijan Šantyr.**

RUSAŁKI.

—o—

Miesiac. Noč. U nizkich dołach tumany ziamlu pakryli, a nad wozieram tak cicha-cicha dreŭcy šeleściać. Usio zasnuło, spačywaje ŭ chaładočku letniaj nočy. Zorki ŭ niebi tak spakojna i tajomna tak dryžać. Nie ŭzdryhnie, nie skałychniecca woziera hładź lustranaja; miesiac, zorki załatyje pryhledajucca u joj...

Iz padwodnaho pała„ u pahulać na sonnych chwalach, ŭ blasku miesiaca kupacca wylacieŭ rusałak roj; mhłoj siarebranaj adziety; kosy — bytcam załatyje; wočy sinije, jak nieba, jak-by zorački bliščać. Usie hulajuć, na listočkach wodnych lilij pasiedali i na miesiac pazirajuć i štoś cicha šepaciać.

Adna tolki niewiasioła—twar rukoju zakrywaje, skarhi stohn iz nabalełych wyrywajecca hrudziej:

— „Hdzie-ž, o, hdzie ty, darahi moj?! Ci ž nia lepiej być sa mnoju, na dnie woziera hulać, jak žyć na świeci miž ludziej? Ci nia lepiej tut sa mnoju na šyrokim wod abšary wiečna tolki wiesialicca i biez hora wiečna žyć, — jak na świeci praz wiek cały bytcam ryba ab lod bicca, praz wiek cały pracawaci, ŭ niedastatku wiečna być?— O, pryjdzi, pryjdzi! S taboju ŭ dzień na wodnych traŭ paścieli až da wiečera dzień cały budziem my spakojna spać,—a, čuć miesiac znoŭ zaświecić, pa lustranaj wod raŭninie budziem lohka pranasicca i kupacca i hulać!...“

Da rusałak dalacieła skarha spłakanaj rusałki, i, sarwaŭšysia, ŭsie rojem da jaje jany biahuć. A s-pad noh ich, u brylanty abo ŭ zorki pazmieniany, s šumam bryzhi wadzianyje bystra u haru latuć. I, pabraŭšysia za ruki, ŭsie rusałki lohkim kołam kala spłakanaj rusałki stali wiesieła hulać, — da siabie jaje prasili i śmiejalisia, krucilis, ŭrešci cichim cichim choram pačali jany piejać:

— „O, nie płač! Nie płač, siastryca, što twoj miły nie prychodzić. Prykažy, i, što ty chočeš, my usio tabie damo. Tolki ty ab im nia dumaj! Wo, hladzi: schawaŭsia miesiac. Chadzi! Razam u pałac my naš padwodny palacim“.

I jaje za ruki ŭziali,—lohka-lohka, u takt pieśni, zakrucilis i prapali u chałodnaj hłybinie.

Ścichło ŭsio... I tolki ŭ dali śpieŭ rusałčyn razdawaŭsia i pa sonnych wod raŭninie danasiŭsia da mianie... **K. Bujło.**

Waznaja figa.

(Achwiaruju dobrym ciośčam).

— A što, kab ciabie palaruš, maja ty kwiatečka, kab tabie duch zaniało, maja jahadka,—uscichła niaboś,—spakarnieła!! Nia škodzie, nia škodzie!! Ale što ja biady nabrałasia, pakul hetaho, maje

wy kwietački, dabiłasia; što ja stydu, złości i śloz hłynuła?! Matačce Boskaj, maje wy jahadki, ich achfiarowywaju.

Bo jak že! Padumajcie sami: hetakaje, šanujučy Boha i ludziej, ščanio, što ješče i małako na hubach nie absochło, — budzie pad moj nos—cioščyn nos,—maje wy kwietački, figu padtykać?!—Nima što kazać: uściešyŭ mianie synok, uściešyŭ — čaho na staraść pryčekałasia! A ŭsio, bywała, prystawaŭ da mianie: „mamka, waźmu ja Ahatku: choć maładaja, ale nia biednaja: całušku, dźwie awiečki, parasio i 30 rubloŭ pasahu daduć, i dziaŭčyna hładkaja, jak kačałačka, i haspadarnaja i rupnaja...“— Biary, kažu, synok, maja jahadka, choć i Ahatku — pa mnie što? Nie ja, a ty, Symonka — dziciatka, budzieš z joj žyć; ja ŭžo staraja, niadužaja i wady wam nie zamuču.—Rupnaja?! Praŭda što rupnaja: parupiłasia matčyn nos, maje wy kwietački, figaj padcirać! A spytajsia za što? Woś pasłuchajcie, maje wy jahadki.

S pačatku — jak tolki Ahata ŭziała ŭsiu chatniuju haspadarku ŭ swaje łapy, — išło i cicha, i składna—ot, wiedama, jak s pačatku. Ranicaj, bywała, prystawiŭšy abied, pabiažyć karowy padaić, świniam zamiešać, nu, i padojdzieš da prypiečka padaŭniejšamu, maje wy kwietački, harščki paprawić, pierastawić, u katory soli padsypieš, u katory wadzicy padlieješ... Prybiažyć Ahata, uhledzić i zaraz, maje wy jahadki, na mianie nakiniecca:—„Na što mamka čepaješ? Na što hrucu pieresaliła? Na što kwas, jak pamyi, wadoj razwieła?“—I pojdzie, i pojdzie sypać! A to časam synok jak wyjdzie s sachoj, dy zamarudzić na pałudzień, tak zaraz jana, — Ahata značycca, maje wy jahadki,—tyc u pieč—skwarku wyciahnie, strawy čabochnie u misku—„na, kaže, mamka, zješ krychu, staraja ty, može młosna zrabicca..., a ja paletu z sparyšami k Symonu na pole“.—Štož ty, kažu, niawiestka, kab ciabie trasca, maja ty jahadka, takaja uwažnaja na maju staraść, a tam Symonka spracawany, hałodny, jak woŭk, čekaje — abyjdusia biez twajej łaski!—dy braž jej misku pad nos!... Praŭda, pieršyje dni, bywała, ničoha nie atkaže i pabiažyć; ale inšym razam zdaryłosia iznoŭ prypaznicca Symonku na poli... Naliŭšy sparyšy i nia hledziučy, nie čekajučy ŭžo na mianie, palacić... Čekaju ja, — čekaju, maje wy jahadki, až złość užo mianie dobra zabiraje i, jak tolki na parozie pakažecca niawiestka, nu i dam jej tady dychtu! Bo jak že, maje wy jahadki, kinuć hałodnuju matku, a samoj lacieć z jadoj pierš da muža, mo tam i sprawy sama nacurbolicca, a ty choć zuby na palicu kładzi, nu i tycnuła ja jej raz figu pad nos—adnu, adniusieńkuju, a jana, maje wy jahadki, mach pa fizie i to, žalsia Bože, jakaja tam była figa! Ja jej tady druhuju, trećciuju, až i jana mnie tyc pad nos figu, dy jakuju?!... Machnuła ja pa fizie dyj nie papała, a što machnie jana, to jak raz ureže; jak pajšli hetak my častawacca, maje wy jahadki, figami, dyk až pakul nie wianuŭsia Symonka i nie rasciahnuŭ nas. S taho času, maje wy jahadki, amal nia kožny dzień pašli figi, až ruki sabie paadbiwali: to za jadu, to za pieč, to za promiešku,—dyj mała za što—wiedama, žyŭšy ŭ adnej chaci.

Nie zmahła sciarpieć ja hetaj paniawierki, daj, dumaju, schadžu

da ziemskaho, pažalusia. Praŭda, iści pryšlosia daloka — wiorst 18, ale niejak zaciahnułasia i ŭsio jak maje być raskazała jamu.

— „Nu, kaže, wysłuchaŭšy mianie ziemski, wo što ja tabie skažu: pa sudoch ciahacca tabie nima čaho, dyj hrošy treba, a ja i tak radu dam: nia lež da piečy, a lepš na pieč, siadzi dy pradzi i nie pieraškadžaj pracawać maładym; z hutarki twajej baču, što jany tabie staroj chleba nie paškadujuć“. — „Dobra, kažu, panočku, maja jahadka, chaj i tak budzie, ale tolki jak že budzie z hetymi figami: ja pa jejnaj nie papadu: baba wiortkaja, — a jana maje figi taŭče dy taŭče?“ — „Dobra,—padumaŭšy kaže ziemski,—i na heta dam radu: dawaj ruku!»

Uziaŭ heta jon maju prawuju ruku, maje wy kwietački, kruciŭ, kruciŭ maje kastlawyje palcy; dumała, što ŭžo chiba pałamaje ich, ale sahnuŭ niejak taki ŭ kułak i pytaje:

— Što heta?

Kali hlanu: jahadki maje, figa! dy to nie adna, a dźwie — wializarnyje figi z adnaho kułaka złažyŭ, dalipan, figi. Ja i kažu: — figi panočku.

— «Nu ot i dobra!—kaže.—Niasi ž ty hetyje figi da domu i padytkni niawiestcy pad nos: skažy, što ziemski prysłaŭ. Niechaj paśmieje udaryć pa figach ziemskaho?! Ale pomni sabie, što tolki pa hetych figach kali ŭdare, to papawaj ŭ sud, a jak raskruciš palcy dy sama złožyš, to niechaj sabie iznoŭ taŭče tabie palcy, — ja baranić nia budu».

Pašła ja. Idu, pahledaju usio na ruku; jak hlanu na figi ziemskaho, hetaho to pana, až uciecha, maje wy jahadki, biare. Praŭda spačatku baleli palcy hetak pakručenymi niaści i niewyhoda wialikaja, ale apaśla skrepli jany, i kułak niejak taki daniasła da chaty. Uchodžŭ, — baču: niawiestka kala piečy krucicca, Symonka chamut abšywaje, dźwie kumy siadziać—hutarać. Ja bardžej da niawiestki: tak i tak, kažu, ziemski tabie, maja ty jahadka, haściniec prysłaŭ—fički sa dźwie! Paprabujže ŭdaryć pa ziemskaho fizie!? Dy tyc jej kułak pad nos. Praŭda, zbialeła jana jak pałatno, až huby zadryželi, ale udaryć—nie udaryła. Ja i dawaj jej tykać raz pa razu. Padbieh Symonka baranić, — ja i jamu tyc, ŭmiešalisia kumy — nacie i wam! Paprabujcie, kažu, zniewažyć ziemskaho figu! — Kumy drapanuli, razbrechali pa wioscy, — pačaŭ zbiracca narod, i s pašanaściu abhledaci ważnyje figi; ja i ich pačastawała. Inšy zarahataŭ, inšy abidziŭsia ale kranuć nie paśmieli!...

Tolki, maje wy kwietački, nia doŭha ja ciešyłasia: častujučy jak maha susiedzioŭ, začapiłasia, kab jaho ahoń, za tapčan, — hrymnuła i... figi raskrucilisia!

S taho času nia lezu ja ŭ wočy maładym, ale i niawiestka baicca mianie, jak ahnia, — kab iznoŭ nie pajšła da ziemskaho pa figi.

Jadwihin Sz.

ACHWIARA.

—oo—

Pryčapiłasia da Jankawaj žonki niejakaja pahanaja chwaroba. Spałochaŭsia Janka, kab nie pamierła jaho Aniela, dyj pačaŭ malicca, a nawat achwiarawaŭsia pradać swaju kabyłu i hrošy, što woźmie za jaje, addać u cerkwu. Prajšło krychu času, žonka ačuniała, ale Janka (skupy byŭ, had!) niejak zabyŭsia na swaju achwiaru. Žonka, praŭda, časta ŭspaminała ab joj mužyku, ale toj, pakazywajučy palcem u nieba, atkazywaŭ: ty dumaješ, kali ich to i ašukać nia možna?"

Ale nia doŭha pryjšłosia ciešycca Jancy, bo ŭskorašci žonka horš za pieršy raz asunułasia i—čym dalej—usio bolš słabieła i słabieła.

Kiepska pryšłosia Jancy; nie ŭ haławie ŭžo jamu wykrutki pierad Boham: dawaj jon ščyra malicca i pryrekać, što kali tolki chworaja i ciapier ačuniaje, dyk užo peŭnie pradašć kabyłu i hrošy, što woźmie za jaje, addašć u cerkwu.

Prajšło iznoŭ trochi času,—žonka pazdarawieła. Janka, bajučysia, kab iznoŭ nie zaniadužyła Aniela,—ŭziaŭ kabyłu i kurycu, dy pajšoŭ na torh.

— Pradaješ kabyłu? pytajuć jaho. — Pradaju, atkazywaje toj.— A kolki prosiš?—Dwa złoty, kaže Janka. Hladziać ludzi, jak na šałonaho. Ažno narwaŭsia niejki čeławiek, dyj sulić jamu trydcatku.—Adna kabyła, kaže Janka, nie pradajecca, a s kurycaj razam.—A što za kurycu? pytaje jaho.—Sto rubloŭ.

Bačyć kupiec, što maje sprawu z niejkim prydurnawatym (jak jamu zdałosia) čeławiekam, a što kabyła była ważnaja i hetych hrošej warta,—wyniaŭ sotku, dałažyŭ dwuzłotku i addaŭ Jancy.

„Wiasiołku" za kurycu Janka schawaŭ u kapšuk, a za dwuzłotku, što ŭziaŭ za kabyłu, ciažka ŭzdychnuŭšy, pastawiŭ u cerkwi świečku.

A. Hurło.

Kapyl.

Rady dla haspadaroŭ jakije treba kuplać mašyny i pryłady ziemlerobnyje.

Płuhi adnoskibowyje. Najlepšyje płuhi na hrunty lohkije i sredn̄ije wyrablaje fabryka Juzefa Sucheniеho ŭ Gidlach. Bywajuć jany četyroch rožnych wieličyn: na adnaho zusim słaboha kania nazywajecca dwa nuli (№ 00), krychu bolšyje, na adnaho siaredniaho kania adzin nul (№ 0), na adnaho dobraho kania, abo paru słabiejšych—№ 1 i na paru dobrych kaniej—№ 2. Apošnimi časami pazakładałasia u nas mnoha fabryk, katoryje wyrablajuć płuhi na wyhlad zusim padobnyje da płuhoŭ Sucheniaho, a pradajuć ich šmat tańniej, chto-ž choče mieć płuh zapraŭdy dobry toj niechaj kupić praŭdziwy Sucheniaho, choćby pryšłosia zapłacić za jaho kolkidziesiat kapiejek daražej. Kali-b chto mieŭ duža ciažkuju ziamlu, toj niechaj kuplaje šwedzki płuh. Bywajuć jany roznaj wieličyni.

Płuhi dwuskibowyje. Kab sachoj, abo płuham zwyčajnym, heto znače takim, što wiernieć tolki adnu skibu, dobra rallu zaarać treba umieć, treba pierš dobra da hetaj raboty złažycca, arać-ža dwuskibowym płuham patrapić kožny dziaciuk, a nawat i dziaŭčyna, bo jon sam "are," aby tolki jabo nastawić dobra (što zrabić duža lohka), a pry hetym arba dwuskibowym płuham šmat spraŭniej idzie. Duža dobryje dwuskibowyje płuhi wyrablajuć dźwie fabryki: Sucheniaho ŭ Gidlach i Zawadzkaho u Waršawi. Dla mienšych haspadarak pryhodny parakońnyje № 0, abo № 1, kaštujuć pa dwaccać z liškam rubloŭ.

Barony i kultywatory sprunžynowyje. Najbolš karysnymi pryładami da wyrobu ralli jošć sprunžynowyje barony i hetkijež kultywatory (drapačy). Jany akuratna pušać ziamlu, čysciać rallu z pyrniku i zieliwa, a pryhetym zusim pryhodny da wydziraŭnia žniŭnika. Jak płuh, tak i barana sprunžynowaja, abo kultywator pawinny być u kožnaj, choćby najmienšaj haspadarcy i chto robić zwałoku u pakupcy hetych pryład, toj sam sabie wialikuju robić kryŭdu. Haspadary katoryje majuć tolki adnaho kania mohuć kupić ryžskuju sprunžynowuju baranu a 5 zubach, tyje-ž katoryje majuć paru, abo bolš koniej niechaj kuplajuć praŭdziwyje amerykanskije barony fabryki Deerynga a 7 zubach; — na paru słabiejšych kaniej abo a 9 zubach — na paru dobrych kaniej ci troje słabiejšych. Najlepšyje sprunžynowyje kultywatory raznaj wieličyny (na 1 kania—5 zubowyje, na na paru 7 zubowyje) wyrablajuć zahraničnyje fabryki Wentzkie i Eckerta.

Žniwiarki, kasiarki i konnyje hrabli. Duža karystnyje i najchutčej wypłačywajučyjesia ziemlerobu mašyny, heto žniwiarki, kasiarki i konnyje hrabli. Mnoha fabryk wyrablaje hety mašyny, najbolšy popyt adnače i to zusim zasłužena, majuć tyje što wychodziać z fabryki Deerynga u Čykago (Ameryka), bo heto mašyny lohkije da pracy, zručnyje i duža krepkije i tryważyje.

Siečkarni i małatarni. Z haspadarskich mašyn najbolš patrebnymi i najbolš rassyrenymi u małych haspadarkach jość siečkarni i małatarni. Mašyny hetyje sami pa sabie darahije, kuplajucca na daŭžejšy čos i dziela hetaho duža ważna wiedać haspadaru jakije z ich treba kuplać kab pośle nie žaleć wypuščennyah hrošej. Woś-žeda takich mašyn z katorych zaŭsiody i ŭsie bywajuć zusim zdawoleny, naležać: ručnyje i konnyje siečkarni fabryki Bentala u Anhlii, siečkarni ručna-nožnyje i małatarni walcowyje ručnyje i dla manežoŭ fabryki Badenia u Wenhejmie, tak sama małatarni manežnyje českije fabryki Wichterle u Prościejewie. Usie hetyje mašyny ŭ poŭnym znučeńniu taho słowa dobryje.

Wiejałki abo arfy. Wiedoma, što čym čyściejšym i bujniejšym ziarnom zasieješ pole—tym bolšy budzieš mieć umałot, čym čyściejšaje ziarno pawiazieš na rynak, tym karyśniej pradaśi jaho. Chto wieje kaŭšarkom toj pamima najbolšaj pracy nia budzie mieć čystaho zboža, na heto patrebna dobraja arfa, pry pomačy katoraj u poŭhadziny ačyściš zieniat stolki skolki i praz cely dzień nie pieremachaješ rukoj, a što najważniejčaje, na dobraj arfi ačyscić zierniaty zusim dobra. Dobryje arfy wyrablaje fabryka Aŭla u Ryzie. Najmienšaja na 7 sit, kaštuje tolki 23 rubli; bolšaja, na kolki rubloŭ daražej.

Usie hetyje mašyny i pryłady ab katorych wyšej nawaryłosia pradajucca u składzie Zyhmunta Nahrodzkaho u Wilni (Zawalnaja wulica № 11). Chto choče wiedać kolki kaštuje niechaj pierašle u hety skład swoj adres, a zaraz, darmo wyšluć jamu cennik z rysunkami.

Uwaha. Pierasyłka mašyn i pryład haspadarskich čyhunkaj kaštuje duža tanna.

Jazep Woznicki

artysta reżbiar

i predpryjemca budoŭnictwa.

Buduje kaścioły, kaplicy, pamiatniki, damy i dr.

Pryazdablaje reżboj i statujami kaścioły i pałacy.

Budnje ikonostasy, aŭtary, ambony z gipsu, cementu, štučnaho marmura i z drewa.

Budoŭli żalezna betonnyje.

WILNIA, Gieorgijeŭski praspekt № 19—15.

Pracoŭnia malarskaja i dekoratyŭnaja

Franciška Hajkowskaho

dawniej A. Trej i F. Hajkowski.

u WILNI, Twierskaja wulica № 10.
u WARSAWI, Widok № 12 kw. 2.

Wypouniaje usielakije raboty.

Kaścielnyje i cerkoŭnyje, stylowaje azdobnictwo pałacoŭ, i ŭsielakije raboty ŭchodziačyje ŭ kruh malarstwa.

Sadawodztwo i nasienny handel

W. PLEBANČYKA

WILNIA, Wilenskaja wulica, № 10. Telefon № 441.

Sulić pa tannych cenach:

Kwietkawyje cybulki, nasieńnie, kwietki i dekoratyŭnyje raśliny, haduncy, bukiety, wianki z żywych kwietaŭ i dekoracii.

Dla kram ustupka. Zakazywać možna i praz Redakciju „Naša Niwa“.

Optyčny magazyn i mechaničnaja majsternia

Jana Iwaškiewiča

u Wilni Ostrobramskaja wul. № 15

proci św. Duchowa Manastyra.

Sulić swaje usłuhi.

Jedyry magazyn katory pradaje najtańniej i najlepšyje akulary.

Litouskaja kniharnia

W. Piaseckaje - Słapelis

u Wilni, Błahowieščenskaja № 13.

Sulić usielakije litoŭskije i biełaruskije knihi, pisulki, hazety i pryjmaje na ich padpisku.

Kniharnia pradaje na miejscy i wysyłaje usiudy dzie tolki chto zachoče, tolki niechaj u kniharniu pryšle hrošy i napiše dzie i što wysłać.

Kniharnia wysyłaje na żedańnie litoŭskije i biełaruskije katałohi.

Z padsłuchanaho.

A paniency chto bolš da spadoby: Janka Kupała, ci Jakub Kołas?—A mnie da ich što za naŭda. Ja maju swajho kawalera pisara u wołaści.

Z listu da miłaj.

Usiu nočku na splu: usio ab tabie, Parasačka dumaju, a ciapier, jak nočki stali daŭžejšyje, nawat dwa razy ab tabie dumaju.

Spisok biełaruskich knižek.

(*Knižki, adznačenyje zwiozdačkami, wyjšli i ruskimi literami*).

Biełaruski lementar. Napisała ciotka z rys.*	6	kap.
Pieršaje čytańnie z rys.*	6	„
Pan Tadeuš A. Mickiewiča z pol. mowy perekłaŭ Marcinkiewič.	25	„
Hapon. Apowieść Marcinkiewiča	15	„
Wiečarnicy. Apowieści Marcinkiewiča	15	„
Ščeroŭskije dažynki. i Kupałła. Apowieści Marcinkiewiča	20	„
Biełaruskaja Dudka	25	„
Smyk Biełaruski	20	„
Biełaruskije pieśni z notami. Sabraŭ A. Hryniewič	30	„
Huślar. Zbornik wieršoŭ Janki Kupały	40	„
Pieršy biełaruski kalendar na 1910 hod. *	15	„
Taras na Parnasie. Poema *	5	„
A chto tam idzie?. Pieśnia J. Kupały z notami *	10	„
Jak ratawać uzdutuju žywiołu? *	3	„
Cukier. Napisaŭ W. Troica *	3	„
Hutarki ab haspadarcy *	3	„
Gedali. Apawiedańnie E. Ožeško *	6	„
Ziamielnaja sprawa ŭ Nowaj Zelandii *	3	„
Kazka ab wadzie *	4	„
Jak rabić dobryje ramowyje wulli z rys.*	5	„
Jak baranicca ad chalery *	1	„
Ab haspadarcy na chutary i šnuroch *	5	„
Białarusy i ich nacionalnaje adradžeńnie *	5	„
Karotkaja historyja Biełarusi. Napisaŭ Włast *	60	„
Hadawiki „Našaj Niwy“ 1906	50	„
„ „ 1907	—	„
„ „ 1908	2.00	„
„ „ 1909	2.50	„

Tolki ruskimi literami wyjšli:

Другое чытаньне. Напісаў Якуб Колас	25	„
Гутаркі аб небі і зямлі	15	„
Жалейка. Зборнік вершоў Янкі Купалы	50	„
Дым. Конопніцкай, пераклад с польскаго Зязюлі	4	„
Вязанка. Зборнік вершоў Янкі Лучыны	4	„
Казкі	6	„
Дзед Завала. Вершэм напісаў Ядівгін Ш	5	„
Архіп і Лявонька. М. Горкаго, перекл. з расейск.	8	„
Снапок. Зборнік вершоў А. Паўловіча	15	„
Адвечная песьня. Абразок у XII зьявах Янкі Купалы	20	„
Песьні жальбы. Зборнік вершоў Якуба Коласа	30	„

KALENDAR PRADAECCA:

u **Wilni** u knibarniach: „Kultura“, Makoŭskaho, Piaseckaje-Słapelis, Hiršoŭskaho, Syrkina, Lichtmachera i dr a takže ŭ redakcii „Naša Niwa“.
„ **Minsku** u knibarni Makoŭskaho-Frenkiela.
„ **Witebsku** u knibarni „Knižny Mir“ i Kołoŭrat-Čerwinskaj.
„ **Hrodni** ŭ knibarni Liewandowiča, Zamorskaj i Lubiča.
„ **Mohilewi** u knibarni I. G. Syrkina.
„ **Homli** u knibarni I. G. Syrkina.
„ **Pieciarburzie** u Polskaj knibarni na Władzimirskim prosp. № 13.
„ **Waršawi** u knibarni Centenšwera.
„ **Kijewi** u kn. „Literat. Nauk. Wistnika“
„ **Koŭni** u knibarni. Lewina.
„ **Połacku** u knibarni M. J. Jachpina.
„ **Słonimie** u Polskaj knibarni.
u **Dziśnie** u Supolnickaj krami i na rynku.
„ **Lidzi** u knibarni S. Dobkina.
„ **Nowahrudku** u knibarni Kiersnoŭskaj
„ **Wilejcy** u krami Sarłata.
„ **Bielastokŭ** u knibarni Kaŭfmana.
„ **Hłybokim** u „ Romma.
„ **Hermanowičach** u krami Kałmanowiča
„ **Babrujsku** u kantory A. Duchina.
„ **Pinsku** u kiosku Ziarkoŭskaho.
„ **Baranowičach** u knib. Rohuznickaho.
„ **Radaškowičach** u knibarni S. Rubina
„ **Babrujsku** u krami S. Imana.
„ **Łohojsku** u krami Charnasa.
„ **Walkawysku** u krami JosielaKapłana
„ **Lepli** u knibarni A. Sulmana.
„ **Čašnikach** u krami Kopielowiča.
„ **Jeŭji** u aptecy Miłančasa.